

ภาวะนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี

ณัฐกาญจน์ ธารสิงห์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี

.....

นางสาวณัฐกาญจน์ สาสิงห์

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ, Ph.D.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รศรินทร์ เกรย์, Ph.D.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.ชัยยุทธ สวัสดิวัตน์,

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

.....

รองศาสตราจารย์วาที บุญชะลิกษ์, Ph.D.

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม
วันที่ 1 มิถุนายน 2550

.....

นางสาวณัฐกาญจน์ สาสิงห์

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สรินทร์ เกรย์,

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต,

Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุจิตรา ชำนิวิทย์กรณ์,

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปองปอนด์ รักอำนวยกิจ,

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.ชัยฉูสรรร สวัสดิวัตน์,

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์ชินุทัตย์ กาญจนะจิตรา,

Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความสามารถสูงสุดของผู้วิจัย โดยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางในการศึกษาวิจัย อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างในความกรุณาของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รศรินทร์ เกรย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาแก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต ที่กรุณาเสียเวลาในการเป็นประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา ชานวิทย์ภรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่กรุณาเสียเวลาอันมีค่าเพื่อเข้าร่วมเป็นกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และให้ข้อคิดเห็นในการทำวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ขอขอบคุณสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ที่ให้โอกาสผู้วิจัยเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทของสถาบันฯ และให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งขอขอบคุณ The William and Flora Hewlett Foundation ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยในระหว่างที่ศึกษาอยู่ ณ สถาบันแห่งนี้

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและรำลึกในพระคุณอย่างสูงต่อบิดา มารดา ที่อบรมสั่งสอนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษา รุ่น 28 ตลอดจนชาวสถาบันฯทุกคน สำหรับมิตรภาพ ความช่วยเหลือ และกำลังใจที่มีให้ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันฯ สำหรับคุณประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอบแต่ทุกท่านที่กล่าวมา และหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ณัฐกาญจน์ สาสิงห์

ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี (DEBT OBLIGATION AND SUBJECTIVE WELL-BEING : A CASE STUDY IN KANCHANABURI PROVINCE OF THAILAND)

ณัฐกาญจน์ สารสิงห์ 4836678 PRPR/M

ศศ.ม. (วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ปังปอนด์ รักอานวยกิจ, Ph.D., รศรินทร์ เกรย์, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อ 1) วิเคราะห์ภาวะหนี้ของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี 2) วิเคราะห์และประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี และ 3) พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหนี้กับระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขในจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548” ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวน 3,289 คน เป็นตัวแทนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ในการศึกษาจะประเมินความอยู่ดีมีสุขในเชิงอัตวิสัย โดยใช้ระดับความสุขที่ประชากรรายงานเองเป็นตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข สำหรับการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุข ใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยเชิงซ้อน เพื่อทดสอบและคาดประมาณผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบัน ร่วมกับตัวแปรอื่นๆในแบบจำลอง

ผลการศึกษา พบว่า ร้อยละ 35.1 เคยกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แหล่งเงินทุนที่สำคัญ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน ซึ่งส่วนมากกู้เงินกองทุนฯเพื่อใช้ลงทุนทำเกษตร (ร้อยละ 43.8) ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบส่วนใหญ่เสียดอกเบี้ยเป็นรายเดือนในอัตรามากกว่าร้อยละ 4 ต่อเดือน ในภาพรวมผู้กู้ส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีหนี้ที่เป็นภาระพอสมควรถึงหนักมาก (ร้อยละ 73.1) สำหรับการประเมินระดับความสุข พบว่า ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน เท่ากับ 5.8 และอนาคต เท่ากับ 7.2 โดยร้อยละ 70.0 คาดว่าอนาคตจะมีความสุขเพิ่มขึ้น ผลการทดสอบในสมการถดถอยเชิงซ้อน ทำให้ทราบว่า การกู้เงินจากแหล่งทุนในระบบหรือนอกระบบไม่มีผลต่อระดับความสุข แต่การมีหนี้เป็นตัวแปรสำคัญ โดยการมีหนี้หากไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระพอสมควร จะไม่กระทบต่อระดับความสุข แต่การมีหนี้ที่เป็นภาระหนักถึงหนักมาก ส่งผลเชิงลบต่อระดับความสุข ส่วนปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อความสุข ได้แก่ การได้รับการศึกษาสูง การมีรายได้สูง การมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ การไม่เจ็บป่วย การอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้าน และที่ดินเอง การอยู่ในบ้านที่แข็งแรงคงทน การอยู่ในครัวเรือนที่มีอัตราพึงพิงต่ำ และการอยู่ในสังคมที่ดี มีความไว้วางใจกัน ให้ความช่วยเหลือกัน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูง

คำสำคัญ : หนี้/ภาวะหนี้/ความสุข/ความอยู่ดีมีสุข/กาญจนบุรี

92 หน้า.

DEBT OBLIGATION AND SUBJECTIVE WELL-BEING : A CASE STUDY IN KANCHANABURI PROVINCE OF THAILAND**NATTAKAN SASING 4836678 PRPR/M****M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)****THESIS ADVISORS : PUNGPOND RUKUMNUAYKIT, Ph.D., ROSSARIN GRAY, Ph.D.****ABSTRACT**

This quantitative research is to investigate the relationship between debt obligation and subjective well-being. The data used in this analysis were from 3,289 people aged 15 years and over who were interviewed under the project, “The Well-being Indicator : Western Study in Thailand” conducted by the Institute for Population and Social Research (IPSR), Mahidol University in 2005. In this study, regression analyses were performed to identify the effects of debt obligation on the level of subjective well-being.

Results show that 35.1 percent of people living in Kanchanaburi province were in debt. The Thai Government Village Fund was the main source of lending institution to these debtors. 43.8 percent of people who borrowed money from the Thai Government Village Fund used the loan for their spending on agricultural production. About 73.1 percent of these debtors reported that their debt obligations were a moderate to heavy burden to them.

The study finds that the mean subjective happiness level among people in Kanchanaburi is 5.8 from the scale of 0 to 10 (10 = most happy) while the mean expected future happiness level is 7.2. Approximately 70.0 percent of the people interviewed reported that they expected to be happier in the future, which revealed their optimism towards their future well-being.

Results from multiple regression analyses suggest that debt obligation has a negative effect on the subjective well-being. The study finds that the source of fund (formal or informal) does not have statistically significant effects on the happiness level, but the burden of debt has a statistically significant negative effect on happiness level. Specifically, having debt that was a heavy burden had significant negative effects on the happiness level while people who had debts that were not burdensome had a similar level of happiness to that of people who had no debt. Other factors found to have statistically significant effects on the happiness level include the level of education, income, the adequacy of earning, health status, home ownership, type of dwelling, dependency ratio, and social capital in the community.

**KEY WORDS : DEBT / OBLIGATION / WELL-BING / SUBJECTIVE WELL-BEING /
HAPPINESS / THAILAND**

92 pp.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.5 สมมติฐานของการวิจัย	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุข	9
2.3 หนี้กับความสุขและความอยู่ดีมีสุข	12
2.4 ปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อความสุข	13
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	16
3.1 วิธีการและแหล่งข้อมูล	16
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	17
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	17
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	18
3.5 ตัวแปรและการวัด	19

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	21
4.1 คุณลักษณะทั่วไปของประชากรกาญจนบุรี	21
4.2 ภาวะหนี้ของประชากรกาญจนบุรี	29
4.3 ความสุขของประชากรกาญจนบุรี	32
4.4 การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน	47
4.5 อภิปรายผล	50
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	54
5.1 สรุปผลการวิจัย	54
5.2 ข้อเสนอแนะ	57
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาไทย	59
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาอังกฤษ	70
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	83
ประวัติผู้วิจัย	92

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ตัวอย่างมาตรวัดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย	11
ตาราง 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข	14
ตาราง 3 ตัวแปรที่ใช้ในสมการถดถอยเชิงซ้อน	19
ตาราง 4 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตาม ลักษณะทางประชากรและสังคม	22
ตาราง 5 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ	27
ตาราง 6 จำนวนและการกระจายร้อยละของการกู้เงินจากบุคคลภายนอกครัวเรือน จำแนกตามอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืม	31
ตาราง 7 จำนวน การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุข	33
ตาราง 8 ค่าสัมประสิทธิ์การวิเคราะห์แบบถดถอยเชิงซ้อนของปัจจัยที่มีผลต่อ ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	49
ตาราง 9 จำนวน ร้อยละ และการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามภาวะหนี้	84
ตาราง 10 การกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข	85
ตาราง 11 การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตามการกู้เงิน แหล่งเงินกู้ และระดับความสุข	86
ตาราง 12 การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุข จำแนกตามการใช้ประโยชน์จากเงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ	87
ตาราง 13 การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุข จำแนกตามการกู้เงินและการระในการชำระหนี้	88
ตาราง 14 ร้อยละ ค่าเฉลี่ยความสุข ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตามลักษณะทางประชากรและสังคม และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	89
ตาราง 15 ร้อยละ ค่าเฉลี่ยความสุข ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	91

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ 1 ร้อยละของครัวเรือนไทยที่มีหนี้ และมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด พ.ศ. 2539 – 2549	1
แผนภูมิ 2 ร้อยละของวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของครัวเรือนไทย พ.ศ. 2549	2
แผนภูมิ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	15
แผนภูมิ 4 ร้อยละของการกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา และภาระในการชำระหนี้	29
แผนภูมิ 5 ร้อยละของแหล่งเงินกู้	30
แผนภูมิ 6 ร้อยละของการนำเงินที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านฯ มาใช้ประโยชน์	30
แผนภูมิ 7 ร้อยละของระดับความสุข ณ ปัจจุบัน จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข	34
แผนภูมิ 8 ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันและอนาคต จำแนกตามการกู้เงินและแหล่งเงินกู้	35
แผนภูมิ 9 ร้อยละของการกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	36
แผนภูมิ 10 ร้อยละของการกู้เงินและแหล่งเงินกู้ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	36
แผนภูมิ 11 ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันและอนาคต จำแนกตามการนำเงินที่ได้จาก การกู้กองทุนหมู่บ้านฯ มาใช้ประโยชน์	37
แผนภูมิ 12 ร้อยละของการนำเงินที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านฯ มาใช้ประโยชน์ จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข	38
แผนภูมิ 13 ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันและอนาคต จำแนกตามการกู้เงิน และภาระในการชำระหนี้	38
แผนภูมิ 14 ร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ จำแนกตาม ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	39
แผนภูมิ 15 ร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ จำแนกตาม ระดับความสุขในอนาคต	39
แผนภูมิ 16 ร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ จำแนกตาม การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข	39
แผนภูมิ 17 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามเพศ	40
แผนภูมิ 18 ร้อยละของเพศ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	40

สารบัญแผนภูมิ (ต่อ)

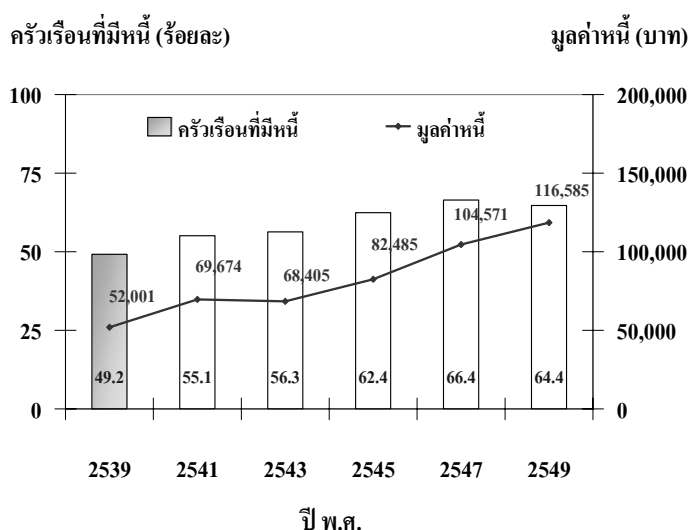
	หน้า
แผนภูมิ 19 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามกลุ่มอายุ	40
แผนภูมิ 20 ร้อยละของกลุ่มอายุ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	40
แผนภูมิ 21 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามสถานภาพสมรส	41
แผนภูมิ 22 ร้อยละของสถานภาพสมรส จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	41
แผนภูมิ 23 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด	42
แผนภูมิ 24 ร้อยละของระดับการศึกษาสูงสุด จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	42
แผนภูมิ 25 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามอาชีพหลัก	42
แผนภูมิ 26 ร้อยละของอาชีพหลัก จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	42
แผนภูมิ 27 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามการเจ็บป่วย	43
แผนภูมิ 28 ร้อยละของการเจ็บป่วย จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	43
แผนภูมิ 29 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามอัตราส่วนพึงพึงในครัวเรือน	44
แผนภูมิ 30 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามระดับทุนทางสังคม	44
แผนภูมิ 31 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามการครอบครองที่อยู่อาศัย	44
แผนภูมิ 32 ร้อยละของการครอบครองที่อยู่อาศัย จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	44
แผนภูมิ 33 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัย	45
แผนภูมิ 34 ร้อยละของลักษณะที่อยู่อาศัย จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	45
แผนภูมิ 35 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามจำนวนที่ดินถือครอง ทำการเกษตรของครัวเรือน	45
แผนภูมิ 36 ร้อยละของประชากร จำแนกตามจำนวนที่ดินถือครองทำการเกษตร ของครัวเรือน และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	45
แผนภูมิ 37 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามรายได้	46
แผนภูมิ 38 ร้อยละของรายได้ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	46
แผนภูมิ 39 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามความเพียงพอของรายได้	46
แผนภูมิ 40 ร้อยละของความเพียงพอของรายได้ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	46

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

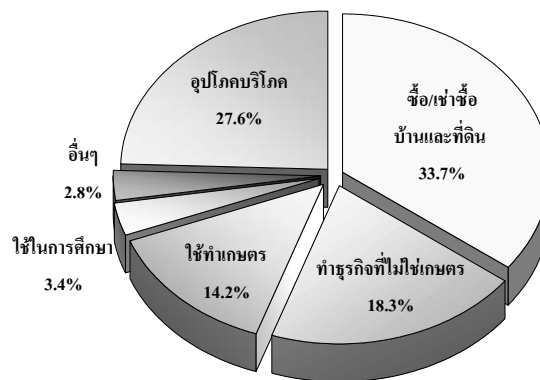
การเป็นหนี้ของไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั้งขนาดและปริมาณของการเป็นหนี้ รวมทั้งสัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นหนี้ก็มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในระหว่างปี พ.ศ.2539–2549 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549 ; 2550) ชี้ให้เห็นว่า ตั้งแต่หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ครัวเรือนส่วนบุคคลของไทยเกินกว่าครึ่งเป็นครัวเรือนที่มีหนี้ ถึงแม้ว่าการสำรวจในปี พ.ศ. 2549 จะพบว่า ร้อยละของครัวเรือนไทยที่มีหนี้ลดลงจากปี พ.ศ. 2547 แต่ทางด้านมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดกลับพบว่าเพิ่มจำนวนสูงขึ้น ซึ่งในช่วงระยะเวลาเพียงไม่ถึง 10 ปี มูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว โดยในปี พ.ศ. 2539 มูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 52,001 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 101,574 บาท ในปี พ.ศ. 2547 และเพิ่มขึ้นต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2549 เท่ากับ 116,585 บาท (แผนภูมิ 1)

แผนภูมิ 1 ร้อยละของครัวเรือนไทยที่มีหนี้ และมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด พ.ศ. 2539 – 2549

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549 ; 2550

การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) พบว่า สาเหตุหรือวัตถุประสงค์ในการก่อหนี้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ก็เพื่อซื้อหรือเช่าซื้อบ้านและที่ดิน ร้อยละ 33.7 และเพื่อลงทุนในการทำธุรกิจหรือประกอบอาชีพ ร้อยละ 32.5 (ใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร ร้อยละ 18.3 และใช้ทำเกษตร ร้อยละ 14.2) ซึ่งถือว่าเป็นการก่อหนี้ที่เป็นประโยชน์ เพราะเป็นการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต รวมทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีครัวเรือนบางส่วนที่กู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.6 (แผนภูมิ 2) ซึ่งการกู้เงินเพื่อใช้อุปโภคบริโภคหรือใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนี้ แม้จะทำให้การใช้จ่ายของผู้กู้มีสภาพคล่องมากขึ้น และมีสัดส่วนไม่มากนัก แต่ก็ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากการกู้เงินมาแล้วใช้หมดไปโดยไม่มีทางได้คืน และไม่ก่อให้เกิดรายได้ ทำให้เกิดผลที่ตามมาคือการชำระคืนเงินกู้ก็เป็นไปได้ยาก

แผนภูมิ 2 ร้อยละของวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของครัวเรือนไทย พ.ศ. 2549

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550

หมายเหตุ : หนี้อื่นๆ ได้แก่ หนี้จากการค้าประกันบุคคลอื่น หนี้ค่าปรับหรือจ่ายชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น

การเป็นหนี้เงินกู้้นอกจากเป็นภาระที่ผู้กู้จะต้องชำระคืนเงินต้นแล้ว ยังมีดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินนั้นอีก การกู้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และมีดอกเบี้ยเป็นภาระ อาจส่งผลให้เกิดภาวะชักหน้าไม่ถึงหลัง จำเป็นต้องมีการกู้เงินมาเพื่อใช้หนี้เงินกู้เดิมพร้อมดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น หรือเรียกว่าเป็นการกู้หมุนเวียนไปเรื่อยๆ ทำให้ต้องอยู่ในวังวนของการเป็นหนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหนี้้นั้นเป็นการกู้เงินจากแหล่งนอกระบบที่มีความสะดวกรวดเร็วในการกู้ยืม แต่มีอัตราดอกเบี้ยสูงมาก ประกอบกับมีวิธีการเรียกเก็บเงินที่ใช้ความรุนแรง (ชิตชยางค์ ยมาภัย และคณะ, 2549) จนอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน สร้างความเดือดร้อน และความทุกข์ใจให้แก่ผู้ที่เป็นหนี้ได้

แต่ว่าการเป็นหนี้ก็มีให้แต่จะมีผลในแง่ลบหรือสร้างความทุกข์ให้แก่ผู้ที่เป็นหนี้เพียงอย่างเดียว การเป็นหนี้บางครั้งก็สามารถสร้างความสุขความมั่นคงในอนาคตให้แก่ผู้กู้ได้ดังที่กล่าวมาแล้ว เพราะการกู้เพื่อใช้จ่ายบางประเภทอาจก่อให้เกิดรายได้เพิ่มพูนในอนาคตได้ เช่น การกู้เงินมาเพื่อลงทุนในการประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจ เป็นเงินกู้ที่อาจชำระคืนได้ง่าย เนื่องจากมีรายได้หรือผลกำไรออกมายื่นมาจากการลงทุนที่จะมีส่วนนำมาช่วยชำระคืนเงินกู้นั้น แม้ว่าการลงทุนจะมีความเสี่ยง แต่หากมีการบริหารจัดการที่ดี เงินที่นำมาลงทุนนั้นก็ก่อให้เกิดประโยชน์ หรือการกู้เงินเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย แม้จะเป็นหนี้ที่มีมูลค่าสูงและเป็นความผูกพันในระยะยาว แต่ก็เป็นการสร้างความมั่นคงในอนาคต ดังนั้น การที่บุคคลตัดสินใจเป็นหนี้ ส่วนหนึ่งก็เพื่อนำเงินที่กู้ยืมนั้นมาใช้เพื่อทำให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีความสุขในอนาคต จึงยอมที่จะเป็นหนี้พร้อมทั้งเสียดอกเบี้ย

จากการนำเสนอผลของการเป็นหนี้ข้างต้น ทำให้พอที่จะสรุปได้ว่า การเป็นหนี้นั้นมีทั้งผลดีและผลเสีย อาจก่อให้เกิดประโยชน์หรือสร้างความเสียหายต่อตัวผู้ที่เป็นหนี้ก็ได้ ที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับหนี้ มักเป็นการศึกษานาดและปริมาณของการเป็นหนี้ รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้คนเข้าสู่ภาวะหนี้ ส่วนการศึกษาหนี้ในด้านผลกระทบ โดยเฉพาะการศึกษาผลของการเป็นหนี้ที่กระทบต่อความสุขหรือความอยู่ดีมีสุขในระดับปัจเจกบุคคล ยังไม่กว้างขวางและไม่ครอบคลุมนัก จึงเป็นที่น่าสนใจว่า การเป็นหนี้ที่แท้จริงแล้วมีผลทำให้คนมีความสุขหรือความสุขและหนี้ จะส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ที่เป็นหนี้ได้หรือไม่ อย่างไร

ในการศึกษาผลกระทบของการเป็นหนี้ที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากร จำเป็นจะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นๆร่วมด้วย เนื่องจากความอยู่ดีมีสุขหรือความสุขของประชากร อาจได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยอื่นด้วย สำหรับปัจจัยอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสุขหรือความอยู่ดีมีสุขมีอยู่หลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางประชากรและสังคม (เช่น เพศ อายุ การศึกษา ภาวะสุขภาพ) (นันทนา วงศ์สวัสดิ์กุล, 2548) หรือปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (เช่น รายได้ ความเพียงพอของรายได้) (รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอานวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549 ; ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2549) นอกจากนี้ ในการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของประชากร ยังมีประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่ง คือ เราจะประเมินความอยู่ดีมีสุขของประชากรด้วยวิธีการใด จึงจะสะท้อนระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรได้อย่างแท้จริง

สำหรับการประเมินความสุขและความอยู่ดีมีสุขของประชากร ดัชนีชี้วัดที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็ยังไม่เป็นที่ชัดเจน และยังคงมีการพัฒนากันอย่างต่อเนื่อง โดยมีความพยายามที่จะมองความอยู่ดีมีสุขในลักษณะขององค์รวม ครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต ดัชนีชี้วัดที่สร้างขึ้นมาจากแนวคิดนี้มีองค์ประกอบในหลายๆด้าน อาทิ สุขภาพ ความรู้ การทำงาน รายได้ ครอบครัว สภาพแวดล้อม เป็นต้น (อภิสิทธิ์ ช่างวรวงศ์, 2546 ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ, 2546) การประเมินความอยู่ดีมีสุขจากองค์ประกอบของดัชนีดังกล่าวเป็นการมองจากปัจจัยภายนอกหรือเป็นการวัดแบบภาวะวิสัย (Objective Well-being) ที่มีแนวคิดในการประเมินความอยู่ดีมีสุขของประชากรจากสิ่งที่จะคาดว่าจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีได้ ซึ่งการวัดความอยู่ดีมีสุขแบบภาวะวิสัยนี้ ยังขาดการคำนึงถึงมิติความหลากหลายของกลุ่มคนและปัจเจกบุคคลที่มีการประเมินหรือการมองชีวิตตนเองแตกต่างกัน หรือที่เรียกว่าเป็นการประเมินในแบบอัตวิสัย (Subjective Well-being) โดยประเมินความอยู่ดีมีสุขจากความพึงพอใจในชีวิตตามความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนอารมณ์ของปัจเจกบุคคลเอง (self report) (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549)

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการศึกษาความอยู่ดีมีสุขในเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) หรือใช้การวัดความอยู่ดีมีสุขจากความรู้สึกที่ปัจเจกประเมินตนเองว่ามีความรู้สึกเป็นสุขหรือทุกข์อย่างไร โดยใช้ข้อมูลสถิติจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก - การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขในจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548” ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และการวิจัยนี้ยังเชื่อมโยงการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของประชากรกับเรื่องภาวะหนี้เข้าด้วยกัน โดยมุ่งให้ความสนใจศึกษาภาวะหนี้ในประเด็นต่างๆ อาทิ การกู้เงิน แหล่งเงินกู้ ประเภทของหนี้ ภาระในการชำระหนี้ เป็นต้น โดยจะศึกษาภาวะหนี้ในด้านผลกระทบที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากรในระดับปัจเจกบุคคล รวมทั้งยังศึกษาระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรที่มีคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างกันด้วย

กาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายด้านพื้นที่ ประชากร เศรษฐกิจ และสังคม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว กาญจนบุรีมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่า จึงมีประชากรหลายเชื้อชาติ การมีสภาพภูมิประเทศและโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่หลากหลายนี้ ทำให้ประชากรมีการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ จังหวัดกาญจนบุรียังเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการศึกษาเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุข และกำลังมีการวิจัยเพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขให้เกิดขึ้น ซึ่งดำเนินการโดยคณะและสถาบันภายในมหาวิทยาลัยมหิดล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่สำหรับทำการศึกษา “ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากร” การวิจัยนี้นอกจากจะทำให้ทราบถึงภาวะหนี้ ระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร รวมทั้งผลของการเป็นหนี้ว่ามีผลกระทบต่อระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีหรือไม่อย่างไรแล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในด้านการศึกษาเรื่องหนี้และการศึกษาเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขอีกด้วย

1.2 คำถามการวิจัย

ภาวะหนี้มีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากรหรือไม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 วิเคราะห์ภาวะหนี้ของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี
- 1.3.2 วิเคราะห์และประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี
- 1.3.3 พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหนี้กับระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 เพิ่มพูนองค์ความรู้ในการศึกษาเรื่องหนี้และการศึกษาเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในระดับปัจเจกบุคคล
- 1.4.2 แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านภาวะหนี้ของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี
- 1.4.3 สะท้อนระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรจังหวัดกาญจนบุรี
- 1.4.4 ได้ข้อพิสูจน์ว่าภาวะหนี้มีผลต่อระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรหรือไม่ อย่างไร

1.5 สมมติฐานของการวิจัย

- 1.5.1 ภาวะหนี้มีผลกระทบต่อระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร
- 1.5.2 ลักษณะทางประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษา “ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย โดยจะกล่าวถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องหนี้ และความอยู่ดีมีสุข ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของหนี้ แหล่งเงินกู้ และหนี้ประเภทต่างๆ ในส่วนของความอยู่ดีมีสุข จะกล่าวถึงแนวคิดการประเมินความอยู่ดีมีสุขทั้งในเชิงภาวะวิสัยและอัตวิสัย พร้อมตัวอย่างมาตรวัดที่ประเมินความอยู่ดีมีสุขในเชิงอัตวิสัยจากความสุขและความพึงพอใจของปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับความสุขและความอยู่ดีมีสุขว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร รวมถึงนำเสนอปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุขด้วย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้

2.1.1 หนี้ และสินเชื่อ หนี้ หรือหนี้สิน (Debt) เป็นยอดเงินที่เกิดจากการกู้ยืมเงินหรือการใช้สินเชื่อ (Credit) แล้วยังไม่ได้ชำระคืน ซึ่งสามารถคำนวณเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนได้ (กุสุมา เวชชบุล และคณะ, มปป.) และเป็นพันธะผูกพันที่ต้องมีการชำระคืนให้แก่กันในภายหลัง (ปิยะลักษณ์ พงศ์ดิวิฒนากุล, 2541) โดยเงินจำนวนนี้เป็นสิทธิเรียกร้องทางกฎหมาย และเป็นสิทธิเหนือบุคคลของเจ้าหนี้ ที่มีความชอบธรรมที่จะบังคับให้ลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สิน ทำการหรืองดเว้นทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ (คำธร พันธุลาภ, 2529)

สินเชื่อ หรือการให้กู้ยืม (Credit) เป็นความเชื่อถือและไว้วางใจระหว่างบุคคลสองฝ่าย ในการให้สินค้าหรือบริการไปใช้ก่อนโดยยังไม่ต้องชำระเงินสด แต่มีสัญญาการชำระเงินค่าสินค้าหรือบริการ ที่มีการกำหนดเงื่อนไขและระยะเวลาในการชำระเงินในอนาคต (สุนิ ศักรนันท์, 2535) นอกจากนี้ สินเชื่อยังอาจอยู่ในรูปของเงินสดที่ผู้กู้สามารถกู้เพื่อนำไปซื้อสินค้าหรือบริการ หรือเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันได้ สินเชื่อเป็นสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้กู้ได้เงินมาเพื่อใช้สอยในขณะที่ยังไม่มีเงินจำนวนนั้น แต่ผู้กู้ต้องใช้ชำระหนี้คืนตามระยะเวลาที่กำหนดพร้อมดอกเบี้ยเป็นการตอบแทนแก่ผู้ให้กู้ (อนิสา เซ็นนันท์, 2547)

2.1.2 แหล่งเงินกู้ สำหรับแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมเพื่อนำเงินใช้ประโยชน์ต่าง ๆ นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แหล่งเงินกู้ในระบบ และแหล่งเงินกู้นอกระบบ

2.1.2.1 แหล่งเงินทุนในระบบ เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับกู้ยืมที่มีการดำเนินงานโดยสถาบันการเงินต่างๆ และดำเนินการภายในขอบเขตของวัตถุประสงค์กฎหมาย สถาบันการเงินที่ดำเนินการในรูปแบบของธนาคาร (Bank) ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ส่วนสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร (Non-Bank) ได้แก่ บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ต่างๆ โรงรับจำนำ และแหล่งเงินทุนอื่นๆ (เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล, 2543) ซึ่งแหล่งเงินทุนในระบบที่สำคัญและเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุดแหล่งหนึ่ง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร (คุยฎี ภาพอ่อนศรี และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2530 ; อนุชัญช เทียนทอง และประภัศร เตชะประเสริฐวิทยา, 2541 ; อัมมาร สยามวาลา, 2531) ซึ่งธกส. และสหกรณ์เป็นแหล่งทุนที่เข้าถึงกลุ่มรายได้ต่ำได้ดี ส่วนกลุ่มที่มีรายได้สูงจะเข้าถึงแหล่งทุนประเภทธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และแหล่งทุนประเภท Non-Bank ได้ดีกว่า (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547)

นอกจากนี้ ยังมีแหล่งเงินทุนในระบบที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีนโยบายให้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงานหรือเพิ่มรายได้ โดยรัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งหนึ่งด้านบาท และให้ประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการเงินกองทุนด้วยตนเอง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, มปป.) ซึ่งในปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านฯ ได้กลายเป็นแหล่งเงินทุนในระบบที่สำคัญที่สุดอีกแหล่งหนึ่ง ที่สามารถเข้าถึงครัวเรือนได้ในทุกระดับรายได้ กลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และทุกภาคของประเทศ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547)

2.1.2.2 แหล่งเงินทุนนอกระบบ เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับกู้ยืมที่เกิดขึ้นเองตามความจำเป็นและความต้องการของสังคม ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่แน่นอน และมักไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การกู้ยืมเงิน การจำนำจำนอง หรือการเล่นแชร์ระหว่างบุคคล เป็นต้น (เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล, 2543) การกู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบมีความสะดวก รวดเร็ว และขั้นตอนไม่ยุ่งยาก เมื่อเปรียบเทียบกับ การกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบ นอกจากนี้ จากกรณีศึกษาหนึ่งเกี่ยวกับการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่จะเกิดขึ้นเมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยเจ้าหนี้มีวิธีการเรียกเก็บเงินที่ค่อนข้างรุนแรง อาจมีการข่มขู่ ก่อวินาศกรรม ทำลายทรัพย์สิน หรือถึงขั้นทำร้ายร่างกาย และการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบมักมีอัตราดอกเบี้ยสูง รวมทั้งค่าปรับเมื่อไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (จิตชายงค์ ยมาภัย และคณะ, 2549) ทั้งนี้ อาจเพราะผู้ให้กู้มีความเสี่ยงที่หนี้จากการให้กู้ยืมนั้นจะกลายเป็นหนี้สูญ

2.1.3 ประเภทของหนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเงินกู้และหนี้ประเภทต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงิน ดังนี้

2.1.3.1 หนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค เป็นการกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายหรือซื้อสินค้าเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ในกรณีที่รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย หรือเมื่อมีเงินสดในมือไม่พอกับการใช้จ่าย (คาริณี คณทวิเชฐ, 2542 ; อนิสา เชนันท์, 2547) อาจเป็นการกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็น เช่น กู้เงินมาเพื่อไปเที่ยว หรือเพื่อซื้อสินทรัพย์ฟุ่มเฟือยต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งเป็นการกู้เงินมาเพื่อการใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น ซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นค่าพาหนะในการเดินทาง หรืออาจเป็นการกู้เงินมาเพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อน เช่น การเจ็บป่วย การเกิดอุบัติเหตุกระทันหัน หรือกู้เงินเพื่อนำมาชำระหนี้จากการกู้เงินแหล่งอื่น เป็นต้น เงินกู้ประเภทนี้ช่วยให้การใช้จ่ายเงินของผู้ที่มีสภาพคล่องมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นเงินที่กู้มาแล้วใช้แล้วหมดไปไม่ก่อให้เกิดรายได้หรือผลกำไรตามมา ผู้กู้จึงไม่อาจจะชำระหนี้ประเภทนี้คืนได้ง่ายนัก

2.1.3.2 หนี้เพื่อที่อยู่อาศัย อาจเป็นการกู้ในรูปแบบของสินเชื่อเงินสดเพื่อนำเงินมาปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเอง หรือเป็นการซื้อที่อยู่อาศัยแบบผ่อนชำระเป็นงวดๆ โดยมีการชำระเงินล่วงหน้าเป็นเงินดาวน์ไว้ส่วนหนึ่งก่อน (คาริณี คณทวิเชฐ, 2542) การเป็นหนี้เพื่อที่อยู่อาศัยนี้แม้จะเป็นหนี้ที่มีมูลค่าสูง และเป็นความผูกพันในระยะยาว แต่โดยทั่วไปมักมีอัตราดอกเบี้ยจากการกู้ยืมไม่สูงมากนัก ซึ่งเมื่อผ่อนชำระหนี้หมดเรียบร้อยแล้ว ที่อยู่อาศัยก็จะแปรสภาพจากหนี้มาเป็นสินทรัพย์ และเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงขึ้นเมื่อระยะเวลาผ่านไป (กาญจนา หงส์ทอง, 2549 ; อนิสา เชนันท์, 2547) ดังนั้น การก่อหนี้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยจึงเป็นหนี้ที่สร้างสรรค์ เพราะนำมาซึ่งความมั่นคงให้ชีวิตในระยะยาวได้

2.1.3.3 หนี้เพื่อการลงทุน

- **หนี้เพื่อการศึกษา** เป็นการกู้เงินมาเพื่อชำระค่าเล่าเรียนและเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การก่อหนี้มาเพื่อใช้จ่ายในการศึกษานี้ถือว่าเป็นหนี้ที่มีประโยชน์ และเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตของผู้ที่ได้รับการศึกษา รวมทั้งบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาและมีงานทำแล้ว โอกาสที่จะชำระหนี้คืนก็จะเป็นไปได้ง่ายขึ้น แต่ไม่ควรจะกู้เกินกว่าความจำเป็นที่ต้องใช้จริงจนทำให้มูลค่าหนี้สูงเกินไป เพราะการใช้หนี้จำนวนมากเมื่อจบการศึกษาและเพิ่งเริ่มทำงานในระยะแรกอาจเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากสำหรับผู้กู้ (กาญจนา หงส์ทอง, 2549 ; คาริณี คณทวิเชฐ, 2542 ; อนิสา เชนันท์, 2547)

- **หนี้เพื่อการลงทุนทำธุรกิจหรือประกอบอาชีพ** เป็นการกู้ยืมเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทำธุรกิจหรือประกอบอาชีพ เช่น กู้เงินมาเพื่อซื้อสินค้าไว้เพื่อขาย ซื้อเครื่องจักรเพื่อใช้ในการผลิต สร้างอาคาร หรือโรงงาน เป็นต้น (กุสุมา เวชชบูล และคณะ, มปป.) การกู้ยืมเงินหรือการก่อหนี้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว มีโอกาสที่ผู้กู้จะมีความสามารถในการชำระคืนได้ง่ายกว่าหนี้ประเภทอื่นๆ เพราะเป็นหนี้ที่อาจก่อให้เกิดรายได้หรือผลกำไรตามมาจากการลงทุนทำธุรกิจหรือจากการประกอบอาชีพนั้นๆ แต่การลงทุนนั้นอาจมีความเสี่ยง ดังนั้น ก่อนที่จะตัดสินใจกู้เงินหรือเป็นหนี้ ผู้กู้จึงควรที่จะมีความมั่นใจว่าเมื่อกู้ยืมเงินมาลงทุนแล้ว จะมีผลกำไรมาชำระหนี้คืนได้ (กาญจนา หงส์ทอง, 2549)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุข

2.2.1 ความอยู่ดีมีสุขเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-Being) เป็นแนวคิดที่ประเมินหรือมองความอยู่ดีมีสุขของประชากรจากความจำเป็นขั้นพื้นฐาน หรือเป็นรายการของสิ่งที่ประชากรจะขาดไม่ได้ และคาดว่าจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีการสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดขึ้นเพื่อใช้ประเมินความอยู่ดีมีสุข สวัสดิการของประชาชน และระดับการพัฒนา (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549) ความอยู่ดีมีสุขของประชากรตามแนวคิดนี้ จะมีลักษณะเป็นองค์รวมครอบคลุมทุกมิติในการดำเนินชีวิต ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความหมายว่า “ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

2.2.2 ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) เป็นมิติหลากหลายของการประเมินหรือการมองชีวิตของปัจเจกบุคคล ที่มาจากความรู้สึกนึกคิดตลอดจนอารมณ์ของปัจเจกเอง ซึ่งครอบคลุมถึงความสุข (Happiness) ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม (Life Satisfaction) รวมถึงความพึงพอใจในสิ่งต่างๆที่ตนมี เช่น ชีวิตสมรส การงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย การพักผ่อน การมีอารมณ์ความรู้สึกในทางบวกเป็นประจำ การมีอารมณ์ความรู้สึกในทางลบน้อยหรือไม่บ่อย รวมทั้งการมองว่าชีวิตมีความหมายและสามารถทำในสิ่งที่คาดหวังไว้ได้ (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549 ; Diener et al. 1997) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) มีความเกี่ยวข้องและมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความสุข (Happiness) และความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) ซึ่งสามารถใช้แทนกันได้

การประเมินความอยู่ดีมีสุขในเชิงอัตวิสัย โดยทั่วไปจะเป็นมาตรวัดที่ได้จากการถามคำถามเดียว ซึ่งได้มีการนำมาใช้ศึกษาความอยู่ดีมีสุขหรือความสุขกันมาเป็นเวลานานแล้ว อย่างในการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของ Pavot and Diener ในปี ค.ศ.1993 ได้วัดความอยู่ดีมีสุขจากการประเมินระดับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม (Life Satisfaction) และอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจก (Pleasant or Unpleasant Emotions) โดยใช้คำถามที่มีความหมายในเชิงบวก และให้ผู้ตอบรายงานเองว่า เห็นด้วยหรือไม่กับประโยคหรือวลีต่างๆ เช่น ข้าพเจ้ามีความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง (I am satisfied with my life.) สภาพชีวิตของข้าพเจ้าอยู่ในระดับดีมาก (The conditions of my life are excellent.) เป็นต้น คำตอบจะเป็นระดับคะแนนมี 7 ระดับ คือ 1 – ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly disagree) 2 – ไม่เห็นด้วย (Disagree) 3 – ค่อนข้างไม่เห็นด้วย (Slightly disagree) 4 – ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย (Neither agree nor disagree) 5 – ค่อนข้างเห็นด้วย (Slightly agree) 6 – เห็นด้วย (Agree) และ 7 – ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly agree) (อ้างใน Diener, E., Suh, E., & Oishi, S.,1997).

สำหรับประเทศไทย ได้เริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) หรือความสุข (Happiness) กันมากขึ้น โครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา (Wellbeing in Developing Countries : WeD) ได้สร้างแบบสำรวจครัวเรือนเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุข โดยประเมินความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยจากความผาสุกโดยรวม (Global Happiness) ที่ได้จากการรายงานของครัวเรือนเอง ซึ่งใช้คำถามว่า “หากพิจารณาโดยรวมชีวิตท่าน ณ ปัจจุบันนี้ ท่านมองว่าชีวิตของท่าน...?” และมีคำตอบที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1 – มีความสุขมาก 2 – มีความสุขพอสมควร และ 3 – ไม่ค่อยมีความสุข (คุณฉันทานุกรณ์ และคณะ, 2549 ; บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ, 2549)

นอกจากนี้ ยังมีการวัดความอยู่ดีมีสุขที่ได้จากการรายงานถึงระดับคะแนนความสุข ซึ่งสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ศึกษาระดับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว จากการสอบถามสมาชิกในครอบครัว โดยการให้มองภาพยิ้มแล้วรายงานถึงระดับความสุขของตนเอง คำตอบแบ่งเป็น 10 ระดับ มีค่าคะแนนระหว่าง 1 – 10 (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2548) ซึ่งมีความใกล้เคียงกับเกณฑ์การประเมินความอยู่ดีมีสุขของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ใช้ในโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พ.ศ. 2548” ที่สอบถามถึงระดับความรู้สึกทั้งในปัจจุบัน และความรู้สึกที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยให้ผู้ตอบมองภาพยิ้มเช่นกัน แต่คำตอบระดับความรู้สึกมี 11 ระดับ มีคะแนนระหว่าง 0 – 10 โดยที่ 0 หมายถึง มีความทุกข์มากที่สุด 5 หมายถึง ไม่สุขไม่ทุกข์ และ 10 หมายถึง มีความสุขมากที่สุด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มปป.)

ตาราง 1 ตัวอย่างมาตรวัดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย

แหล่งที่มาของข้อมูล	คำถาม	คำตอบ
Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997).	- ข้าพเจ้าพึงพอใจในชีวิตของตนเอง (I am satisfied with my life.) - สภาพชีวิตของข้าพเจ้าอยู่ในระดับดีมาก (The conditions of my life are excellent.) - ชีวิตข้าพเจ้าเป็นไปตามที่หวังไว้ (In most ways my life is close to my ideal.) - ข้าพเจ้าคิดว่าต่อไปจะได้สิ่งที่ตนต้องการ (So far I have gotten the important things I want in life.) - ข้าพเจ้าไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดในชีวิต (If I could live my life over, I would change almost nothing.)	1 – ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 – ไม่เห็นด้วย 3 – ค่อนข้างไม่เห็นด้วย 4 – ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย 5 – ค่อนข้างเห็นด้วย 6 – เห็นด้วย 7 – เห็นด้วยอย่างยิ่ง
โครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา (Wellbeing in Developing Countries : WeD) (คุษฎี อายุวัฒน์ และคณะ, 2549 ; บัณฑิต พรหมพักพิง และคณะ, 2549)	หากพิจารณาโดยรวมชีวิตท่าน ณ ปัจจุบันนี้ ท่านมองว่าชีวิตของท่าน...?	ระดับความผาสุกโดยรวม 1 – มีความสุขมาก 2 – มีความสุขพอสมควร 3 – ไม่ค่อยมีความสุข
ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548)	ระดับความสุขของท่าน ?	ระดับความสุข 1 - 10
โครงการวิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พ.ศ.2548 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มปป.)	- ตอนนี้ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ? - ในอนาคตต่อไปข้างหน้า ท่านคิดว่าท่านจะมีความรู้สึกอย่างไร ?	ระดับความรู้สึก 0-10 0 – มีความทุกข์มากที่สุด 5 – ไม่สุขไม่ทุกข์ 10 – มีความสุขมากที่สุด

2.3 หนี้กับความทุกข์และความอยู่ดีมีสุข

สินเชื่อและหนี้สิน เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับกิจกรรมการผลิต การแลกเปลี่ยนสิ่งของ และเป็นหน่วยสำคัญทางเศรษฐกิจซึ่งมีผลต่อการแสวงหากำไร การสะสมทุน การลงทุน อัตราดอกเบี้ย และกำหนดเวลาการใช้คืน ซึ่งก่อให้เกิดผลทางสังคมขึ้นระหว่างคนและกลุ่มคนที่มีการกู้ยืมกัน เช่น เกิดสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีต่อกัน มีความเอื้ออาทรหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวต่อกัน เป็นต้น เนื่องจากต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในการกู้ยืมเงิน (ดำรงดี, 2536) และการพึ่งพาอาศัยหรือการเป็นหนี้ซึ่งกันและกันนั้นเป็นเรื่องธรรมดา หากอยู่ในสถานะที่สมดุล ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป สังคมนั้นก็จะมีความสุขและความสงบสุข ในทางตรงกันข้าม หากสถานะการเป็นหนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะที่ไม่สมดุล ไม่เป็นธรรม และไม่ใช่มัชฌิมาปฏิปทา ก็จะทำให้เกิดความทุกข์ในสังคมนั้นได้ (เอี่ยม ทองดี, 2549)

สาเหตุของการเป็นหนี้ส่วนหนึ่งก็เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภค และสร้างความพึงพอใจให้ตนเองในปัจจุบัน หรือเพื่อต้องการนำเงินที่ได้จากการเป็นหนี้ไปใช้ประโยชน์ต่างๆ เพื่อทำให้ตนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นหนี้ในฐานะที่เป็นกิจกรรมหนึ่งทางเศรษฐกิจ กับความอยู่ดีมีสุขหรือการมีความสุข ซึ่งเป็นผลที่คาดหวังจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว สามารถอธิบายได้จากแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ 2 ลักษณะ คือ เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ที่อธิบายว่า “การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ จะสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับปัจเจกบุคคล และนำมาซึ่งสวัสดิการอันสูงสุดของสังคมภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด” ซึ่งความพึงพอใจสูงสุดของปัจเจกบุคคล จะเกิดจากการใช้สินค้าและบริการเพื่อสนองตอบความต้องการโดยตรงสำหรับพุทธเศรษฐศาสตร์ มองว่า “การบริโภคหรือการใช้สินค้าและบริการนั้นไม่เพียงแต่เพื่อสนองตอบความต้องการและให้ความพึงพอใจแก่ปัจเจกบุคคล แต่ต้องให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย” โดยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่ทำให้ปัจเจกบุคคล และสังคมบรรลุซึ่งสันติสุขจากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ (พระธรรมปิฎก, 2542 ; อภิชัย พันธเสน, 2547) จะเห็นได้ว่า เศรษฐศาสตร์กระแสหลักให้ความสำคัญกับความพึงพอใจสูงสุด ในขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์นั้นมองสันติสุข หรือการมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นเป้าหมาย

ความพึงพอใจของปัจเจกบุคคล (Satisfaction) หรือที่เรียกว่า รรถประโยชน์ (utility) นั้นในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นสิ่งเดียวกับความสุข (Happiness) เนื่องจากเชื่อว่าเมื่อบุคคลใดได้รับสิ่งสมความปรารถนา ก็จะมี ความพึงพอใจหรือมีความสุข แต่ในทางพุทธศาสนาให้ค่าความสุขว่าคือการไม่มีทุกข์ และมองว่าความพึงพอใจสูงสุดจากการบริโภคหรือที่เข้าใจกันว่าเป็นความสุข ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง แต่เป็นกิเลสหรือสิ่งที่จะนำไปสู่ความทุกข์ ความสุขที่เกิดจากการบริโภคเพื่อปรนเปรอตนเองนั้นเป็นความสุขชั่วคราวไม่ยั่งยืน เพราะจะเกิดความทะยานอยากขึ้นไปเรื่อยๆ

โดยไม่มีที่สิ้นสุด ต่างจากความสุขที่เกิดขึ้นมาจากการทำความดี และการปรุ้งแต่งจิตของตน ความสุขประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจของตนเอง ซึ่งการไม่ยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งใด และการฝึกจิตใจให้ว่างละจากกิเลส จะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง เพราะจะทำให้ผู้ที่เข้าถึงสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง และไม่เป็นทุกข์ไปกับสิ่งต่างๆ ที่มากระทบจิตใจ (พระธรรมโกศาจารย์, 2535 ; พระธรรมปิฎก, มปป.; อภิชัย พันธเสน, 2547) อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามุมมองเรื่องความสุขในทางเศรษฐศาสตร์จะไม่ลึกซึ้งเท่ากับพุทธศาสนา ทว่าความสุขในทางพุทธศาสนายังเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงมนุษย์และเข้าถึงได้ยาก ด้วยเหตุนี้ ความสุขหรืออรรถประโยชน์ที่เกิดจากการบริโภคหรือแสวงหาสิ่งปรนเปรอจากภายนอก จึงยังเป็นที่ปรารถนาของมนุษย์ปุถุชน

การก่อหนี้ไม่ว่าจะเพื่อการบริโภคหรือด้วยเหตุผลใดก็ตาม จึงเป็นสิ่งที่คนเราไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเป็นหนี้แล้วย่อมส่งผลกระทบต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุขของตัวผู้ที่เป็นหนี้ นั่น โดยการศึกษาในเรื่องนี้ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของมนุษย์ที่ผ่านมา พบว่า คนมีหนี้คือคนที่ไม่มีความสุข และยิ่งจำนวนหนี้มีมากขึ้นเท่าไรความสุขก็จะลดลงตามไปด้วย (วรชัย ทองไทย, 2548) แต่ในขณะเดียวกัน การเป็นหนี้ก็ไม่ได้ทำให้มีความสุขทุกข์เสมอไป หากผู้ที่เป็นหนี้มีความสามารถในการชำระคืน หรือการมีหนี้แต่ไม่เป็นภาระ ก็ทำให้คนมีความสุขได้เช่นกัน (รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549) จะเห็นได้ว่า การเป็นหนี้มีผลกระทบต่อความสุขของคน โดยอาจส่งผลในเชิงบวกหรือเชิงลบก็ได้

2.4 ปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความสุข

หนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุขของคน ซึ่งนอกจากหนี้แล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายปัจจัย อาทิ รายได้ ความเพียงพอของรายได้ การมีทรัพย์สิน โดยรายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุข และความสัมพันธ์เชิงลบกับความทุกข์ (วรชัย ทองไทย, 2548) กล่าวคือ ผู้มีรายได้มากกว่ามีความสุขกว่านั่นเอง และการคิดว่ารายได้ที่ได้รับอยู่นั้นมีความเพียงพอต่อการดำรงชีพก็ทำให้มีความสุขได้ รวมทั้งการมีทรัพย์สินมากกว่าด้วยเช่นกัน (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ, 2549 ; รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549) นอกจากนี้ วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านที่อยู่อาศัยก็เป็นตัวสะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสุข (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2549)

ภาวะสุขภาพก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสุข ผู้ที่มีสุขภาพดีย่อมมีความสุขมากกว่าสภาวะแวดล้อมทางสังคมก็เช่นกัน การอยู่ในสังคมที่ดีย่อมส่งผลเชิงบวกกับความรู้สึกเป็นสุข (รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549) นอกจากนี้ ความสุขยังขึ้นอยู่กับคุณลักษณะต่างๆ ของปัจเจกบุคคลเองด้วย ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ

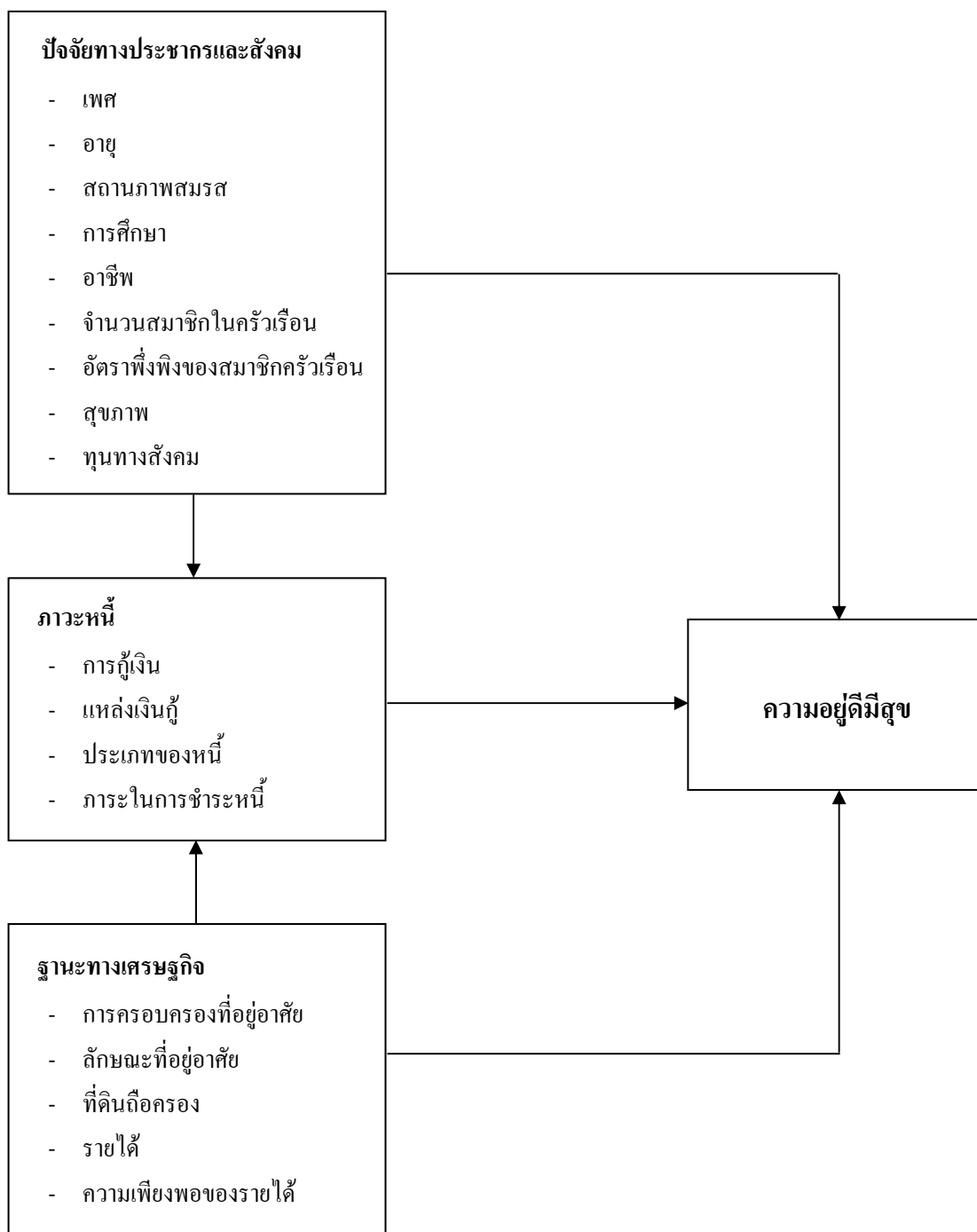
(นันทนา วงศ์สวัสดิ์กุล, 2548) รวมทั้งการศึกษาก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะว่าการศึกษาทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2549) ซึ่งปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อความสุขที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น สามารถทำเป็นตารางสรุปได้ดังนี้

ตาราง 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข

แหล่งที่มาของข้อมูล	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข		
	ปัจจัยทางเศรษฐกิจ		ปัจจัยทางประชากรและสังคม
	ภาวะหนี้	ฐานะทางเศรษฐกิจ	
นันทนา วงศ์สวัสดิ์กุล, 2548	-	รายได้	เพศ/ อายุ/ สถานภาพสมรส/ การศึกษา/ อาชีพ/ สุขภาพ
วรชัย ทองไทย, 2548	การมีหนี้หรือไม่มีหนี้/ จำนวนหนี้	รายได้	-
บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ, 2549	-	รายการทรัพย์สินครัวเรือน/ ความเพียงพอของรายได้ครัวเรือน	ภาวะสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน
รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอานวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549	การมีหนี้หรือไม่มีหนี้/ ภาระของการชำระหนี้	การมีทรัพย์สินอยู่ใน-ครอบครอง	สภาวะแวดล้อมทางสังคม/ สุขภาพ
ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2549	-	ความเพียงพอของรายได้/ วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน	การศึกษา/ สุขภาพ

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำปัจจัยทางด้านภาวะหนี้ รวมทั้งปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุข มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดสำหรับศึกษาภาวะหนี้กับความสุขของประชากร โดยมองว่า ปัจจัยทางด้านภาวะหนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุขหรือความอยู่ดีมีสุขของประชากร เช่น ผู้ที่เป็นหนี้มีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่เป็นหนี้ หรือผู้ที่มีความสามารถในการชำระหนี้มากกว่ามีความสุขมากกว่า ซึ่งภาวะหนี้ของประชากรอาจมีความแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะต่างๆ เช่น ผู้ที่มีรายได้สูงมีโอกาสที่จะก่อหนี้ได้มากกว่า ผู้ที่สุขภาพไม่ดีอาจจำเป็นต้องกู้เงินมาใช้ในการดูแลสุขภาพ เป็นต้น แต่ความอยู่ดีมีสุขหรือความสุขอาจได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยอื่นๆโดยไม่ผ่านภาวะหนี้ของบุคคลก็เป็นได้ เช่น ผู้ที่มีรายได้สูงน่าจะเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ การมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพก็ทำให้มีความสุข หรือผู้ที่สุขภาพดีก็ย่อมมีความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีกว่า เป็นต้น

แผนภูมิ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษา “ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี” จากประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548” ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการศึกษาจะใช้ “ระดับความสุขเชิงอัตวิสัย” ในการวัด “ความอยู่ดีมีสุข” ของกลุ่มตัวอย่าง ภายใต้ข้อสมมติว่า “การมีระดับความสุขสูงกว่า แสดงถึงการมีความอยู่ดีมีสุขมากกว่าของประชากร” สำหรับในส่วนของระเบียบวิธี จะกล่าวถึง วิธีการศึกษาวิจัย แหล่งข้อมูล ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ การวิเคราะห์และประมวลผล วิธีการทางสถิติ และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

3.1 วิธีการและแหล่งข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี” ได้แบ่งการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 2 ลักษณะ จำแนกตามแหล่งข้อมูลที่ใช้ ดังนี้

3.1.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้ทราบถึงแนวคิด องค์ความรู้ และวิธีการในการศึกษาภาวะหนี้และความอยู่ดีมีสุข ซึ่งจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3.1.2 การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาภาวะหนี้ ความอยู่ดีมีสุข รวมทั้งศึกษาผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548” ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เนื่องจากแบบสำรวจของโครงการดังกล่าวมีชุดคำถามที่ใช้สำรวจทั้งในระดับบุคคล และระดับครัวเรือน ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระตามกรอบแนวคิดของผู้วิจัย และสามารถใช้ในการศึกษาภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ได้

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 แผนการสุ่มตัวอย่างของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พ.ศ. 2548” การสำรวจของโครงการฯ ดำเนินการในเขตพื้นที่นำร่อง 2 จังหวัด คือ จังหวัดชัยนาท และจังหวัดกาญจนบุรี โดยแผนการสุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นการสุ่มแบบมีระบบ 2 ขั้นตอน (Stratified Two - Stage Sampling) ในแต่ละจังหวัดแบ่งออกเป็น 2 สตราตัม ตามลักษณะเขตการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มปป.)

ขั้นที่ 1 ในแต่ละจังหวัด และสตราตัม คัดเลือกชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง อย่างเป็นอิสระต่อกัน โดยกำหนดให้ความน่าจะเป็นในการเลือกเป็นสัดส่วนกับจำนวนครัวเรือนของชุมชนอาคาร/หมู่บ้านนั้นๆ (Probability Proportion to Size Sampling) ได้จำนวนหน่วยตัวอย่างทั้งสิ้น 160 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง กระจายตามจังหวัด และเขตการปกครอง

ขั้นที่ 2 ในแต่ละชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง ทำการเลือกครัวเรือนตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ โดยกำหนดให้เลือก 18 ครัวเรือนตัวอย่าง ต่อชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง ได้จำนวนหน่วยตัวอย่างทั้งสิ้น 2,880 ครัวเรือน กระจายตามจังหวัด และเขตการปกครอง โดยทั้งจังหวัดชัยนาท และจังหวัดกาญจนบุรี มีครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างจังหวัดละ 1,440 ครัวเรือน

3.2.2 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี

3.2.3 กลุ่มตัวอย่าง จากครัวเรือนตัวอย่างของจังหวัดกาญจนบุรีจำนวน 1,440 ครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนบุคคลอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่ตอบแบบสอบถามเอง ซึ่งได้ตัวอย่างที่จะใช้ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 3,289 คน เป็นตัวแทนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พ.ศ. 2548 ” ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจจำนวน 2 ชุด คือ 1) แบบสอบถามข้อมูลครัวเรือน และ 2) แบบสอบถามส่วนบุคคล (ถามทุกคนในครัวเรือนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป) (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มปป.) โดยผู้วิจัยจะเลือกใช้ข้อมูลที่ได้จากบางข้อคำถามของแบบสอบถามทั้งสองชุด เฉพาะที่เกี่ยวข้องและครอบคลุมตัวแปรตามกรอบแนวคิดของการวิจัยในครั้งนี้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา “ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี” ครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะตัดขวาง (Cross-sectional Analysis) มีหน่วยการวิเคราะห์เป็นระดับบุคคล ทำการวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป STATA SE Version 8 และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของตารางหรือแผนภูมิตามความเหมาะสม พร้อมคำอธิบายประกอบ ซึ่งสถิติที่เลือกใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว (Uni-variate Analysis) ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Min) และค่าสูงสุด (Max) เพื่ออธิบายข้อมูลลักษณะทางประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งภาวะหนี้ และระดับความสุขของประชากร

3.4.2 การวิเคราะห์ตัวแปรคู่ (Bi-variate Analysis) ใช้การวิเคราะห์ร้อยละ และค่าเฉลี่ยในตารางไขว้ (Cross-tabulation) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ความอยู่ดีมีสุขของประชากรที่มีคุณลักษณะทางประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน โดยใช้ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน ที่ได้จากการรายงานของประชากรเอง เป็นตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชากร ในการวิเคราะห์ค่าร้อยละจะนำคำตอบที่เป็นระดับคะแนนความสุข 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 และ 10 มาแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1 – มีความทุกข์มากที่สุด (คำตอบ 0) 2 – มีความทุกข์ (คำตอบ 1, 2, 3 และ 4) 3 – ไม่สุขไม่ทุกข์ (คำตอบ 5) 4 – มีความสุข (คำตอบ 6, 7, 8 และ 9) 5 - มีความสุขมากที่สุด (คำตอบ 10)

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหนี้กับระดับความสุขของประชากร จะวิเคราะห์ระดับความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงระดับความสุขด้วย ซึ่งระดับความสุขที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต จะแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม เช่นเดียวกับระดับความสุข ณ ปัจจุบัน ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข จะได้จากการนำคะแนนระดับความสุขในอนาคตลบด้วยระดับความสุข ณ ปัจจุบัน และค่าที่ได้นำมาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) มีความสุขลดลง 2) มีความสุขเท่าเดิม และ 3) มีความสุขเพิ่มขึ้น

3.4.3 การวิเคราะห์หลายตัวแปร (Multi-variate Analysis) ใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) เพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์และคาดประมาณผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบันของประชากร โดยสร้างสมการจำลองผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบัน ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ ตัวแปรตาม คือ ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน ตัวแปรทางด้านภาวะหนี้เป็นตัวแปรอิสระ และพิจารณาตัวแปรลักษณะทางประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรร่วม

3.5 ตัวแปรและการวัด

ตาราง 3 ตัวแปรที่ใช้ในสมการถดถอยเชิงซ้อน

ตัวแปร	รายละเอียด	ระดับการวัด
ตัวแปรตาม (Dependent Variable) - ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน	คะแนน 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 และ 10	ตัวแปรต่อเนื่อง
ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) - ภาวะหนี้	แหล่งเงินกู้ กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบ (กลุ่มอ้างอิง : ไม่กู้) ภาระในการชำระหนี้ ไม่คิดว่าเป็นภาระ เป็นภาระหนักพอสมควร เป็นภาระหนัก/หนักมาก (กลุ่มอ้างอิง : ไม่กู้)	ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น
ตัวแปรร่วม (Co-variables) - ลักษณะทางประชากร และสังคม	เพศ ชาย (กลุ่มอ้างอิง : เพศหญิง) อายุ (ปี) 15, 16, 17, ... , k สถานภาพสมรส สมรส หม้าย/หย่า/แยก (กลุ่มอ้างอิง : โสด) การศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น (กลุ่มอ้างอิง : ไม่ได้รับการศึกษา)	ตัวแปรหุ่น ตัวแปรต่อเนื่อง ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น

ตาราง 3 ตัวแปรและการวัด (ต่อ)

ตัวแปร	รายละเอียด	ระดับการวัด
ตัวแปรร่วม (ต่อ) - ลักษณะทางประชากรและสังคม - ฐานะทางเศรษฐกิจ	อาชีพหลัก* อาชีพภาคเกษตร (กลุ่มอ้างอิง : อาชีพอื่นๆ) อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน (ร้อยละ)** การเจ็บป่วย (ในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์) เจ็บป่วย (กลุ่มอ้างอิง : ไม่เจ็บป่วย) ทุนทางสังคม*** คะแนน 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, และ 7 การครอบครองที่อยู่อาศัยของครัวเรือน เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน (กลุ่มอ้างอิง : ไม่เป็นเจ้าของบ้านและหรือที่ดิน) ลักษณะที่อยู่อาศัย (วัสดุที่ใช้ในการทำตัวบ้าน) วัสดุแข็งแรง (กลุ่มอ้างอิง : วัสดุไม่แข็งแรง) จำนวนที่ดินถือครองทำการเกษตรของครัวเรือน (ไร่) 0, 1, 2, ... , k รายได้ 50,001 - 100,000 บาทต่อปี มากกว่า 100,000 บาทต่อปี (กลุ่มอ้างอิง : ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี) ความเพียงพอของรายได้ เพียงพอ (กลุ่มอ้างอิง : ไม่เพียงพอ)	ตัวแปรหุ่น ตัวแปรต่อเนื่อง ตัวแปรหุ่น ตัวแปรต่อเนื่อง ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรต่อเนื่อง ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น ตัวแปรหุ่น

* อาชีพอื่นๆ หมายถึง อาชีพนอกภาคเกษตร และไม่ได้ประกอบอาชีพ

** อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน = (จำนวนประชากรอายุ 0 – 14 และ 60 ปีขึ้นไปในครัวเรือน / จำนวนสมาชิกครัวเรือน) × 100

*** ทุนทางสังคม ได้จากการรวมคะแนนของ 3 องค์ประกอบ คือ

(1) ความไว้วางใจในการหยิบยืมข้าวของ (ไม่สามารถหยิบยืม = 0, หยิบยืมได้บ้างเป็นครั้งคราว = 1 และหยิบยืมได้ตามสบาย = 2)

(2) การให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยกระทันหัน (ไม่ให้ความช่วยเหลือ = 0, ช่วยเหลือพอสมควร = 1, และช่วยเหลือเป็นอย่างดี = 2)

(3) ความกังวลกับปัญหาความปลอดภัย (กังวลมาก = 0, กังวลปานกลาง = 1, กังวลน้อย = 2 และไม่กังวล = 3)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษา “ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี” ศึกษาจากประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 3,289 คน ซึ่งข้อค้นพบที่ได้ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 5 ส่วน โดยส่วนแรก จะกล่าวถึงคุณลักษณะทั่วไปทางประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของประชากร ส่วนที่สอง จะกล่าวถึงภาวะหนี้ของประชากร ส่วนที่สาม จะเป็นการประเมินระดับความสุขของประชากร และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะหนี้กับระดับความสุข รวมทั้งวิเคราะห์ระดับความสุขของประชากรที่มีคุณลักษณะทางประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันด้วย ในส่วนที่สี่ เป็นการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน เพื่อคาดประมาณผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบันของประชากร ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละแบบจำลอง และในส่วนสุดท้าย จะเป็นการอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

4.1 คุณลักษณะทั่วไปของประชากร

4.1.1 ลักษณะทางประชากรและสังคม

จากตาราง 4 พบว่า ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นหญิงมากกว่าชาย โดยที่เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.4 และเพศชายร้อยละ 44.6 อัตราส่วนเพศเท่ากับ 80.4 นั่นคือ มีผู้ชาย 80.4 คน ต่อผู้หญิง 100 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30–44 ปี รองลงมาคือ 45–59 ปี (ร้อยละ 31.8 และร้อยละ 27.4 ตามลำดับ) ผู้ที่สมรสแล้ว (ทั้งอยู่ร่วมกันและแยกกันอยู่) คิดเป็นร้อยละ 71.7 และร้อยละ 15.6 ยังเป็นโสด โดยกว่า 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมด เป็นผู้ที่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับประถม (ร้อยละ 39.9) รองลงมาเป็นกลุ่มที่จบการศึกษาระดับประถม มีอยู่ร้อยละ 19.2 และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีสัดส่วนน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 0.2 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร/ประมง/ทำนาข้าว คิดเป็นร้อยละ 26.6 สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/กรรมกร กับผู้ที่ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 19.3 และร้อยละ 18.9 ตามลำดับ) และอีกเกือบ 1 ใน 4 ไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 23.6

สำหรับภาวะสุขภาพของประชากร พิจารณาจากการมีอาการเจ็บป่วยถึงขั้นไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติในช่วง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีอาการเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 81.1 โดยมีเพียงร้อยละ 18.9 ที่มีอาการเจ็บป่วยถึงขั้นไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ ซึ่งผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยส่วนมากเป็นประชากรในวัยสูงอายุ (ร้อยละ 32.7)

ลักษณะครัวเรือนที่ชาวกาญจนบุรีอาศัยอยู่เป็นครัวเรือนขนาดกลาง มีสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 3.2 คน หรือประมาณ 4 คน โดยประชากรส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 3-4 คน ครัวเรือนขนาดใหญ่มีสมาชิกมากที่สุด 8 คน (มีร้อยละ 0.2) และผู้ที่อยู่คนเดียวในครัวเรือนมีร้อยละ 4.4 ในส่วนของการพึ่งพิงในครัวเรือน พิจารณาจากจำนวนสมาชิกวัยพึ่งพิงในครัวเรือน (อายุ 0-14 และ 60 ปีขึ้นไป) ต่อจำนวนสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด พบว่า ร้อยละ 38.7 อยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงปานกลาง (อัตราส่วนพึ่งพิง 34.0-66.9) ร้อยละ 27.3 อยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงน้อย (อัตราส่วนพึ่งพิง 1.0-33.9) และร้อยละ 23.5 อยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกในวัยพึ่งพิงเลย

ทางด้านทุนทางสังคมของประชากรจังหวัดกาญจนบุรีจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี มีระดับทุนทางสังคมเฉลี่ย เท่ากับ 5.4 (จาก 0-7) ทั้งนี้ทุนทางสังคมพิจารณาจาก 1) ความไว้วางใจเชื่อใจกันในการหยิบยืมข้าวของ 2) การให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยกระทันหัน และ 3) ความกังวลกับปัญหาความปลอดภัย เช่น การลักขโมย การถูกประทุษร้าย เป็นต้น ซึ่งค่าร้อยละในตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ชาวกาญจนบุรีส่วนใหญ่มีความไว้วางใจเชื่อใจกันในการหยิบยืมข้าวของ มีการให้ความช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี และไม่กังวลกับปัญหาทางด้านความปลอดภัย (ร้อยละ 55.3 ร้อยละ 63.3 และร้อยละ 63.9 ตามลำดับ)

ตาราง 4 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะทางประชากรและสังคม

ลักษณะทางประชากรและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	1,466	44.6
หญิง	1,823	55.4
รวม	3,289	100.0
อัตราส่วนเพศ* = 80.4		
อายุ		
15 - 29	717	21.8
30 - 44	1,046	31.8
45 - 59	902	27.4
60 - 74	499	15.2
75 ปีขึ้นไป	125	3.8
รวม	3,289	100.0
อายุต่ำสุด 15 ปี		
อายุสูงสุด 98 ปี		

* หมายเหตุ : อัตราส่วนเพศ = (จำนวนประชากรชาย / จำนวนประชากรหญิง) × 100

ตาราง 4 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะทางประชากรและสังคม (ต่อ)

ลักษณะทางประชากรและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
โสด	513	15.6
สมรสและอยู่ร่วมกัน	2,176	66.2
สมรสแต่แยกกันอยู่	181	5.5
หม้าย	281	8.5
หย่า	58	1.8
แยกกันอยู่	80	2.4
รวม	3,289	100.0
การศึกษาสูงสุด		
ไม่ได้รับการศึกษา	355	10.9
ต่ำกว่าประถมศึกษา	1,300	39.9
ประถมศึกษา	627	19.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	413	12.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย	402	12.3
ปวช/ปวส/ปวท/อนุปริญญา	156	4.8
ปริญญาตรี	5	0.2
รวม	3,258	100.0
อาชีพหลัก		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	763	23.6
เกษตร/ประมง/ทำนาข้าว	861	26.6
การผลิต (หัตถกรรม)	106	3.3
การผลิต (อุตสาหกรรม)	85	2.6
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	613	18.9
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	179	5.5
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	5	0.2
รับจ้างทั่วไป/กรรมกร	626	19.3
รวม	3,238	100.0

ตาราง 4 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะทางประชากรและสังคม (ต่อ)

ลักษณะทางประชากรและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การเจ็บป่วย (ในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์)		
ไม่เจ็บป่วย	2,640	81.1
เจ็บป่วย	614	18.9
รวม	3,254	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1	143	4.4
2	627	19.1
3	886	26.9
4	862	26.2
5	473	14.4
6	215	6.5
7	78	2.4
8	5	0.2
รวม	3,289	100.0
สมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน		
สมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 8 คน		
สมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3.2 คน		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.4		
อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน* (ร้อยละ)		
0	772	23.5
1 - 33.9	897	27.3
34 - 66.9	1,274	38.7
67 - 99.9	114	3.5
100.0	232	7.1
รวม	3,289	100.0
ค่าเฉลี่ย = 38.0		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 28.3		

* หมายเหตุ : อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน = (จำนวนประชากรอายุ 0-14 และ 60 ปีขึ้นไปในครัวเรือน / จำนวนสมาชิกครัวเรือน) × 100

ตาราง 4 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะทางประชากรและสังคม (ต่อ)

ลักษณะทางประชากรและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ทุนทางสังคม*		
0	8	0.3
1	10	0.3
2	98	3.3
3	268	9.0
4	351	11.7
5	697	23.3
6	570	19.1
7	988	33.0
รวม	2,990	100.0
ค่าเฉลี่ย = 5.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.5		
ความไว้วางใจในการหย่าร้างของ		
ไม่สามารถหย่าร้างได้	122	4.1
หย่าร้างได้บ้างเป็นครั้งคราว	1,215	40.6
หย่าร้างได้ตามสบาย	1,656	55.3
รวม	2,993	100.0
การให้ความช่วยเหลือกัน		
ไม่ให้ความช่วยเหลือ	76	2.5
ให้ความช่วยเหลือพอสมควร	1,024	34.2
ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี	1,893	63.3
รวม	2,993	100.0
ความกังวลในความปลอดภัย		
ไม่กังวล	1,948	63.9
กังวลน้อย	343	11.3
กังวลปานกลาง	514	16.9
กังวลมาก	245	8.0
รวม	3,050	100.0

*หมายเหตุ : ทุนทางสังคมมีระดับ 0 – 7 ได้จากการรวมคะแนนของ 3 องค์ประกอบ คือ

- (1) ความไว้วางใจในการหย่าร้างของ (ไม่สามารถหย่าร้าง = 0, หย่าร้างได้บ้างเป็นครั้งคราว = 1 และหย่าร้างได้ตามสบาย = 2)
- (2) การให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยกระทันหัน (ไม่ให้ความช่วยเหลือ=0, ช่วยเหลือพอสมควร=1, และช่วยเหลือเป็นอย่างดี=2)
- (3) ความกังวลกับปัญหาความปลอดภัย (กังวลมาก = 0, กังวลปานกลาง = 1, กังวลน้อย = 2 และไม่กังวล = 3)

4.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจ

การครอบครองที่อยู่อาศัยและลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นตัวสะท้อนถึงความมั่นคงทางทรัพย์สินของครัวเรือนที่ประชากรอาศัยอยู่ได้อย่างหนึ่ง ซึ่งข้อมูลจากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่ประชากรกาญจนบุรีอาศัยอยู่ส่วนใหญ่มีความมั่นคงทางทรัพย์สิน โดยทางด้านการครอบครองที่อยู่อาศัยของครัวเรือน พบว่า สัดส่วนของประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเองมีค่อนข้างสูง กล่าวคือ ประมาณเกือบ 3 ใน 4 หรือร้อยละ 72.1 อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง ร้อยละ 10.8 อาศัยอยู่ในบ้านที่เป็นของครัวเรือนเองแต่เช่าหรือใช้ที่ดินสาธารณะ อีกประมาณร้อยละ 7.6 อาศัยอยู่ในบ้านเช่าหรือเช่าซื้อ และบางส่วนอาศัยอยู่ในบ้านและที่ดินโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ มีอยู่ร้อยละ 9.6

ในส่วนของความมั่นคงทางทรัพย์สินของครัวเรือนด้านลักษณะที่อยู่อาศัย ซึ่งพิจารณาจากวัสดุส่วนใหญ่ที่ใช้ในการทำตัวบ้าน พบว่า ครัวเรือนที่ประชากรอาศัยอยู่มีความมั่นคงทางทรัพย์สินสูงเช่นกัน โดยประชากรส่วนใหญ่ของกาญจนบุรี อาศัยอยู่ในบ้านที่ใช้วัสดุแข็งแรงถาวรในการก่อสร้าง หรือคิดเป็นร้อยละ 92.0 (อยู่ในบ้านที่สร้างจากวัสดุประเภทปูนหรืออิฐ ร้อยละ 62.6, ไม้ ร้อยละ 20.2 และครึ่งตึกครึ่งไม้ ร้อยละ 9.6) และส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 8.0 อาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างมาจากวัสดุไม่แข็งแรงคงทน (สร้างจากวัสดุไม่ถาวรในท้องถิ่น ร้อยละ 7.5 และวัสดุใช้แล้ว เช่น หนีบ ลัง ป้ายโฆษณา ร้อยละ 0.5)

สำหรับจำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือนที่ประชากรกาญจนบุรีอาศัยอยู่ทั้งที่ดินที่ใช้ประโยชน์เองในครัวเรือนและให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ พบว่า จำนวนที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 10.4 ไร่ และจำนวนที่ดินถือครองสูงสุด เท่ากับ 700 ไร่ โดยร้อยละ 43.3 ของประชากร อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน และร้อยละ 56.4 อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีที่ดิน สำหรับประชากรที่อยู่ในครัวเรือนที่มีที่ดิน ส่วนมากจะมีจำนวนที่ดินถือครองไม่มากนัก หรือมีที่ดินไม่เกิน 25 ไร่ (ร้อยละ 45.6) และมีประชากรส่วนน้อยที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีที่ดินถือครองมาก โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีที่ดินมากกว่า 25 ไร่ มีเพียงร้อยละ 11.2

ทางด้านรายได้ของประชากรกาญจนบุรี พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูงมากนัก โดยมีรายได้อยู่ระหว่าง 20,001–50,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 37.4 รองลงมา คือ กลุ่มผู้ที่มีรายได้ 50,001–100,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 25.1) และอีกร้อยละ 19.5 เป็นผู้ที่รายได้มากกว่า 100,001 บาทต่อปี ซึ่งถือว่ามียาได้ค่อนข้างสูง ส่วนในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี มีอยู่ร้อยละ 15.7 (ร้อยละ 1.6 มียาได้ไม่เกิน 5,000 บาทต่อปี, ร้อยละ 4.2 มียาได้ 5,001–10,000 บาทต่อปี และร้อยละ 10.0 มียาได้ 20,001–50,000 บาทต่อปี) สำหรับผู้ที่ไม่มียาได้ มีอยู่เพียงร้อยละ 2.3 ส่วนสาเหตุที่ไม่มียาได้เนื่องมาจากยังไม่มีผลผลิต

แม้ประชากรส่วนใหญ่จะมีรายได้ไม่สูงมากนัก แต่ก็มีความรู้สึกว่ารายได้ที่ตนเองได้รับอยู่ในปัจจุบันนั้นเพียงพอต่อการดำรงชีพ โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรรายงานว่า มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งมากกว่ากลุ่มผู้ที่มีความเห็นว่ารายได้ไม่เพียงพอเล็กน้อย (ร้อยละ 51.9 คิดว่ามีรายได้เพียงพอ และอีกร้อยละ 48.1 คิดว่ามีรายได้ไม่เพียงพอ)

ตาราง 5 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
การครอบครองที่อยู่อาศัย*		
เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน	2,372	72.1
เป็นเจ้าของบ้านแต่เช่าที่ดิน	233	7.1
เป็นเจ้าของบ้านบนที่ดินสาธารณะ	123	3.7
เช่าซื้อ	18	0.6
เช่า	229	7.0
อยู่โดยผู้อื่นเสียค่าเช่าให้	6	0.2
อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	308	9.4
รวม	3,289	100.0
ลักษณะที่อยู่อาศัย (วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน)		
ปูน/อิฐ	2,045	62.2
ไม้ (แข็งแรง ถาวร)	664	20.2
ครึ่งตึกครึ่งไม้	317	9.6
บ้านที่ใช้วัสดุไม่ถาวรในท้องถิ่น	246	7.5
วัสดุใช้แล้ว เช่น หีบ ลัง ป้ายโฆษณา	17	0.5
รวม	3,289	100.0

* หมายเหตุ : การครอบครองที่อยู่อาศัย หมายถึง การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินโดยมีเอกสารและหลักฐานตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในการสำรวจอาจมีความคลาดเคลื่อนของข้อมูล เนื่องจากผู้ตอบอาจเข้าใจความหมายของการเป็นเจ้าของคลาดเคลื่อน เช่น มีความเข้าใจว่าการครอบครองที่ดินเป็นเวลานานแสดงถึงความเป็นเจ้าของ เป็นต้น

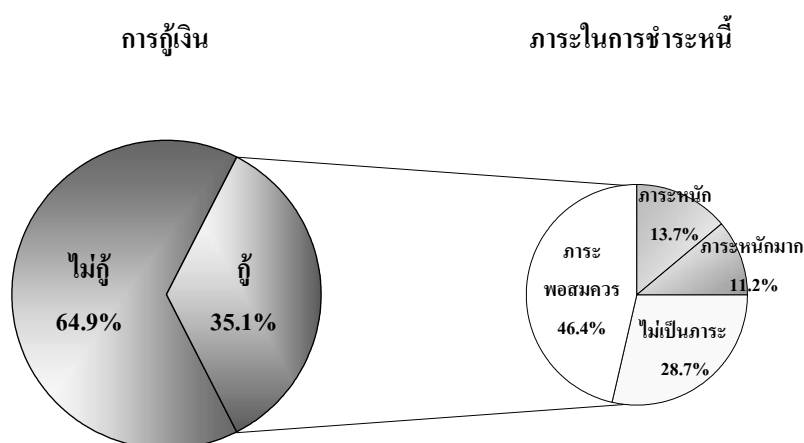
ตาราง 5 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ฐานะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนที่ดินถือครองทำการเกษตร*		
ไม่มีที่ดินทำเกษตร	1,423	43.3
1 - 10 ไร่	986	30.0
11 - 25 ไร่	514	15.6
26 - 50 ไร่	240	7.3
51 - 100	87	2.7
มากกว่า 100 ไร่	39	1.2
รวม	3,289	100.0
จำนวนที่ดินถือครองต่ำสุด 0 ไร่		
จำนวนที่ดินถือครองสูงสุด 700 ไร่		
จำนวนที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน 10.4 ไร่		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 30.1		
รายได้		
ไม่มีรายได้	45	2.3
ไม่เกิน 5,000 บาทต่อปี	31	1.6
5,001 - 10,000 บาทต่อปี	83	4.2
10,001 - 20,000 บาทต่อปี	199	10.0
20,001 - 50,000 บาทต่อปี	744	37.4
50,001 - 100,000 บาทต่อปี	500	25.1
มากกว่า 100,000 บาทต่อ	387	19.5
รวม	1,989	100.0
ความเพียงพอของรายได้		
ไม่เพียงพอ	1,197	48.1
เพียงพอ	1,292	51.9
รวม	2,489	100.0

* หมายเหตุ : จำนวนที่ดินถือครองทำการเกษตร หมายถึง จำนวนที่ดินของครัวเรือนที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่มีไว้เพื่อทำการเกษตร ทั้งที่ดินที่ครัวเรือนใช้ประโยชน์เองและที่ดินที่ให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ ซึ่งได้ข้อมูลจากทุกครัวเรือนที่เป็นตัวอย่างของการสำรวจ แม้ว่าครัวเรือนนั้นจะไม่มีอาชีพเกษตร

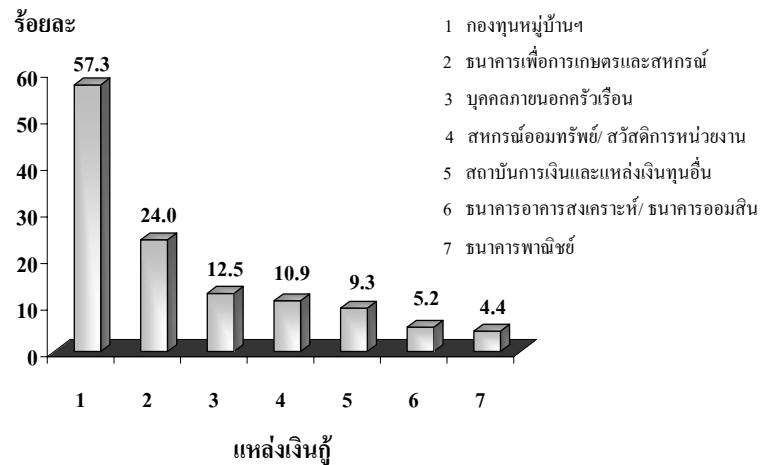
4.2 ภาวะหนี้ของประชากรกาญจนบุรี

ในการศึกษาภาวะหนี้ของประชากรจังหวัดกาญจนบุรี จะศึกษาจากบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป เนื่องจากการสำรวจของโครงการฯ จะใช้คำถามในประเด็นการกู้เงินและภาวะหนี้ เฉพาะกับบุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปเท่านั้น ซึ่งจากแผนภูมิ 4 พบว่า ร้อยละ 35.1 หรือกว่า 1 ใน 3 ของประชากรมีการกู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ในจำนวนผู้ที่มีการกู้เงินนี้ มีเพียงร้อยละ 28.7 ที่เห็นว่าการกู้เงินนั้นไม่เป็นภาระเมื่อถึงเวลาที่ต้องชำระหนี้คืน สำหรับผู้ที่ยอมรับว่าการกู้เงินเป็นภาระในการชำระคืน มีอยู่ร้อยละ 71.3 (ร้อยละ 46.4 คิดว่าเป็นภาระหนักพอสมควร, ร้อยละ 13.7 คิดว่าเป็นภาระหนัก และอีกร้อยละ 11.2 คิดว่าเป็นภาระหนักมาก) จะเห็นว่า สัดส่วนของผู้ที่กู้เงิน และคิดว่าเป็นภาระมีมากกว่าผู้ที่กู้เงินและไม่คิดว่าเป็นภาระค่อนข้างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรกาญจนบุรีส่วนใหญ่กู้ยืมเงินเกินกว่าความสามารถที่ตนจะชำระหนี้คืนได้

แผนภูมิ 4 ร้อยละของการกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา และภาระในการชำระหนี้

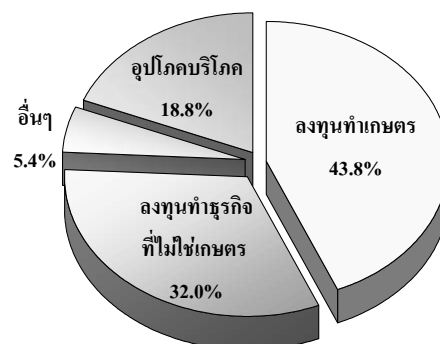
แหล่งเงินทุนที่สำคัญของกาญจนบุรี ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน ซึ่งมีผู้กู้ยืมเงินมากที่สุดถึงร้อยละ 57.3 หรืออาจกล่าวได้ว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรกาญจนบุรีกู้ยืมเงินจากแหล่งดังกล่าว แหล่งเงินทุนที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งร้อยละ 24.0 ของประชากรกู้เงินจากธกส. นอกจากนี้ ยังมีประชากรบางส่วนกู้ยืมเงินจากบุคคลภายนอกครัวเรือน หรือแหล่งเงินทุนนอกระบบ อยู่อีกร้อยละ 12.5 สำหรับแหล่งเงินทุนที่มีคนกู้ยืมน้อยที่สุด ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีอยู่เพียงร้อยละ 4.4 (แผนภูมิ 5)

แผนภูมิ 5 ร้อยละของแหล่งเงินทุน

หมายเหตุ : คำนวณค่าร้อยละจากสัดส่วนผู้กู้ทั้งหมด เนื่องจากคำตอบของแหล่งเงินทุนอาจมีมากกว่า 1 แหล่ง

เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดของการกู้เงินจากแหล่งทุนที่คนกู้มากที่สุด นั่นคือ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน จะเห็นว่า กว่า 3 ใน 4 ของผู้ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ กู้ไปเพื่อการลงทุน (ร้อยละ 75.8) โดยร้อยละ 32.0 กู้เพื่อลงทุนทำธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร และร้อยละ 43.8 กู้เพื่อใช้ในการเกษตร ได้แก่ ซื้อวัสดุอุปกรณ์ทำการเกษตร ซื้อสัตว์มาเลี้ยงไว้เพื่อขายหรือใช้งาน และซื้อที่ดินเพื่อทำเกษตร (ร้อยละ 30.6, 11.1 และ 2.1 ตามลำดับ) ร้อยละ 18.8 กู้เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค (ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 17.7, ใช้จ่ายรักษาพยาบาล ร้อยละ 0.7 และซื้อสินทรัพย์ถาวร เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ จักรยานยนต์ ร้อยละ 0.5) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5.4 กู้เงินไปเพื่อใช้จ่ายในด้านอื่นๆ ได้แก่ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ร้อยละ 3.3 ใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ร้อยละ 1.8 และให้กู้ยืมต่อ ร้อยละ 0.3 (แผนภูมิ 6 และตาราง 11 ภาคผนวก)

แผนภูมิ 6 ร้อยละของการนำเงินที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านฯมาใช้ประโยชน์

หมายเหตุ : การกู้เงินกองทุนหมู่บ้านฯ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ได้แก่ ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายรักษาพยาบาล และซื้อสินทรัพย์ เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ จักรยานยนต์, ใช้จ่ายเกษตร ได้แก่ ซื้อที่ดินเพื่อทำเกษตร ซื้อสัตว์มาเลี้ยงเพื่อขาย/ใช้งาน และซื้อวัสดุอุปกรณ์ทำการเกษตร, ด้านอื่นๆ ได้แก่ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ใช้จ่ายเพื่อการศึกษา และให้กู้ยืมต่อ

แหล่งทุนให้กู้ยืมที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง ได้แก่ บุคคลภายนอกครัวเรือน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งเงินทุนนอกระบบ พบว่า มีประชากรจำนวน 134 คน หรือประมาณร้อยละ 12.5 ของผู้ที่กู้เงินทั้งหมด รายงานว่ามีการกู้เงินจากแหล่งดังกล่าวในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา (แผนภูมิ 5) ข้อมูลจากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า การคิดดอกเบี้ยเงินกู้ของการกู้ยืมเงินแหล่งทุนนอกระบบ มีรูปแบบการคิดดอกเบี้ยทั้งแบบรายวัน รายเดือน และรายปี โดยส่วนมากลูกหนี้เสียดอกเบี้ยเป็นแบบรายเดือน (ร้อยละ 87.3) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบมีตั้งแต่น้อยกว่าร้อยละ 1 ถึงมากกว่าร้อยละ 7,300 ต่อปี ซึ่งการคิดดอกเบี้ยแบบรายวันนั้นมีอัตราสูงมาก อัตราสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 20 ต่อวัน หรือมากกว่าร้อยละ 7,300 ต่อปี โดยมีลูกหนี้แหล่งทุนนอกระบบร้อยละ 2.2 ที่เสียดอกเบี้ยเป็นรายวันในอัตราที่สูงเช่นนี้

ตาราง 6 จำนวนและการกระจายร้อยละของการกู้เงินจากบุคคลภายนอกครัวเรือน จำแนกตามอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืม

อัตราดอกเบี้ย (ต่อปี)	จำนวน	ร้อยละ
ดอกเบี้ยรายปี	10	7.5
น้อยกว่าร้อยละ 1	4	3.0
ร้อยละ 1 - 2	3	2.2
ร้อยละ 3 - 4	2	1.5
มากกว่าร้อยละ 4	1	0.8
ดอกเบี้ยรายเดือน	117	87.3
น้อยกว่าร้อยละ 12	7	5.2
ร้อยละ 12 - 24	16	11.9
ร้อยละ 36 - 48	36	26.9
มากกว่าร้อยละ 48	58	43.3
ดอกเบี้ยรายวัน	7	5.2
น้อยกว่าร้อยละ 3,650	4	3.0
มากกว่าร้อยละ 7,300	3	2.2
รวม	134	100.0

หมายเหตุ : 1) ข้อมูลเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยในแบบสอบถาม มีตัวเลือกคำตอบต่างกันสำหรับเงินกู้รายวัน รายเดือน และรายปี
 2) คำนวณโดยการปรับดอกเบี้ยเป็นอัตราต่อปีแบบไม่สะสม (เช่น อัตราดอกเบี้ยรายเดือน $\times 12$) เพื่อการเปรียบเทียบอัตราดอกเบี้ยของการกู้ยืมที่มีระยะเวลาในการคิดดอกเบี้ยต่างกัน

ในขณะที่เดียวกันยังมีลูกหนี้ของแหล่งทุนนอกระบบบางส่วน (ร้อยละ 3.0) ที่เสียดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินน้อยกว่าร้อยละ 1 ต่อปี ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นอัตราที่ไม่สูงมากนัก เมื่อเทียบกับการคิดดอกเบี้ยเงินกู้เป็นรายวัน และหากพิจารณาในรายละเอียดของตาราง 6 จะพบว่า อัตราดอกเบี้ยที่ไม่สูงมากดังกล่าวเป็นการคิดดอกเบี้ยโดยมีรอบระยะเวลาเป็นรายปี ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของการถูกคิดดอกเบี้ยจากการกู้เงินโดยมีรอบระยะเวลาในการคำนวณดอกเบี้ยต่างกัน ซึ่งเมื่อนำมาคำนวณโดยใช้หน่วยของเวลาเดียวกัน คือ การการกู้เงินโดยคิดดอกเบี้ยเป็นรายปี จะเห็นได้ว่า กลุ่มที่ถูกคิดดอกเบี้ยเป็นรายวัน จะเสียอัตราดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินสูงกว่ากลุ่มที่ถูกคิดดอกเบี้ยเป็นรายเดือน และรายปีมาก (ตาราง 6)

4.3 ความสุขของประชากรกาญจนบุรี

จากการศึกษาระดับความสุขของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปในจังหวัดกาญจนบุรี ตาราง 7 พบว่า ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบันของประชากร เท่ากับ 5.8 (จาก 0 - 10) โดยค่าเฉลี่ยที่เกิน 5 แสดงให้เห็นว่า ระดับความสุขเฉลี่ยของประชากรอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างมีความสุข ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการรายงานความสุขในระดับต่างๆ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มที่มีความสุขมากกว่ามีความสุขทุกข์ โดยกลุ่มประชากรที่มีความสุข (ความสุขระดับ 6-9) คิดเป็นร้อยละ 39.8 และร้อยละ 3.4 รายงานว่ามีความสุขที่สุด (ความสุขระดับ 10) อีกร้อยละ 11.3 รายงานว่ามีความสุขทุกข์ (ความสุขระดับ 1-4) และผู้ที่มีความทุกข์ที่สุด (ความสุขระดับ 0) มีเพียงร้อยละ 1.5

ระดับความสุขที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตก็มีแนวโน้มไปทิศทางเดียวกันกับระดับความสุข ณ ปัจจุบัน กล่าวคือ ประชากรมีความคาดหวังว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขมากกว่ามีความสุขทุกข์ โดยร้อยละ 67.9 คาดว่าตนเองจะมีความสุขในอนาคต (ความสุขระดับ 6-9) และประชากรร้อยละ 11.8 คาดว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขมากที่สุด (ความสุขระดับ 10) และอีกร้อยละ 4.9 คาดว่าในอนาคตจะมีความสุขทุกข์ (ความสุขระดับ 1-4) มีเพียงร้อยละ 0.4 ที่คาดว่าจะมีความสุขทุกข์ที่สุด โดยระดับความสุขเฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เท่ากับ 7.2 ซึ่งมากกว่าระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีคาดว่าตนเองจะมีความสุขค่อนข้างมากในอนาคต และมีความสุขมากกว่าในปัจจุบันด้วย

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข พิจารณาจากระดับความสุขในอนาคตว่าเปลี่ยนแปลงไปจากระดับความสุขในปัจจุบันอย่างไร ซึ่งพบว่า ร้อยละ 70.0 หรือมากกว่า 2 ใน 3 ของประชากร คาดว่าตนเองจะมีความสุขเพิ่มขึ้นในอนาคต ในขณะที่ร้อยละ 22.8 คาดว่าระดับความสุขจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบัน และมีประชากรเพียงร้อยละ 7.2 ที่คาดว่าตนเองจะมีความสุขลดลงในอนาคต (ตาราง 7)

ตาราง 7 จำนวน การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุข

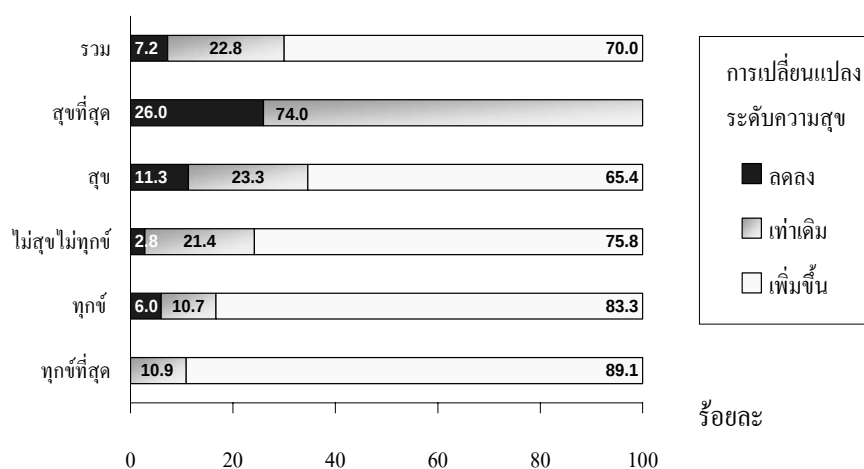
ระดับความสุข	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน		
0 มีความทุกข์ที่สุด	46	1.5
1 - 4	300	9.8
5 ไม่ทุกข์ไม่ทุกข์	1,388	45.5
6 - 9	1,213	39.8
10 มีความสุขที่สุด	104	3.4
รวม	3,051	100.0
ความสุขเฉลี่ย = 5.8		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.8		
ระดับความสุขในอนาคต		
0 มีความทุกข์ที่สุด	12	0.4
1 - 4	148	4.9
5 ไม่ทุกข์ไม่ทุกข์	459	15.0
6 - 9	2,073	67.9
10 มีความสุขที่สุด	359	11.8
รวม	3,051	100.0
ความสุขเฉลี่ย = 7.2		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.9		
การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข*		
ลดลง	221	7.2
เท่าเดิม	694	22.8
เพิ่มขึ้น	2,136	70.0
รวม	3,051	100.0

* หมายเหตุ : การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข = ระดับความสุขในอนาคต – ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของระดับความสุข ณ ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข พบว่า ประชากรมีแนวโน้มที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นหรือมีความสุขลดลงในอนาคต เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของระดับความสุข ณ ปัจจุบันที่ระดับต่างกัน จะสังเกตเห็นว่า กลุ่มที่มีความสุขในปัจจุบันน้อยกว่า จะมีร้อยละของผู้ที่คาดว่าในอนาคตจะมีความสุขเพิ่มขึ้นมากกว่า โดยร้อยละ 89.1 ของกลุ่มที่มีความทุกข์ และร้อยละ 83.3 ของกลุ่มที่มีความทุกข์ที่สุดในปัจจุบัน คาดว่าตนเองจะมีความสุขเพิ่มขึ้นในอนาคต สำหรับผู้ที่ไม่สุขไม่ทุกข์ร้อยละ 75.8 และผู้ที่มีความสุขในปัจจุบัน ร้อยละ 65.4 คาดว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขเพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งแสดงถึงทัศนคติในเชิงบวกต่ออนาคตของประชากร กล่าวคือ ประชากรที่มีความสุขในปัจจุบันน้อย ก็ยังมีความคาดหวังว่าในอนาคตตนเองน่าจะมีสุขเพิ่มขึ้น แต่สำหรับผู้ที่มีสุขที่สุดในปัจจุบัน ร้อยละ 26.0 รายงานว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขลดลง และอีกร้อยละ 74.0 คาดว่าในอนาคตความสุขจะเท่าเดิมหรือไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบัน

สำหรับการที่ประชากรกลุ่มที่มีความสุขที่สุดในปัจจุบัน ส่วนใหญ่รายงานว่าจะมีสุขเท่าเดิม (ร้อยละ 74.0) และไม่มีผู้รายงานว่ามีความสุขเพิ่มขึ้นเลย (ร้อยละ 0.0) ทั้งนี้เพราะการมีความสุขมากที่สุด หรือการรายงานว่ามีสุขในปัจจุบันที่ระดับ 10 นั้น เป็นระดับความสุขที่สูงที่สุดแล้ว จึงไม่มีประชากรที่ตกอยู่ในกลุ่มที่มีความสุขเพิ่มขึ้นในอนาคต ประชากรกลุ่มที่มีความสุขที่สุดในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงอยู่ในกลุ่มที่คาดว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขเท่ากับในปัจจุบัน ซึ่งนั่นก็แสดงให้เห็นว่า ประชากรกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความสุขที่สุดทั้งในปัจจุบันและในอนาคต (แผนภูมิ 7)

ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

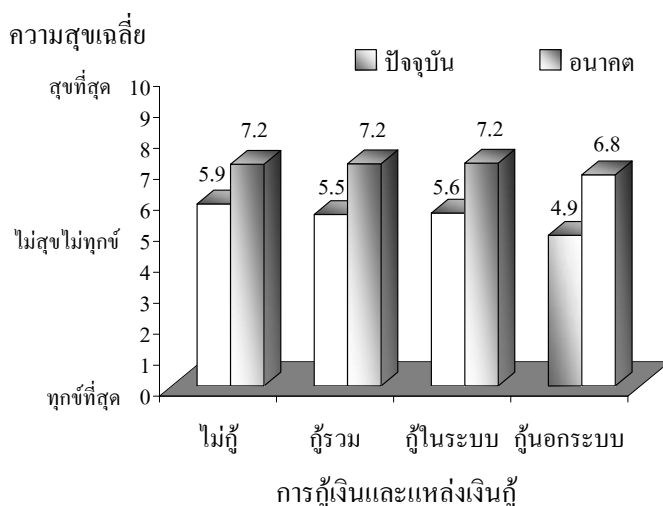

แผนภูมิ 7 ร้อยละของระดับความสุข ณ ปัจจุบัน จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข

4.3.1 ภาวะหนี้กับความสุข

การศึกษาภาวะหนี้กับระดับความสุขของประชากรกาญจนบุรี ทางด้านประเด็นการกู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา พบว่า ในภาพรวมทั้งผู้ที่กู้เงินและผู้ที่ไม่กู้ คาดว่าในอนาคตจะมีความสุขมากกว่าปัจจุบัน และระดับความสุขเฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตของกลุ่มผู้กู้และผู้ไม่กู้ ไม่มีความแตกต่างกันเลย (ระดับความสุขเฉลี่ยในอนาคตเท่ากัน คือ 7.2) แต่สำหรับความสุขในปัจจุบัน ผู้ที่ไม่มีการกู้ยืมเงินมีความสุขมากกว่าผู้ที่กู้เงินเล็กน้อย โดยระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบันของผู้ที่ไม่กู้ยืมเงิน เท่ากับ 5.9 และผู้ที่กู้ยืมเงิน เท่ากับ 5.5

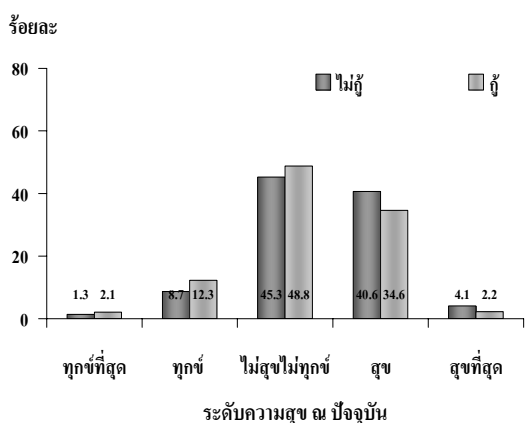
สำหรับความสุขของผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเมื่อแบ่งกลุ่มผู้กู้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบ และ 2) กู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบ จะเห็นว่า ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบันของผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบไม่แตกต่างจากผู้ไม่กู้มากนัก (ผู้ไม่กู้ 5.9 และผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบ 5.6) แต่ความสุขของผู้กู้จากแหล่งเงินทุนนอกระบบ มีความแตกต่างจากผู้ที่ไม่กู้และผู้กู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบอย่างเห็นได้ชัด โดยระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบันของผู้กู้เงินนอกระบบน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ อยู่ที่ระดับ 4.9 หรือเรียกได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์เล็กน้อย และทางด้านความสุขที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตก็น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ เช่นกัน โดยกลุ่มที่ไม่กู้เงิน และกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบ มีระดับความสุขเฉลี่ยในอนาคตเท่ากัน คือ 7.2 ขณะที่ผู้กู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบมีระดับความสุขเฉลี่ยในอนาคตเท่ากับ 6.8 (แผนภูมิ 8)

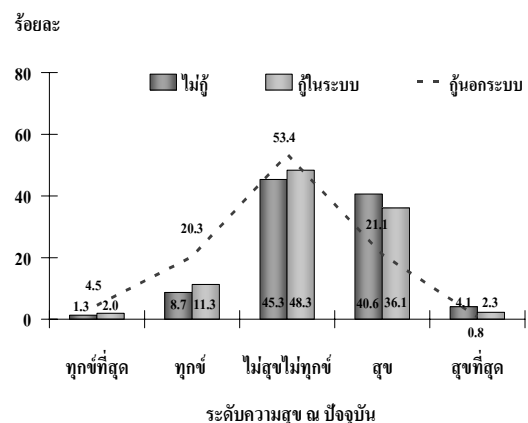
แผนภูมิ 8 ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันและอนาคต จำแนกตามการกู้เงินและแหล่งเงินกู้

การศึกษาความสุขของประชากรเมื่อแบ่งระดับความสุข ณ ปัจจุบันออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) มีความทุกข์ที่สุด 2) มีความทุกข์ 3) ไม่สุขไม่ทุกข์ 4) มีความสุข และ 5) มีความสุขที่สุด พบว่า กลุ่มผู้ที่เคยกู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เป็นผู้ที่มีความสุขร้อยละ 34.6 ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มผู้ไม่กู้ ที่รายงานว่ามีความสุขเล็กน้อย (ผู้ไม่กู้และมีความสุข ร้อยละ 40.6) และมีร้อยละของผู้ที่มีความทุกข์ มากกว่ากลุ่มไม่กู้ โดยผู้ที่กู้เงินและมีความสุข มีอยู่ร้อยละ 12.3 และมีผู้ที่ไม่กู้เงิน ร้อยละ 8.7 ที่มีความทุกข์ จะเห็นว่า ทั้งกลุ่มผู้ที่กู้เงินและไม่กู้เงิน มีร้อยละของประชากรในแต่ละระดับความรู้สึก ไม่แตกต่างกันมากนัก (แผนภูมิ 9)

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งเงินทุนสำหรับให้กู้ยืม โดยเปรียบเทียบค่าร้อยละของประชากรที่มีความสุขในปัจจุบันที่ระดับต่างๆของกลุ่มที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ และกู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบ กับกลุ่มที่ไม่มีการกู้เงิน จะพบว่า กลุ่มที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบเป็นผู้ที่มีความสุขน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ (มีเพียงร้อยละ 21.1) โดยค่าร้อยละของกลุ่มที่ไม่กู้เงิน และกลุ่มที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบแตกต่างกันไม่มาก (ผู้ไม่กู้และมีความสุข ร้อยละ 40.6 และผู้กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบที่มีความสุข ร้อยละ 36.1) ในด้านความทุกข์ก็เช่นกัน ร้อยละของผู้กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบที่มีความทุกข์ เท่ากับ 20.3 ซึ่งมากกว่ากลุ่มอื่นๆค่อนข้างมาก (ผู้ไม่กู้และมีความสุข ร้อยละ 8.7 และผู้กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบที่มีความสุข ร้อยละ 11.3) นอกจากนี้ กลุ่มที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบเป็น ผู้ที่มีความทุกข์ที่สุด ร้อยละ 4.5 ในขณะที่กลุ่มผู้ไม่กู้เงิน มีร้อยละ 1.3 ที่มีความทุกข์ที่สุด และผู้กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบมีร้อยละ 2.0 ที่มีความทุกข์ที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่า ค่าร้อยละของผู้กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบที่มีความทุกข์และมีความสุขที่สุด มีมากกว่ากลุ่มที่ไม่กู้เงิน และกลุ่มที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบกว่าเท่าตัวเลยทีเดียว (แผนภูมิ 10)

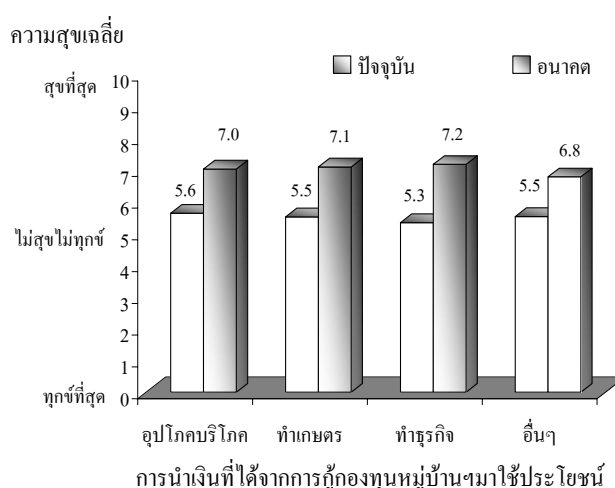

แผนภูมิ 9 ร้อยละของการกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 10 ร้อยละของการกู้เงินและแหล่งเงินทุน
จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

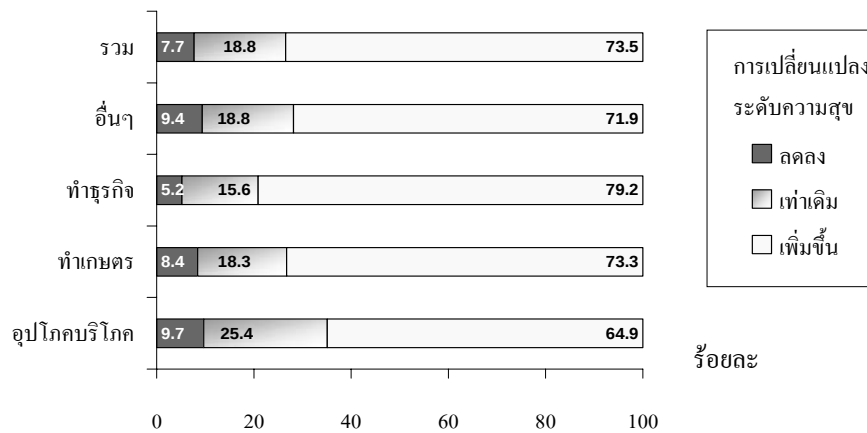
ระดับความสุขของผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน อยู่ในระดับไม่แตกต่างจากผู้กู้เงินโดยรวม โดยระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันอยู่เท่ากับ 5.5 และอนาคตเท่ากับ 7.1 (ตาราง 12 ภาคผนวก) และเมื่อพิจารณาระดับความสุขเฉลี่ยจำแนกตามการใช้ประโยชน์จากเงินกู้ จะพบว่า ผู้ที่กู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภคมีระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันสูงที่สุดเท่ากับ 5.6 ทั้งนี้เนื่องเพราะการกู้เงินทำให้การใช้จ่ายของผู้กู้มีสภาพคล่องมากขึ้น ทำให้มีระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ส่วนกลุ่มที่มีระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันน้อยที่สุด คือ ผู้ที่กู้เงินมาเพื่อทำธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร (เท่ากับ 5.3) แต่ทางด้านระดับความสุขในอนาคตกลับพบว่า สูงที่สุด เท่ากับ 7.2 (แผนภูมิ 11) นั่นอาจเป็นเพราะการกู้เงินมาเพื่อลงทุนทำธุรกิจ ไม่ได้ก่อให้เกิดความสุขหรือทำให้ผู้กู้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ในปัจจุบัน แต่การลงทุนทำธุรกิจสามารถสร้างรายได้และผลกำไร อันจะส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขในอนาคตได้

แผนภูมิ 11 ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันและอนาคต จำแนกตามการนำเงินที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านมาใช้ประโยชน์

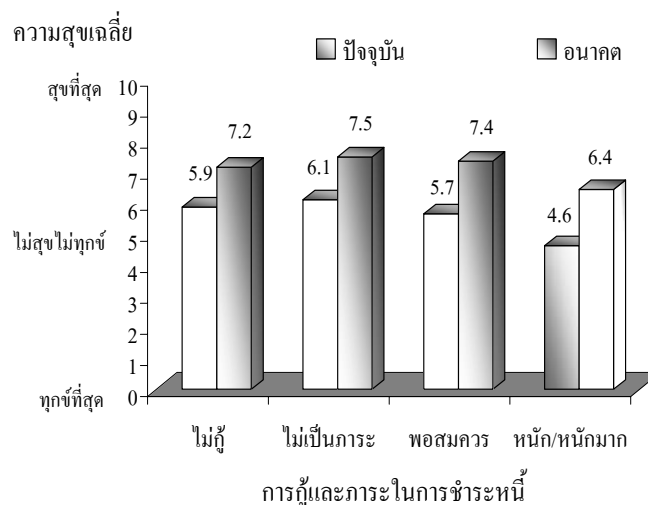
เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงระดับความสุขที่คาดในอนาคตว่า 1) ประชากรจะมีความสุขลดลง 2) มีความสุขเท่าเดิม หรือ 3) มีความสุขเพิ่มขึ้น ซึ่งก็พบว่า ในภาพรวมผู้ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านคาดว่าจะมีความสุขเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 73.5) โดยกลุ่มที่กู้เงินทำธุรกิจมีร้อยละของผู้ที่คาดว่าจะมีความสุขเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มอื่นๆ (ร้อยละ 79.2) รองลงมาคือ ผู้ที่กู้เงินเพื่อใช้ในการทำเกษตร (ร้อยละ 73.2) สำหรับกลุ่มที่กู้เงินเพื่ออุปโภคบริโภค มีร้อยละของผู้ที่คาดว่าจะมีความสุขเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด และมีร้อยละของผู้ที่มีความสุขลดลงมากที่สุดด้วย แสดงให้เห็นว่า การกู้เงินเพื่ออุปโภคบริโภคทำให้คนมีความสุขได้ในปัจจุบัน แต่ก็ทำให้คนมีความสุขลดลงในอนาคตได้ เมื่อเทียบกับการนำเงินไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น (แผนภูมิ 12)

การนำเงนที่ไ้จ้จากการก้กองทุนหม้บ้านขมาใช้ประโยชน์

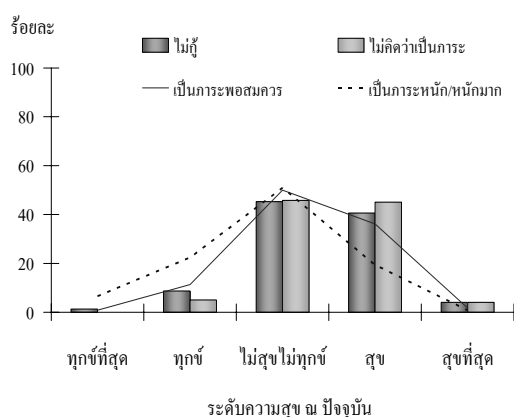
แผนภูมิ 12 ร้อยละของการนำเงนที่ไ้จ้จากการก้กองทุนหม้บ้านขมาใช้ประโยชน์
จำแนกตามการเปล้ยนเปล้ระดับความสุข

การก้เงนที่ไม่เป็นภาระทำให้คนมีความสุขมากกว่าการไม่ก้ แผนภูมิ 13 แสดงให้เห็นถึงค่าความสุขเฉลี่ยของผู้ก้เงนที่ไม่คิดว่าเป็นภาระเมื่อต้องชำระค้ น สูงกว่าผู้ไม่ก้และกลุ่มอ่นๆทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ปัจจุบัน 6.1 และอนาคต 7.5) รองลงมา ค้คือ ผู้ไม่ก้ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันเท่ากับ 5.9 และอนาคต เท่ากับ 7.2 นอกจากนี้ จะสังเกตไ้ว่าความสุขเฉลี่ยมีแนวโน้มจะลดลงตามภาระในการชำระหนี้ที่เพิ่มมากขึ้น (ทั้งปัจจุบันและอนาคต) โดยระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันของผู้ที่คิดว่าการก้เงนเป็นภาระพอสมควรเท่ากับ 5.7 และอนาคตเท่ากับ 7.4 ส่วนผู้ที่คิดว่าการก้เงนเป็นภาระหนักถึงหนักมาก มีระดับความสุขเฉลี่ยน้อยที่สุด (ปัจจุบัน 4.6 และอนาคต 6.4)

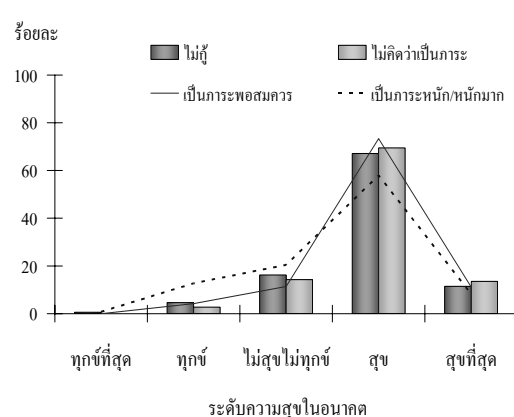

แผนภูมิ 13 ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันและอนาคต จำแนกตามการก้เงนและภาระในการชำระหนี้

การพิจารณาค่าร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ เมื่อแบ่งกลุ่มประชากรตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน พบว่า ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มไม่สุขไม่ทุกข์ รองลงมา คือกลุ่มมีความสุข โดยผู้กู้เงินที่ไม่เป็นภาระมีกลุ่มประชากรมีความสุขมากกว่าผู้ไม่กู้ และผู้กู้เงินที่เป็นภาระหนักถึงหนักมากอยู่ในกลุ่มที่มีความสุขน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ (แผนภูมิ 14) สำหรับการแบ่งกลุ่มประชากรตามระดับความสุขที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต จะเห็นว่า ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มมีความสุข โดยกลุ่มผู้กู้เงินที่ไม่เป็นภาระยังคงมีประชากรมีความสุขมากกว่ากลุ่มไม่กู้เช่นเดียวกับในปัจจุบัน (แผนภูมิ 15) นอกจากนี้ ประชากรกลุ่มที่กู้ไม่ว่าจะมีภาระอยู่ในระดับใดจะมีร้อยละของประชากรที่คาดว่าจะตนเองมีความสุขเพิ่มขึ้นในอนาคตมากกว่ากลุ่มไม่กู้ (แผนภูมิ 16) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่กู้เงินคิดว่าการกู้เงินทำให้ตนมีความสุขได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะหากการกู้เงินนั้นไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระที่ไม่หนักมากเกินไป

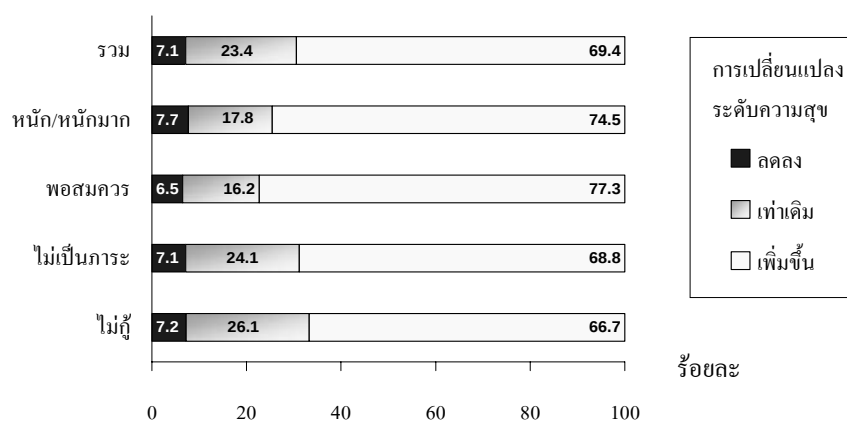

แผนภูมิ 14 ร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 15 ร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ จำแนกตามระดับความสุขในอนาคต

การกู้และภาระในการชำระหนี้

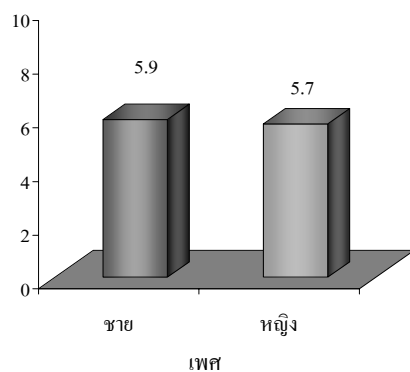
แผนภูมิ 16 ร้อยละของการกู้เงินและภาระในการชำระหนี้ จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข

4.3.2 ความสุขกับลักษณะทางประชากรและสังคม

เมื่อวิเคราะห์ระดับความสุข ณ ปัจจุบันของประชากรที่มีลักษณะทางประชากรและสังคมแตกต่างกัน พบว่า ผู้ชายและผู้หญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความสุขใกล้เคียงกัน (ชาย 5.9 และหญิง 5.7) (แผนภูมิ 17) และเมื่อพิจารณาจากความสุข ณ ปัจจุบันในกลุ่มต่างๆ จะพบว่า ส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงอยู่ในกลุ่มไม่สุขไม่ทุกข์ (ชายร้อยละ 44.7 และหญิงร้อยละ 46.2) โดยผู้หญิงอยู่ในกลุ่มมีความสุขและมีความสุขมากที่สุดน้อยกว่าผู้ชาย (แผนภูมิ 18)

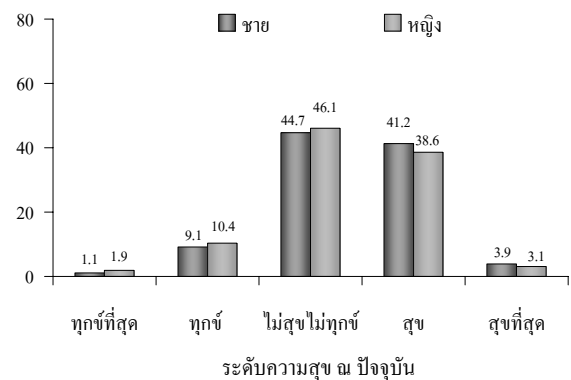
ประชากรกลุ่มวัยรุ่นและวัยแรงงานตอนต้น (อายุ 15–29 ปี) มีระดับความสุขเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 6.2 หรือค่อนข้างมีความสุข (แผนภูมิ 19) โดยประชากรกลุ่มดังกล่าวว่าครั้งตอบว่ามีความสุข (ร้อยละ 51.4) ซึ่งมากกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ มาก (แผนภูมิ 20) สำหรับประชากรกลุ่มอายุอื่นๆ ในแผนภูมิ 19 จะเห็นว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความสุขไม่แตกต่างกันมากนัก

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

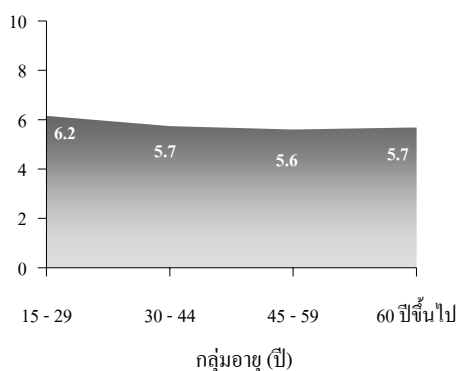
แผนภูมิ 17 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามเพศ

ร้อยละ

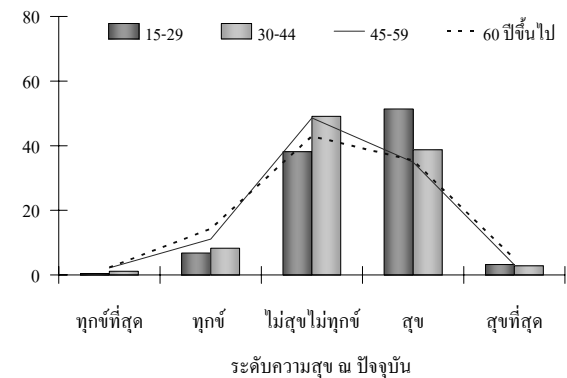
แผนภูมิ 18 ร้อยละของเพศ จำแนกตาม
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 19 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามกลุ่มอายุ

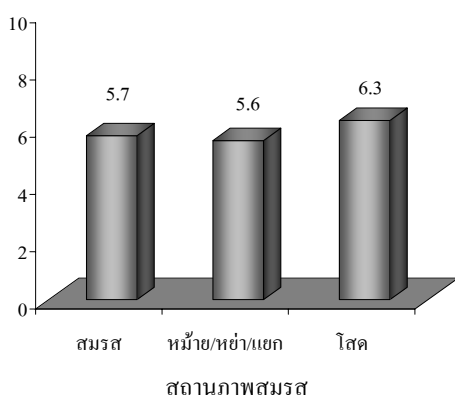
ร้อยละ

แผนภูมิ 20 ร้อยละของกลุ่มอายุ จำแนกตาม
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

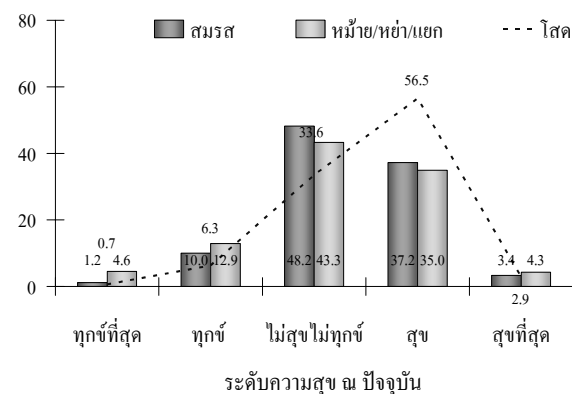
สำหรับผู้ที่มิมีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน แผนภูมิ 21 แสดงให้เห็นว่า คนโสดมีความสุขมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยมีระดับความสุขเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 6.3 หรือค่อนข้างที่จะมีความสุข ส่วนผู้ที่สมรสแล้ว และผู้ที่มีสถานภาพหม้าย/หย่า/แยก ระดับความสุขเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากนัก (สมรส 5.7 และหม้าย/หย่า/แยก 5.6) นอกจากนี้ คนโสดที่อยู่ในกลุ่มที่มีความสุขยังมีมากที่สุดถึงร้อยละ 56.5 ซึ่งมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด (ผู้สมรสแล้วที่มีความสุข มีร้อยละ 37.2 และกลุ่มหม้าย/หย่า/แยกที่มีความสุข มีร้อยละ 35.0 ในด้านความรู้สึกมีความสุขและมีความสุขมากที่สุดของประชากรก็เช่นกัน คนโสดมีร้อยละของประชากรในกลุ่มดังกล่าวนี้มากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (แผนภูมิ 22)

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 21 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามสถานภาพสมรส

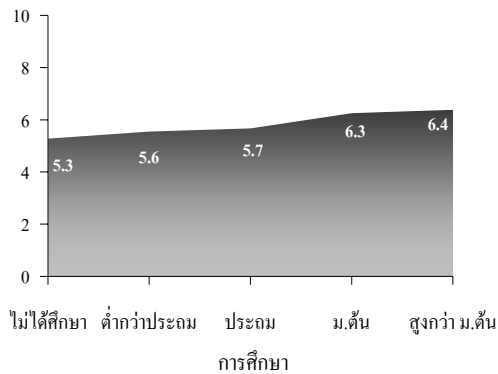
ร้อยละ

แผนภูมิ 22 ร้อยละของสถานภาพสมรส จำแนกตาม
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

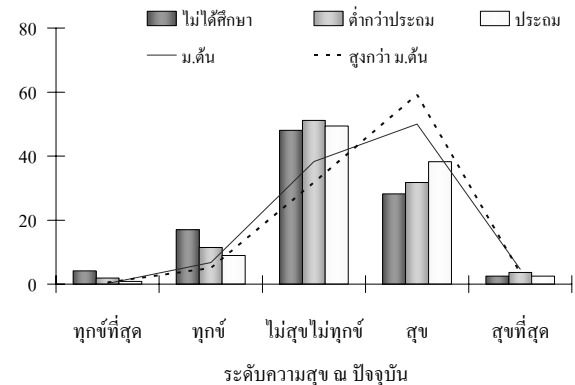
การศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลให้ความสุขของประชากรเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ยของระดับความสุขในแผนภูมิ 23 แสดงให้เห็นถึงระดับความสุขที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาและผู้จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีระดับความสุขน้อยกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัด และหากพิจารณาร้อยละของผู้จบการศึกษาในระดับต่างกัน จะเห็นว่า ในกลุ่มผู้ที่จบการศึกษามากกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นมีร้อยละของประชากรที่มีความสุขมากกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับอื่น และในกลุ่มที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่า ร้อยละของประชากรที่มีความสุขก็จะมีน้อยกว่า ทางด้านความทุกข์ก็เช่นเดียวกัน กลุ่มที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่ามีร้อยละของประชากรที่มีความทุกข์มากกว่ากลุ่มที่จบการศึกษาระดับสูงกว่า (แผนภูมิ 24) ผลจากการวิเคราะห์ข้างต้นทำให้พอที่จะสรุปได้ว่า ระดับการศึกษาน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญอีกตัวแปรหนึ่งที่สามารถกำหนดระดับความสุขของคนได้

ความสขเจลี่ย ณ บัจจุบัน

แผนภูมิ 23 ระดับความสขเจลี่ย ณ บัจจุบัน
จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด

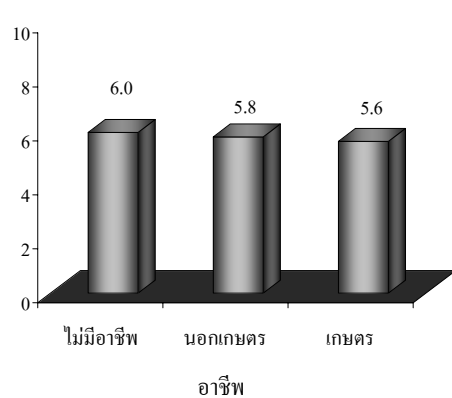
ร้อยละ

แผนภูมิ 24 ร้อยละของระดับการศึกษาสูงสุด
จำแนกตามระดับความสข ณ บัจจุบัน

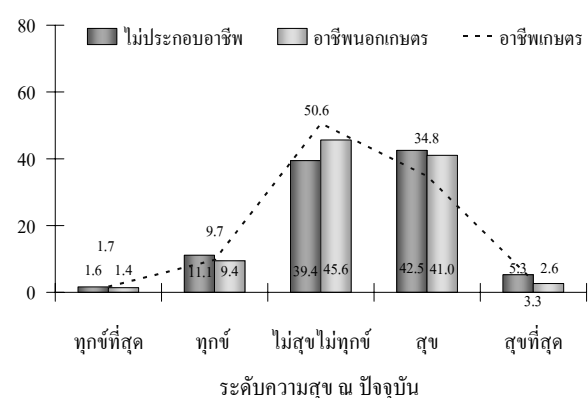
ทางด้านความสขของประชากรที่มีอาชีพต่างกัน พบว่า ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตร มีระดับความสขเจลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 5.6 ผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร มีระดับความสขเจลี่ย เท่ากับ 5.8 และผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพมีระดับความสขเจลี่ยสูงสุด เท่ากับ 6.0 (แผนภูมิ 25) ค่าร้อยละ ของประชากรแต่ละอาชีพในระดับความสขต่างๆ ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตร ร้อยละ 34.8 เป็นผู้ที่มีความสข ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ (ไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 42.5 และอาชีพนอก ภาคเกษตร ร้อยละ 41.0 รายงานว่ามีความสข) นอกจากนี้ ร้อยละ 1.7 ของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตร รายงานว่ามีความทุกข์ที่สุด ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 1.6 และผู้ที่ประกอบอาชีพ นอกภาคเกษตร ร้อยละ 1.4 รายงานว่ามีความทุกข์มากที่สุด จะเห็นว่า ร้อยละของผู้ที่ประกอบอาชีพ ภาคเกษตร เป็นผู้ที่มีความทุกข์ที่สุดมากกว่ากลุ่มอื่นๆ (แผนภูมิ 26 และตาราง 14 ภาคผนวก)

ความสขเจลี่ย ณ บัจจุบัน

แผนภูมิ 25 ระดับความสขเจลี่ย ณ บัจจุบัน
จำแนกตามอาชีพหลัก

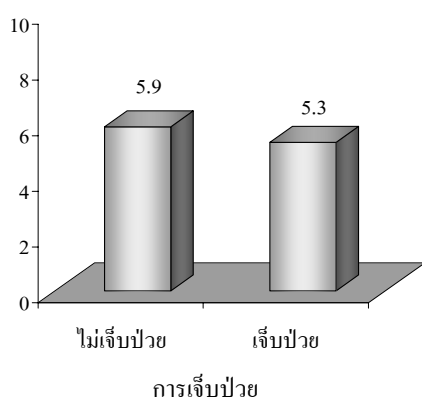
ร้อยละ

แผนภูมิ 26 ร้อยละของอาชีพหลัก จำแนกตาม
ระดับความสข ณ บัจจุบัน

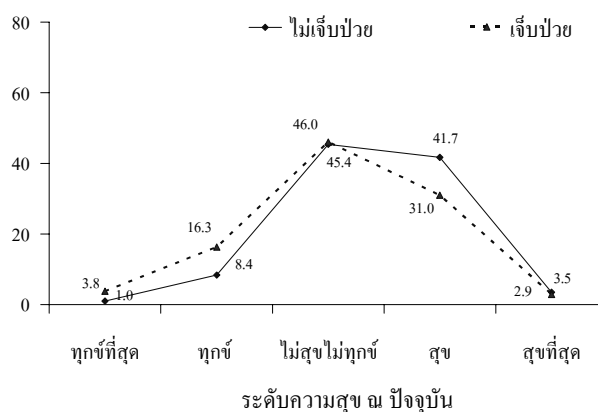
สำหรับความสุขกับสุขภาพของประชากร ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยจนถึงขั้นไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ มีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีอาการเจ็บป่วย แต่มีความแตกต่างไม่มากนัก (แผนภูมิ 27) และเมื่อพิจารณาจากความสุขในระดับต่างๆของแผนภูมิ 28 จะพบว่า ร้อยละของผู้ที่เจ็บป่วยและไม่เจ็บป่วยที่มีความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (เจ็บป่วยร้อยละ 46.0 และไม่เจ็บป่วยร้อยละ 45.4) แต่ในส่วนของกลุ่มที่รู้สึกมีความสุข จะเห็นได้ชัดเจนว่า ร้อยละของประชากรที่ไม่มีอาการเจ็บป่วยและมีความสุข มีมากกว่าผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยและมีความสุขค่อนข้างมาก โดยผู้ไม่เจ็บป่วยที่รายงานว่ามีความสุข มีร้อยละ 41.7 ในขณะที่ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยรายงานว่ามีความสุขร้อยละ 31.0 และในกลุ่มประชากรที่รู้สึกว่าการเจ็บป่วยมีความสุขและมีความสุขที่สุดก็เช่นกัน ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยรายงานว่ามีความสุขและมีความสุขที่สุดมากกว่าผู้ที่ไม่มีอาการเจ็บป่วย

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 27 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน จำแนกตามการเจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

ร้อยละ

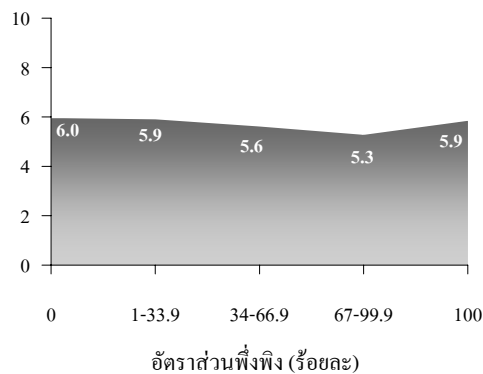

แผนภูมิ 28 ร้อยละของการเจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงสูงขึ้นทำให้ประชากรมีความสุขลดลง แผนภูมิ 29 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความสุขที่ลดลงเมื่ออัตราส่วนพึ่งพิงสูงขึ้น ยกเว้นการอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่สมาชิกคนอื่นรวมทั้งตนเองเป็นประชากรในวัยพึ่งพิง หรือมีอัตราส่วนพึ่งพิงร้อยละ 100 ระดับความสุขเฉลี่ย จะใกล้เคียงกับผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีการพึ่งพิง ทั้งนี้อาจเพราะประชากรวัยพึ่งพิงไม่ต้องมีความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ จึงทำให้มีความสุขก็ว่าได้

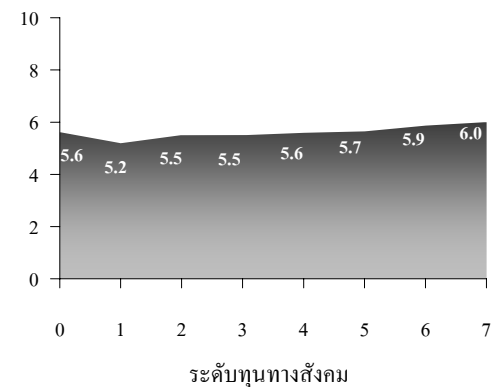
ในส่วนของระดับทุนทางสังคมกับระดับความสุขของประชากร ในแผนภูมิ 30 พอที่จะแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความสุขมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับของทุนทางสังคมที่สูงขึ้น แต่ระดับความสุขของผู้ที่มีระดับทุนทางสังคมต่างกัน มีความแตกต่างกันไม่มากนัก

ความสขเจลี่ย ณ ปจัจุบัน

แผนภูมิ 29 ระดับความสขเจลี่ย ณ ปจัจุบัน จำแนกตาม
อัตรส่วนฟ้งฟงในครัวเรือน

ความสขเจลี่ย ณ ปจัจุบัน

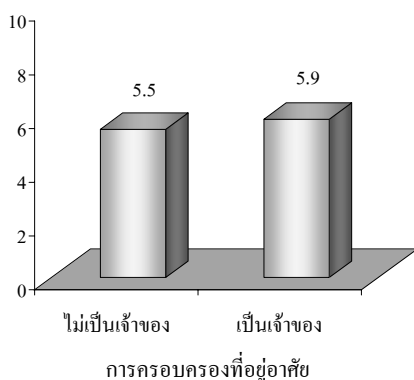

แผนภูมิ 30 ระดับความสขเจลี่ย ณ ปจัจุบัน
จำแนกตามระดับทุนทางสังคม

4.3.3 ความสขกับฐานะทางเศรษฐกิจ

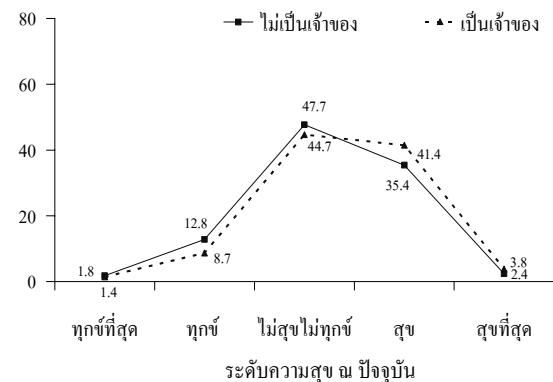
การศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจทางด้านการมั่นคงทางทรัพย์สินของครัวเรือน แผนภูมิ 31 แสดงให้เห็นว่า การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีความสุขมากกว่าการไม่เป็นเจ้าของ โดยร้อยละ 41.4 ของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเองเป็นผู้ที่มีความสุข ซึ่งมากกว่าผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่ไม่เป็นเจ้าของและมีความสุข (ร้อยละ 35.4) (แผนภูมิ 32) นอกจากนี้ ลักษณะที่อยู่อาศัยก็มีความสำคัญ ผู้ที่อยู่ในบ้านที่สร้างจากวัสดุแข็งแรงถาวร เช่น อิฐ ปูน หรือไม้ ระดับความสขเจลี่ยมากกว่าอยู่ในบ้านไม้แข็งแรง (แผนภูมิ 33) โดยผู้ที่อยู่ในบ้านที่แข็งแรงร้อยละ 40.9 ตอบว่าตนเองมีความสุข ซึ่งมากกว่าผู้ที่อยู่ในบ้านไม้แข็งแรง (ร้อยละ 26.2) (แผนภูมิ 34) ในส่วนของจำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำเกษตรของครัวเรือนที่แตกต่างกัน พบว่า ระดับความสขเจลี่ยไม่ต่างกัน และค่าร้อยละในแต่ละระดับความสขก็ไม่มีแตกต่างมากนัก (แผนภูมิ 35 และ 36)

ความสขเจลี่ย ณ ปจัจุบัน

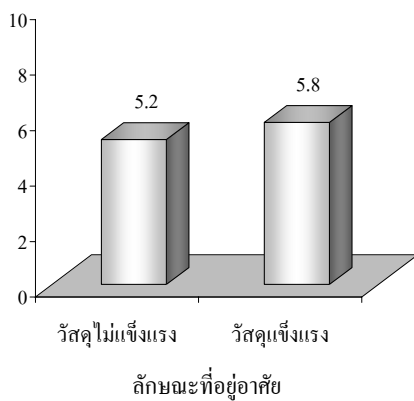
แผนภูมิ 31 ระดับความสขเจลี่ย ณ ปจัจุบัน
จำแนกตามการครอบครองที่อยู่อาศัย

ร้อยละ

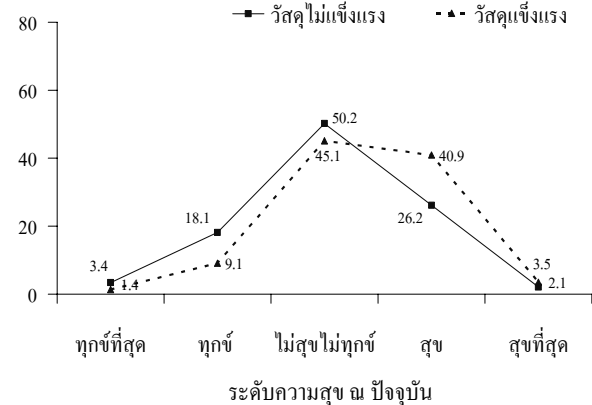
แผนภูมิ 32 ร้อยละของการครอบครองที่อยู่อาศัย
จำแนกตามระดับความสข ณ ปจัจุบัน

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

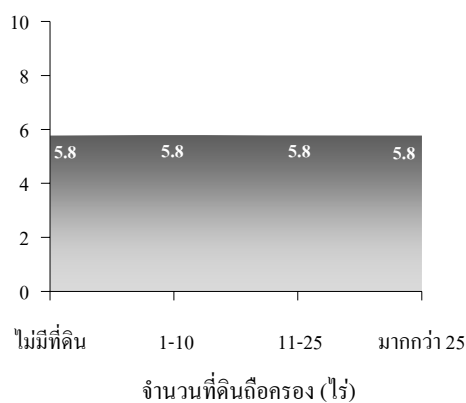
แผนภูมิ 33 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัย

ร้อยละ

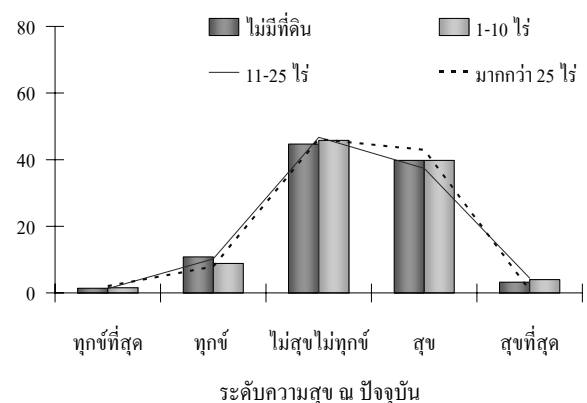
แผนภูมิ 34 ร้อยละของลักษณะที่อยู่อาศัย
จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 35 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามจำนวนที่ดินถือครองทำการเกษตรของครัวเรือน

ร้อยละ

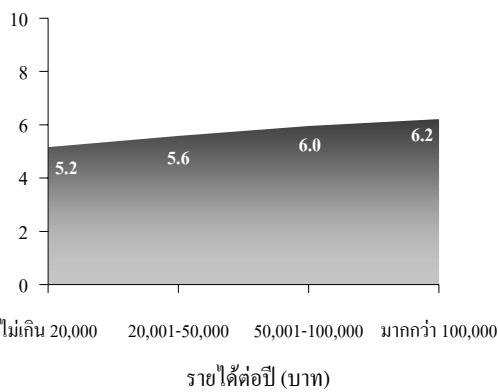

แผนภูมิ 36 ร้อยละของประชากร จำแนกตามจำนวนที่ดินถือครอง
ทำการเกษตรของครัวเรือน และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

รายได้ที่สูงขึ้นส่งผลให้ประชากรมีความสุขเพิ่มขึ้น แผนภูมิ 37 ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของระดับความสุขเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นตามระดับของรายได้ที่สูงขึ้น โดยประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (รายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อปี) มีระดับความสุขเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 6.2 และระดับความสุขเฉลี่ยลดลงในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า และในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุด (รายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี) มีระดับความสุขเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 5.2 ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูงค่อนข้างมาก รวมทั้งการวิเคราะห์ความสุข ณ ปัจจุบันในระดับต่างๆของประชากรที่มีรายได้ต่างกัน ซึ่งค่าร้อยละแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่มีรายได้สูงกว่ามีร้อยละของผู้ที่มีความสุขมากกว่า และมีร้อยละของผู้ที่มีความทุกข์น้อยกว่าประชากรในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า (แผนภูมิ 38)

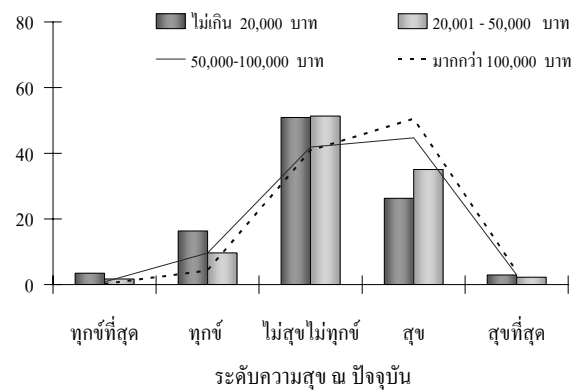
ความเพียงพอของรายได้มีผลทำให้ประชากรมีความสุข ผู้ที่คิดว่ารายได้ที่ได้รับในปัจจุบันเพียงพอต่อการดำรงชีพ เป็นผู้มีสุขร้อยละ 48.6 ซึ่งมากกว่าผู้ที่คิดว่ารายได้ไม่เพียงพอที่รายงานว่ามีความสุข ที่มีเพียงร้อยละ 28.5 จะเห็นได้ว่า ค่าร้อยละของผู้ที่มีรายได้เพียงพอสูงกว่าถึงเกือบเท่าตัว และในด้านความทุกข์ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอเป็นผู้ที่มีความทุกข์ร้อยละ 13.4 ในขณะที่ผู้ที่รายได้เพียงพอเป็นผู้ที่มีความทุกข์เพียงร้อยละ 5.8 (แผนภูมิ 40) โดยค่าความสุขเฉลี่ยในแผนภูมิ 39 แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ผู้ที่คิดว่ารายได้ที่ได้รับเพียงพอต่อการดำรงชีพมีระดับความสุขเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่คิดว่ารายได้ไม่เพียงพอถึง 1 ระดับ (รายได้เพียงพอเท่ากับ 6.2 และรายได้ไม่เพียงพอ เท่ากับ 5.2)

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

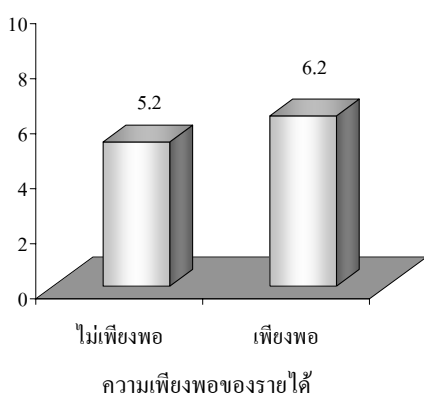
แผนภูมิ 37 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามรายได้

ร้อยละ

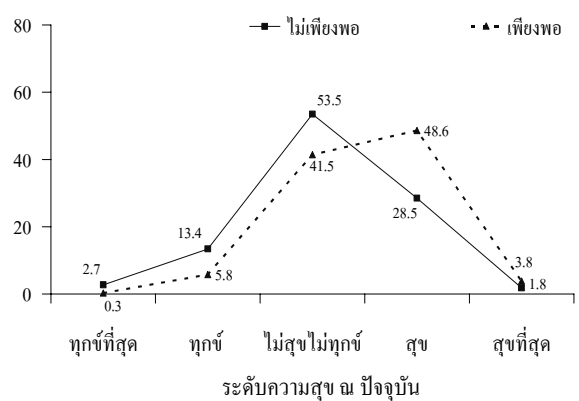
แผนภูมิ 38 ร้อยละของรายได้ จำแนกตาม
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน

แผนภูมิ 39 ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน
จำแนกตามความเพียงพอของรายได้

ร้อยละ

แผนภูมิ 40 ร้อยละของความเพียงพอของรายได้
จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

4.4 การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน

การศึกษาเพื่อคาดประมาณผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบันของประชากร พิจารณาร่วมกับปัจจัยต่างๆในแต่ละแบบจำลอง โดยใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อนของภาวะหนี้กับระดับความสุข ซึ่งประกอบด้วยแบบจำลอง 7 แบบ แบบจำลอง 1 ใช้ตัวแปรด้านประชากร คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุด และอาชีพหลัก แบบจำลอง 2 และ 3 เพิ่มตัวแปรด้านภาวะหนี้ ซึ่งได้แก่ แหล่งเงินกู้ และการระนองในการชำระหนี้ เพื่อคาดประมาณผลกระทบที่มีต่อระดับความสุข และในแบบจำลอง 4, 5, 6 และ 7 ได้เพิ่มตัวแปรอื่นๆที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อระดับความสุขเข้าร่วมทดสอบในสมการ เพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุขเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆแล้ว และพิจารณาความสำคัญของตัวแปรหรือกลุ่มตัวแปรในการอธิบายระดับความสุข ณ ปัจจุบันจากค่าเปรียบเทียบสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ของแต่ละแบบจำลอง

ผลการทดสอบในเบื้องต้น พบว่า แหล่งเงินกู้มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข โดยผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนทั้งในและนอกระบบมีความสุขน้อยกว่าผู้ไม่กู้ ซึ่งผู้ที่กู้แหล่งทุนนอกระบบมีความสุขน้อยที่สุด แต่เมื่อเพิ่มตัวแปรภาระในการชำระหนี้เข้าในสมการ พบว่า แหล่งเงินกู้ไม่มีผลต่อระดับความสุขอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งตัวแปรด้านภาวะหนี้ มีเพียงตัวแปรการมีหนี้ที่เป็นภาระหนักถึงหนักมาก ที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความสุข โดยภาระหนี้ที่มากขึ้นส่งผลในเชิงลบต่อความสุข ส่วนตัวแปรการกู้เงินที่ไม่เป็นภาระ และเป็นภาระพอสมควรไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งเมื่อทดสอบโดยควบคุมตัวแปรทุกตัวแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองสุดท้าย แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่กู้เงินและคิดว่าเป็นภาระหนักถึงหนักมาก มีความสุขน้อยกว่าผู้ไม่กู้ถึง 1.348 ระดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินอกจากนี้ เมื่อทดสอบตัวแปรภาระในการชำระหนี้แต่ละตัว พบว่า การมีภาระหนี้ในระดับต่างกัน ส่งผลต่อระดับความสุขแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 15.25, p < .001$)

การทดสอบผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุขเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆแล้ว พบว่า เพศ สถานภาพสมรส การได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า อาชีพหลัก และจำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข ส่วนผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า นอกจากภาระหนี้แล้ว ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข ได้แก่ รายได้ และความเพียงพอของรายได้ โดยทั้งสองตัวแปรส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อระดับความสุข กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้สูงกว่ามีความสุขมากกว่า และผู้ที่คิดว่าตนเองมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีความสุขมากกว่าผู้ที่คิดว่ามีรายได้ไม่เพียงพอเกินกว่าครึ่งระดับเลขที่เดียว (0.693 ระดับ)

สำหรับปัจจัยอื่นๆที่มีผลกระทบต่อระดับความสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา โดยผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น มีความสุขมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ทางด้านสุขภาพ พบว่า การเจ็บป่วยส่งผลกระทบต่อระดับความสุขของประชากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยจนไม่สามารถปฏิบัติภารกิจประจำวันได้ตามปกติ ในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ มีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีอาการเจ็บป่วย

ทางด้านปัจจัยในระดับครัวเรือน พบว่า การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีความสุขมากกว่าการเป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน หรือการเป็นเจ้าของบ้านแต่ไม่เป็นเจ้าของที่ดิน และผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างจากวัสดุแข็งแรงคงทน เช่น อิฐ ปูน หรือไม้ มีความสุขมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างมาจากวัสดุที่ไม่แข็งแรงคงทน นอกจากนี้ การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีอัตราการพึ่งพิงมากกว่ามีความสุขน้อยกว่า แต่มีความแตกต่างไม่มากนัก ในส่วนของจำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือน ทั้งนี้พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข อาจเป็นเพราะว่าข้อมูลที่น่าวิเคราะห์ได้จากกลุ่มตัวอย่างทุกคน ไม่ว่าจะมีส่วนชีพด้านการเกษตรหรือไม่ ดังนั้น จำนวนที่ดินถือครองจึงไม่มีความสำคัญต่อผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นๆที่ไม่ใช่เกษตร รวมทั้งการมีที่ดินจำนวนมากกว่าอาจไม่ได้แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า เนื่องจากที่ดินในแต่ละพื้นที่มีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจไม่เท่ากัน การอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนที่ดินถือครองมากหรือน้อยจึงไม่มีผลต่อระดับความสุขของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนนั้น

ส่วนปัจจัยในระดับสังคม พบว่า ผู้ที่อยู่ในสังคมที่มีระดับทุนทางสังคมสูงกว่ามีความสุขมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ การอยู่ในสังคมที่มีความไว้วางใจกันในการหยิบยืมข้าวของ มีการให้ความช่วยเหลือกัน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูงกว่า มีความสุขมากกว่าการอยู่ในสังคมที่มีลักษณะด้อยกว่า

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจของแต่ละแบบจำลอง ทำให้ทราบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุขของประชากร ซึ่งได้แก่ ภาระในการชำระหนี้ รายได้ และความเพียงพอของรายได้ โดยค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจในแบบจำลอง 3, 6, และ 7 ที่มีการเพิ่มตัวแปรดังกล่าวเข้าในสมการ มีความเปลี่ยนแปลงมากกว่าในแบบจำลองอื่นๆ เท่ากับ 0.032, 0.040 และ 0.022 ตามลำดับ ในขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจของแบบจำลองอื่นๆ มีความเปลี่ยนแปลงเพียง 0.012, 0.013 และ 0.016 นั้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบันของประชากร โดยส่งผลกระทบมากกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ

ตาราง 8 ค่าสัมประสิทธิ์การวิเคราะห์แบบถดถอยเชิงซ้อนของปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

ตัวแปร	แบบจำลอง						
	1	2	3	4	5	6	7
	ß	ß	ß	ß	ß	ß	ß
ค่าคงที่	5.804	5.655	5.618	5.265	4.680	4.841	4.517
เพศชาย (อ้างอิง : เพศหญิง)	-0.090	-0.093	-0.080	-0.093	-0.031	-0.025	-0.014
อายุ	-0.001	0.000	0.001	-0.001	0.000	-0.003	-0.001
สถานภาพสมรส							
สมรส	-0.389***	-0.195	-0.172	-0.102	-0.123	-0.247	-0.220
หม้าย/หย่า/แยก	-0.451**	-0.296	-0.246	-0.182	-0.183	-0.251	-0.220
(อ้างอิง : โสด)							
การศึกษาสูงสุด							
มัธยมต้นหรือต่ำกว่า	0.348**	0.406***	0.381**	0.288*	0.269*	0.095	0.078
สูงกว่ามัธยมต้น	0.952***	1.074***	0.998***	0.861***	0.834***	0.591**	0.531**
(อ้างอิง : ไม่ได้ศึกษา)							
อาชีพหลัก							
เกษตร (อ้างอิง : อื่นๆ)	-0.107	-0.053	-0.054	-0.123	-0.147	0.006	0.007
แหล่งเงินกู้							
กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ		-0.297***	0.067	0.001	0.021	0.139	0.249
กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบ		-0.876***	-0.221	-0.225	-0.177	0.059	0.184
(อ้างอิง : ไม่กู้)							
ภาระในการชำระหนี้							
ไม่คิดว่าเป็นภาระ			0.042	0.074	0.018	-0.161	-0.319
เป็นภาระหนักพอสมควร			-0.295	-0.261	-0.295	-0.376	-0.417
เป็นภาระหนัก/หนักมาก			-1.202***	-1.154**	-1.173**	-1.401***	-1.348***
(อ้างอิง : ไม่กู้)							
การครอบครองที่อยู่อาศัย							
เป็นเจ้าของ (อ้างอิง : ไม่เป็นเจ้าของ)				0.366***	0.324***	0.380***	0.377***
ลักษณะที่อยู่อาศัย							
วัสดุแข็งแรง (อ้างอิง : วัสดุไม่แข็งแรง)				0.328*	0.332**	0.407**	0.352*
จำนวนที่ดินถือครอง				0.001	0.001	0.000	0.000
อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน				-0.002	-0.002	-0.004**	-0.004**
การเจ็บป่วย (อ้างอิง : ไม่เจ็บป่วย)					-0.401***	-0.306**	-0.229*
ทุนทางสังคม					0.118***	0.118***	0.108***
รายได้							
50,001-100,000 บาทต่อปี						0.286**	0.204*
มากกว่า 100,000 บาทต่อปี						0.479***	0.284*
(อ้างอิง : ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี)							
ความเพียงพอของรายได้ (อ้างอิง : ไม่เพียงพอ)							0.693***
สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2)	0.037	0.049	0.071	0.084	0.100	0.140	0.172
Adjusted R^2	0.034	0.046	0.067	0.079	0.094	0.130	0.162
จำนวน	3,034	2,827	2,814	2,814	2,760	1,783	1,781

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

หมายเหตุ : ทุนทางสังคม หมายถึง ความเห็นเกี่ยวกับ ความไว้วางใจ เชื่อใจ การให้ความช่วยเหลือกัน และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
อาชีพอื่นๆ หมายถึง อาชีพนอกภาคเกษตร และไม่ได้ประกอบอาชีพ

4.5 อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะหนี้ของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สถานการณ์การกู้ยืมเงินหรือภาวะหนี้ของชาวกาญจนบุรี ยังอยู่ในขั้นที่ไม่น่าเป็นห่วงมากนักในด้านขนาดหรือจำนวนผู้ที่เป็นหนี้ เมื่อเทียบกับระดับประเทศ เพราะมีประชากรกาญจนบุรีอายุ 20 ปีขึ้นไปเพียงประมาณ 1 ใน 3 ที่เคยกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ขณะที่สถานการณ์หนี้ครัวเรือนของประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา พบว่า มีครัวเรือนไทยเกินครึ่งที่เป็นหนี้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549) และถึงแม้การสำรวจจะพบว่าจำนวนผู้ที่เป็นหนี้มีสัดส่วนไม่มากนัก แต่ทางด้านความสามารถในการชำระหนี้ของชาวกาญจนบุรีก็ยังคงน่าจับตามอง เนื่องจากพบว่าประชากรส่วนใหญ่ก่อนหนี้เกินกว่ากำลังความสามารถที่ตนจะชำระคืนได้ ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้ยอมรับว่า หนี้ที่ตนมีอยู่นั้นเมื่อถึงเวลาที่ต้องชำระคืนจะเป็นภาระหนักพอสมควรถึงหนักมาก

แหล่งเงินทุนสำหรับให้กู้ยืมของกาญจนบุรี มีทั้งแหล่งทุนในระบบและแหล่งทุนนอกระบบ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะกู้เงินจากแหล่งทุนในระบบมากกว่า โดยแหล่งทุนในระบบที่สำคัญของกาญจนบุรี ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อ ยอดเงินล้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งในอดีต ธกส.เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด (คุณฉวี กาพอ่อนศรี และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2530 ; อนงค์นุช เทียนทอง และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา, 2541 ; อัมมาร สยามวาลา, 2531) แต่สำหรับในปัจจุบันแหล่งเงินทุนที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด คือ กองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งสามารถเข้าถึงครัวเรือนได้ในทุกระดับรายได้ กลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และทั่วทุกภาคของประเทศ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547) รวมทั้งกาญจนบุรีด้วย

การกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อ ยอดเงินล้าน ของประชากรกาญจนบุรี ส่วนมากนำไปเพื่อใช้ในการลงทุน ทั้งการลงทุนในการเกษตร และลงทุนด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ ที่ต้องการให้เป็นแหล่งเงินทุนในระบบเพื่อให้ประชาชนได้กู้ยืมมาใช้เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน และสร้างรายได้ (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, มปป.) อย่างไรก็ตาม ยังมีประชากรบางส่วนที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ มาใช้ผิดวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ โดยกู้มาเพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคต่างๆ เช่น เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาล นำเงินไปซื้อสินทรัพย์ต่างๆ ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความต้องการใช้เงินของชาวกาญจนบุรี ซึ่งยังขาดสภาพคล่อง หรือมีเงินสดในมือไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย (คาริณี คันทวิเชษฐ์, 2542 ; อนิศา เชนันท์, 2547) จึงยังมีบางส่วนที่กู้เงินไปเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภค แต่ก็เป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับการนำเงินไปใช้เพื่อลงทุน

สำหรับการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านฯไปเพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค เช่น ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาล นำเงินไปซื้อสินทรัพย์ต่างๆ ก็สามารถช่วยบรรเทาปัญหาสภาพคล่องทางการเงินให้ชาวกาญจนบุรีได้ระดับหนึ่ง เพราะถ้าพิจารณาจากความสุขในปัจจุบันของผู้ที่กู้เงินไปใช้ในการอุปโภคบริโภค จะอยู่ในระดับที่สูงกว่าการกู้เงินไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น แต่การกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภคไม่ได้ก่อให้เกิดความสุขที่แท้จริง เพราะผู้กู้กลุ่มนี้คิดว่าตนเองจะมีความสุขลดลงในอนาคต มากกว่ากลุ่มผู้กู้ที่นำเงินไปใช้ด้านอื่น อาจเป็นเพราะมีความตระหนักดีว่าการกู้เงินมาเพื่ออุปโภคบริโภคนี้ชำระคืนได้ยาก เนื่องจากเป็นเงินที่ใช้แล้วหมดไป ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่จะนำมาช่วยชำระหนี้คืนได้ (คาริณี ดันทวิเชษฐ์, 2542 ; อนิสา เซ็นนันท์, 2547) ผู้กู้จึงคาดว่าตนเองจะมีความสุขลดลง ซึ่งแตกต่างจากการกู้เงินไปเพื่อลงทุน (ทั้งธุรกิจเกษตรและธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร) ที่มีความสุขในปัจจุบันอยู่ในระดับที่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับกลุ่มที่นำเงินกู้มาเพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภค แต่ระดับความสุขในอนาคตกลับสูงกว่า ทั้งนี้เพราะการนำเงินมาลงทุนนั้นไม่ได้ทำให้มีความสุขได้ในทันที แต่อาจสร้างรายได้และผลกำไรในอนาคต ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้กู้สามารถชำระหนี้คืนได้ (กาญจนา หงส์ทอง, 2549) ด้วยเหตุนี้ ชาวกาญจนบุรีที่กู้เงินมาเพื่อลงทุนในด้านต่างๆ จึงคิดว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขเพิ่มขึ้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้พิจารณาตัวแปรประเภทของหนี้หรือวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน เข้าในสมการถดถอยเชิงซ้อนเพื่อศึกษาผลกระทบที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบัน เนื่องจากข้อถามเกี่ยวกับประเภทของหนี้หรือวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน จะถามเฉพาะผู้ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯเท่านั้น มิได้ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ที่เป็นหนี้ทั้งหมด ผลของการวิเคราะห์ข้างต้น จึงเป็นเพียงการสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่ก่อหนี้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างกันมีระดับความสุขต่างกันอย่างไรบ้าง

การกู้เงินจากบุคคลภายนอกครัวเรือนหรือเงินกู้ในระบบ ยังคงเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของกาญจนบุรี รองมาจากกองทุนหมู่บ้านฯ และรทส. ที่เป็นแหล่งเงินทุนในระบบ ทั้งนี้อาจเพราะชาวกาญจนบุรีส่วนมากมีรายได้ไม่สูงนัก จึงเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบประเภทอื่นๆนอกเหนือจากสองแหล่งดังกล่าวข้างต้น ซึ่งได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และแหล่งเงินทุนประเภท non-bank (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547) ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ทำให้ชาวกาญจนบุรีบางส่วนยังจำเป็นต้องพึ่งพาบุคคลภายนอกครัวเรือนหรือแหล่งเงินทุนนอกระบบอยู่ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ระดับความสุขของผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างกัน รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้กู้เงิน โดยยังไม่ได้มีการควบคุมผลกระทบของความสุขที่มาจากปัจจัยอื่นๆ พบว่าผู้ที่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต น้อยกว่าผู้ที่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบ และผู้ที่ไม่ได้กู้ยืมเงิน

สาเหตุที่ผู้กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีความสุขน้อยกว่าผู้กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบและผู้ไม่กู้เงินนั้น อาจเพราะการกู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบโดยทั่วไปจะเป็นการตกลงเงื่อนไขกันเองระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้ ซึ่งมักไม่เป็นไปตามกฎหมาย (เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล, 2543) จึงอาจมีข้อตกลงบางอย่างที่ทำให้ลูกหนี้มีความเสียเปรียบได้ นอกจากนี้ สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ แหล่งเงินทุนนอกระบบมักมีการเรียกเก็บดอกเบี้ยในอัตราค่อนข้างสูง (จิตขยงค์ ยมาภัย และคณะ, 2549) ทำให้ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีความกังวลว่าจะไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ ซึ่งผลสำรวจเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยจากการกู้แหล่งทุนนอกระบบของกาญจนาบุรี พบว่า ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบส่วนใหญ่เสียดอกเบี้ยเป็นรายเดือนในอัตราร้อยละ 3 ถึงมากกว่าร้อยละ 4 ต่อเดือน (หรือร้อยละ 36 ถึงมากกว่าร้อยละ 48 ต่อปี) ซึ่งเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูง ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยจึงน่าจะมีส่วนทำให้ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบ มีความสุขน้อยกว่าผู้กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบและผู้ไม่กู้เงิน อย่างไรก็ตาม แม้ผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นจะพบว่า คนที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีความสุขน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่เมื่อนำตัวแปรแหล่งเงินทุนเข้าสู่ทดสอบในสมการถดถอยเชิงซ้อน เพื่อพิสูจน์ผลกระทบที่มีต่อระดับความสุข ณ ปัจจุบัน เทียบกับการไม่กู้เงิน พบว่า ระดับความสุข ณ ปัจจุบันของผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบและนอกระบบ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากผู้ไม่กู้ โดยที่ควบคุมผลจากปัจจัยอื่นๆ แล้ว ทั้งนี้ก็อาจเพราะระดับความสุขของประชากร ได้รับผลกระทบจากภาวะหนี้ในด้านอื่นๆที่มีความสำคัญมากกว่าแหล่งเงินทุนก็เป็นได้

หนี้โดยตัวของมันเองไม่ได้สร้างปัญหาและก่อให้เกิดความทุกข์เสมอไป หากผู้ที่เป็นหนี้มีความสามารถในการชำระคืน หรือมีหนี้ที่ไม่เป็นภาระ (รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ก็สามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า ระดับความสุข ณ ปัจจุบันของผู้ที่กู้เงินแต่ไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระไม่มาก ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผู้ที่ไม่กู้ การกู้เงินจึงไม่ใช่เรื่องเสียหายหากอยู่ในลักษณะที่พอเพียงและสมดุล (เอี่ยม ทองดี, 2549) แต่ถ้าการกู้เงินนั้นเป็นภาระมากเกินไป ก็ส่งผลกระทบต่ระดับความสุขได้เช่นกัน

สรุปแล้วการเป็นหนี้จะทำให้มีความสุขหรือมีความทุกข์นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการชำระหนี้ ไม่ว่าจะกู้เงินมาเพื่อประโยชน์ใด หรือว่ากู้จากแหล่งใด หากการกู้เงินนั้นไม่เป็นภาระและผู้กู้สามารถชำระหนี้คืนได้ การกู้เงินก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกเป็นสุขหรือทุกข์ นั่นหมายความว่าหากกู้เงินและสามารถชำระหนี้ได้ ก็ไม่ใช่เรื่องเสียหายที่จะยอมเป็นหนี้เพื่อนำเงินมาใช้ลงทุนสร้างรายได้ หรือเพื่อใช้ประโยชน์ต่างๆ แต่เมื่อใดก็ตามหากการกู้เงินนั้นเป็นภาระที่หนักเกินไป เมื่อนั้นย่อมส่งผลกระทบในเชิงลบต่อตัวผู้กู้เงินแน่ ดังนั้น ผู้ที่คิดจะกู้เงินควรพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้ของตนเองก่อนที่จะตัดสินใจกู้เงินหรือเป็นหนี้ และการก่อหนี้ควรจะอยู่ในลักษณะที่พอดี จึงจะทำให้เป็นหนี้ได้โดยไม่เดือดร้อน

สำหรับการประเมินระดับความสุข พบว่า ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีค่อนข้างจะมีความสุขในปัจจุบัน และมีทัศนคติที่ดีต่ออนาคต โดยมีความคาดหวังว่าในอนาคตจะมีความสุขมากกว่าปัจจุบัน และผลการวิเคราะห์ในแบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน ทำให้ทราบว่า ปัจจัยทางด้านภาวะหนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุขของประชากร โดยการมีหนี้ที่เป็นภาระหนักถึงหนักมากส่งผลเชิงลบต่อระดับความสุข รวมทั้งการเจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ และการอยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงของประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุต่อสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือนสูงก็ส่งผลเชิงลบต่อระดับความสุขเช่นกัน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อระดับความสุขของประชากรกาญจนบุรี ได้แก่ การได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การมีรายได้มากกว่า 50,000 บาทต่อปี การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง การอาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างจากวัสดุแข็งแรงคงทน และการอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดีมีทุนทางสังคมสูง

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น จะเห็นว่า นอกจากปัจจัยด้านภาวะหนี้แล้ว การศึกษาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ชาวกาญจนบุรีที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความสุขมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ทั้งนี้อาจเพราะการศึกษาทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะส่งผลให้มีความสุขและมีความเป็นอยู่ที่ดี ในการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า รายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสุข (วรชัย ทองไทย, 2548) ซึ่งผลจากการทดสอบในรายงานวิจัยฉบับนี้ก็พบว่า ชาวกาญจนบุรีที่มีรายได้มากกว่า มีความสุขมากกว่า แต่ก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก นั่นอาจเพราะไม่ว่าจะมีรายได้มากหรือน้อย ไม่สำคัญเท่ากับการรู้สึกว่ารายนั้นเพียงพอ โดยเมื่อควบคุมระดับรายได้และตัวแปรอื่นๆแล้ว ในรายงานนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพมีความสุขมากกว่าผู้ที่มิรายได้ไม่เพียงพอค่อนข้างมากเลยทีเดียว

ทางด้านปัจจัยระดับครัวเรือนและสังคม พบว่า การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเองมีส่วนทำให้คนมีความสุข การอาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างจากวัสดุแข็งแรงคง เช่น อิฐ ปูน หรือไม้ ก็ทำให้ชาวกาญจนบุรีมีความสุข เพราะวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านเป็นตัวสะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอย่างหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2549) นอกจากนี้ การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงสูงก็ทำให้มีความสุขน้อยกว่าการอยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงต่ำ แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบมากนัก รวมทั้งการอยู่ในสังคมที่มีความไว้วางใจกัน ให้ความช่วยเหลือกัน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูงกว่ามีความสุขมากกว่า เพราะการอยู่สภาวะแวดล้อมทางสังคมที่ดีย่อมส่งผลในเชิงบวกกับความรู้สึก (รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2549)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ภาวะหนี้ของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี 2) วิเคราะห์และประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี และ 3) พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากร โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาค่าความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พ.ศ.2548” ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล การศึกษานี้ประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขในเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) ที่ได้จากการรายงานระดับความสุขของประชากรเอง โดยใช้ข้อถามถึงระดับความรู้สึก ที่มีคำตอบ 11 ระดับ คือ 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 และ 10 โดยที่ 0 หมายถึง มีความทุกข์มากที่สุด 5 หมายถึง ไม่สุขไม่ทุกข์ และ 10 หมายถึง มีความสุขมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และเป็นประชากรในวัยแรงงานกับประชากรสูงอายุ (อายุ 30–59 และ 60 ปี ขึ้นไป) มากกว่าวัยรุ่นและวัยแรงงานตอนต้น (อายุ 15 – 29 ปี) ประชากรส่วนใหญ่สมรสแล้ว อาจจะเป็นไปได้ว่าประชากรในวัยรุ่นและวัยแรงงานตอนต้น ซึ่งอยู่ในวัยเรียนหรือเรียนจบแล้วเพิ่งเริ่มทำงาน มีการย้ายถิ่นไปสู่กรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่นๆ เพื่อศึกษาต่อหรือทำงาน ประชากรที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรีส่วนมากจึงเป็นวัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุ ทำให้สัดส่วนของผู้ที่สมรสแล้วมีมากกว่าผู้ที่ยังไม่ได้สมรสหรือผู้ที่ยังเป็นโสดอยู่

การศึกษาของชาวกาญจนบุรียังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ประชากรส่วนมากได้รับการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา (จบประถม 1 ถึง ประถม 5) อาชีพหลักของชาวกาญจนบุรี คือ อาชีพเกษตร/ประมง/ทำนาข้าว ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ทั้งนี้ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอาจเป็นประชากรที่อยู่ในวัยเรียนหรือวัยสูงอายุก็ได้ รายได้ของชาวกาญจนบุรีไม่สูงมากนัก โดยส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ที่ระหว่าง 20,001–50,000 บาทต่อปี แต่ถึงแม้จะมีรายได้ไม่มากประชากรส่วนใหญ่ก็ยังคิดว่ารายได้ที่ได้รับอยู่นี้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

ทางด้านภาวะสุขภาพ ชาวกาญจนบุรีส่วนใหญ่มีสุขภาพดี มีเพียงไม่ถึง 1 ใน 5 ของประชากรที่มีอาการเจ็บป่วยจนถึงขั้นไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ ในรอบ 1 เดือน ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยส่วนมากจะเป็นประชากรในวัยสูงอายุ

ลักษณะครัวเรือนที่ชาวกาญจนบุรีอาศัยอยู่เป็นครัวเรือนขนาดกลาง มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 4 คน และมีอัตราการพึ่งพิงของประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านที่อยู่อาศัย ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง ทำให้บ้านหรือที่อยู่อาศัยที่พบโดยทั่วไปมีลักษณะแข็งแรงถาวร โดยสร้างมาจากวัสดุ เช่น ปูน อิฐ หรือไม้ที่แข็งแรงทนทาน และเนื่องจากอาชีพหลักของชาวกาญจนบุรีคืออาชีพด้านการเกษตร ครัวเรือนที่ประชากรอาศัยอยู่โดยมากจึงมีที่ดินถือครองไว้เพื่อทำการเกษตร ซึ่งมีทั้งที่ดินที่ครัวเรือนใช้ประโยชน์เองและให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์

สังคมกาญจนบุรีเป็นสังคมที่น่ายินดี เพราะคนในชุมชนมีความไว้เนื้อเชื่อใจกันในการให้ยืมยืมข้าวของ และหากมีเพื่อนบ้านเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยกระทันหัน จะมีการให้ความช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้ กาญจนบุรียังเป็นสังคมที่ค่อนข้างมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะชาวกาญจนบุรีส่วนใหญ่รายงานว่า ไม่มีความกังวลกับปัญหาด้านความปลอดภัยจากการถูกลักขโมย หรือการถูกประทุษร้าย

สถานการณ์การกู้ยืมเงินหรือภาวะหนี้ของชาวกาญจนบุรี ยังอยู่ในขั้นที่ไม่น่าเป็นห่วงมากนักเมื่อเทียบกับสถานการณ์ระดับประเทศ เพราะมีประชากรเพียงประมาณ 1 ใน 3 ที่เคยกู้เงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แต่ทางด้านการสามารถในการชำระหนี้ของชาวกาญจนบุรียังคงน่าจับตามองเนื่องจากพบว่าประชากรส่วนใหญ่ก่อนหน้านี้เกินกำลังความสามารถที่ตนจะชำระคืนได้ สำหรับแหล่งเงินทุนในระบบที่สำคัญและเข้าถึงประชากรกาญจนบุรีได้มากที่สุด ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน โดยส่วนมากจะกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ ไปเพื่อใช้ในการลงทุนทำเกษตร และลงทุนอื่นๆ แหล่งเงินทุนที่สำคัญรองลงมา คือ ธกส. และถึงแม้จะมีแหล่งเงินทุนในระบบอย่างกองทุนหมู่บ้านฯ และธกส. แต่ประชากรบางส่วนยังคงพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบอยู่โดยผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบส่วนใหญ่เสียดอกเบี้ยเป็นรายเดือน ส่วนการเรียกเก็บดอกเบี้ยเป็นรายปี และรายวัน ก็ยังพอมิให้เห็นอยู่บ้าง ซึ่งการคิดดอกเบี้ยเป็นรายวันจะมีอัตราสูงที่สุด

การประเมินระดับความสุขของประชากร พบว่า ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีค่อนข้างมีความสุขในปัจจุบัน และมีทัศนคติในเชิงบวกต่อความรู้สึกในอนาคต ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุข ซึ่งได้แก่ การไม่มีหนี้หรือการมีหนี้ที่ไม่เป็นภาระหนักมาก รวมทั้งการมีรายได้สูง และการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ นอกจากนี้ พบว่า มีปัจจัยอื่นๆอีกหลายปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุข เช่น ปัจจัยระดับบุคคล ได้แก่ การได้รับการศึกษาสูง การไม่เจ็บป่วย และปัจจัยระดับครัวเรือนและสังคม ได้แก่ การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง การอยู่ในบ้านที่สร้างมาจากวัสดุแข็งแรงทนทาน การอยู่ในครัวเรือนที่มีอัตราการพึ่งพิงต่ำ และการอยู่ในสังคมที่ดี มีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ให้ความช่วยเหลือกัน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูง

ข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การเป็นหนี้อาจส่งผลกระทบต่อในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อระดับความสุขของประชากรก็ได้ ซึ่งการประเมินระดับความสุขในปัจจุบันของผู้ที่มีภาวะหนี้ต่างกันทางด้านแหล่งเงินกู้ พบว่า ผู้ที่กู้ยืมเงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีความสุขน้อยที่สุด รองลงมา คือ ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ และผู้ที่ไม่กู้เงินตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า การกู้เงินหรือส่งผลในเชิงลบต่อระดับความสุข เพราะผู้ที่กู้เงินไม่ว่ากู้จากแหล่งทุนในระบบหรือนอกระบบก็มีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่กู้เงิน แต่เมื่อพิจารณาจากภาระหนี้ จะพบว่า การกู้เงินหรือการเป็นหนี้ส่งผลต่อระดับความสุขได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบตามที่คาดการณ์ไว้ เพราะผู้ที่กู้เงินแต่ไม่เป็นภาระมีความสุขมากกว่าผู้ไม่กู้ ขณะที่ผู้กู้เงินแต่มีหนี้เป็นภาระมีความสุขน้อยกว่าผู้กู้แต่ไม่เป็นภาระและผู้ไม่กู้ นั่นแสดงว่า การกู้เงินหรือการเป็นหนี้ไม่ได้ส่งผลเชิงลบต่อระดับความสุขเสมอไป ถ้าการกู้เงินนั้นไม่เป็นภาระต่อผู้กู้ แต่ถ้าการกู้เงินสร้างภาระให้ผู้กู้มากขึ้น การกู้เงินหรือการเป็นหนี้ก็จะส่งผลในเชิงลบต่อระดับความสุขได้ เพราะเมื่อผู้กู้มีภาระหนี้มากขึ้นความสุขจะลดลงตามลำดับ

ผลการพิสูจน์ในแบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน ยืนยันข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ภาระหนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข เพราะเมื่อควบคุมปัจจัยอื่นแล้ว การกู้เงินที่ไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระไม่มาก ไม่ทำให้ความสุขต่างจากการไม่กู้ แต่การ กู้เงินที่เป็นภาระหนักถึงหนักมาก ทำให้มีความสุขน้อยกว่าไม่กู้ ในส่วนของแหล่งเงินกู้ การทดสอบเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ แล้ว พบว่า การกู้เงินจากแหล่งทุนในระบบหรือนอกระบบ ไม่ส่งผลต่อระดับความสุข กล่าวคือ ไม่ว่าจะกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ประเภทใดก็ไม่ทำให้มีความสุขต่างจากการไม่กู้ แต่ได้หมายความว่าแหล่งเงินกู้ไม่มีความสำคัญ แต่นั่นเพราะการกู้เงินจากแหล่งทุนในระบบหรือนอกระบบ ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข แต่อาจส่งผลกระทบต่อผ่านภาระหนี้ก็เป็นได้ เพราะการกู้เงินโดยเฉพาะจากแหล่งทุนนอกระบบ จะมีอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ซึ่งอาจทำให้ ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบ มีภาระหนี้มากกว่าผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ ความสามารถในการชำระหนี้จึงน้อยกว่าตามไปด้วย ดังนั้น การกู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบหรือแหล่งทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงจึงทำให้ผู้กู้มีภาระในการชำระหนี้มาก และส่งผลให้ไม่มีความสุขได้

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ในการศึกษาผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุขของประชากร ไม่ควรมองภาวะหนี้เฉพาะประเด็นการเป็นหนี้หรือไม่เป็นหนี้ แต่จำเป็นต้องพิจารณาถึงรายละเอียดของการเป็นหนี้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเงินกู้ อัตราดอกเบี้ย หรือภาระในการชำระหนี้ เพราะแต่ละปัจจัยส่งผลกระทบต่อระดับความสุขในเชิงบวกหรือเชิงลบแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการที่มีภาระหนี้สูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ดังนั้น รัฐมีหน้าที่ที่จะทำอะไรให้ประชาชนเป็นหนี้ได้โดยที่ไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระน้อยที่สุด และไม่ส่งผลกระทบต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุข

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลจากการวิจัย พบว่า การกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบ และแหล่งเงินกู้นอกระบบ ไม่ได้ทำให้คนมีความรู้สึกแตกต่างกัน แต่ภาระหนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ดังนั้น นโยบายของรัฐต้องให้ความสำคัญกับการประเมินความเสี่ยงที่จะเป็นหนี้ และความสามารถในการชดเชยหนี้ของผู้ที่เป็นหนี้ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อย เช่น เกษตรกร และกลุ่มอาชีพอื่นๆที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านรายได้ เช่น อาชีพรับจ้างทั่วไป และกรรมกร เป็นต้น เพราะกลุ่มอาชีพดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะเป็นหนี้มากกว่า และมีภาระในการชำระหนี้สูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่มี ซึ่งการมีภาระหนี้สูงทำให้มีความเสี่ยงที่จะไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ และส่งผลทำให้ไม่มีความสุขได้ รัฐจึงจำเป็นต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มเสี่ยงเหล่านี้

การสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อแก้ปัญหาภาระหนี้ ในระยะสั้น ต้องมีการแนะนำวิธีประเมินความเสี่ยง เช่น ให้การศึกษาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงิน การออมเพื่อใช้จ่ายในอนาคต และการออมเพื่อชำระหนี้สะสม โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า สัดส่วนผู้ที่เป็นหนี้ส่วนใหญ่ กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธกส.) ดังนั้น หน่วยงานทั้งสองแห่งต้องเป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว แก่ผู้ที่ขอกู้เงิน และลูกหนี้ ในระยะยาว จำเป็นต้องให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป โดยให้มีการเรียนการสอนในระดับพื้นฐาน เกี่ยวกับการใช้จ่ายเงิน ผลของการเป็นหนี้ การประเมินความเสี่ยงและความสามารถในการชำระหนี้ และการออม เป็นต้น โดยกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว

ในการประเมินความสามารถในการชำระหนี้ หากกลุ่มเสี่ยงไม่สามารถประเมินตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐมีหน้าที่ในการลดปัญหาการมีภาระหนี้ที่มากเกินไป ด้วยการกำหนดนโยบายควบคู่กับการให้ความรู้ โดยการจำกัดเพดานหนี้ เช่น ส่งเสริมการปล่อยสินเชื่อระยะสั้นหรือระยะกลาง (เช่น ไม่เกิน 3 ปี) หรือจำกัดวงเงินกู้ให้สอดคล้องกับความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ของลูกหนี้ โดยพิจารณาวงเงินกู้จากรายได้ และอาชีพของผู้กู้ รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินด้วย ซึ่งการวิจัยนี้ พบว่า การกู้เงินเพื่อนำไปใช้ลงทุนทำธุรกิจทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้นในอนาคตมากที่สุด ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดสัดส่วนสินเชื่อแต่ละประเภทให้เหมาะสม โดยเน้นการส่งเสริมสินเชื่อประเภทที่สร้างรายได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้กู้ชำระหนี้คืนได้ง่ายขึ้น และต้องมีระบบตรวจสอบการนำเงินกู้ไปใช้ด้วยว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในการขอกู้หรือไม่ เพื่อเป็นการประเมินความสามารถในการชำระหนี้คืนของลูกหนี้ ทั้งนี้เพื่อให้การเป็นหนี้สามารถส่งผลกระทบทางบวกต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากรต่อไปในอนาคต

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาภาวะหนี้ครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะประเด็น การกู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แหล่งเงินกู้ การนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมไปใช้ประโยชน์ อัตราดอกเบี้ยของการกู้ยืม จากแหล่งทุนนอกระบบ และภาระในการชำระหนี้ ซึ่งประเด็นเรื่องหนี้ที่ศึกษาอาจยังไม่ครอบคลุมผลกระทบที่มีต่อความสุขมากนัก ดังนั้น ในการศึกษาภาวะหนี้ครั้งต่อไป อาจมีการเพิ่มข้อถามในประเด็นต่างๆ ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น อาทิ มูลค่าหนี้ วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม ทักษะคิดในการก่อหนี้ และทักษะคิดในการผิณัดชำระหนี้ รวมทั้งศึกษาหนี้ประเภทอื่นๆ เช่น การซื้อสินค้าเงินผ่อน บัตรเครดิต และบัตรผ่อนชำระสินค้าต่างๆ เป็นต้น โดยอาจมีการศึกษาถึงสาเหตุ และผลกระทบของภาวะหนี้ต่างๆ เหล่านี้ด้วย

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า ภาระหนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ดังนั้น จึงควรจะมีการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้คนมีภาระหนี้ต่างกันว่า เกิดมาจากตัวผู้กู้เอง นโยบายของรัฐ หรือเกิดจากกลไกการตลาดของสถาบันการเงินต่างๆ ที่ส่งเสริมให้คนกู้เงิน และทำให้มีภาระหนี้มากขึ้น เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางแก้ปัญหาไม่ให้คนมีภาระหนี้มากเกินไป โดยอาจศึกษาถึงคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ที่มีภาระหนี้ต่างกัน รวมทั้งศึกษาภาวะหนี้ในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มที่มีภาระหนี้ต่างกันด้วย เช่น ผู้ที่มีภาระหนี้สูงกู้เงินจากแหล่งทุนประเภทใด กู้เงินเพื่อวัตถุประสงค์ใด และมีมูลค่าหนี้เท่าใด เป็นต้น

การศึกษาความอยู่ดีมีสุขครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงอัตวิสัย โดยใช้ระดับความสุขที่ได้จากการรายงานของประชากรเป็นตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาความอยู่ดีมีสุขในเชิงภาวะวิสัยด้วย โดยสร้างดัชนีรวม (Composite Index) จากองค์ประกอบต่างๆ เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชากร และอาจมีการเพิ่มปัจจัยในการศึกษาผลกระทบที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขและความสุขให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ซึ่งในการวิจัยนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม แต่อาจยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสำคัญอยู่อีก อาทิ ปัจจัยทางด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นต้น และอาจเพิ่มเติมการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาความหมายของ “ความอยู่ดีมีสุข” ความสัมพันธ์ที่แท้จริงของ “ระดับความสุขเชิงอัตวิสัย” กับ “ความอยู่ดีมีสุข” และความสัมพันธ์ของ “ระดับความสุข” กับ “ภาวะการเป็นหนี้” และ “ภาระหนี้” รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข และความอยู่ดีมีสุขด้วย

ภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี

ณัฐกาญจน์ สาสิงห์ 4836678 PRPR/M

ศศ.ม. (วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ, Ph.D., รศรินทร์ เกรย์, Ph.D.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเป็นหนี้ของไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั้งขนาดและปริมาณ โดยหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา คราวเรือนไทยกว่าครึ่งมีหนี้ และมูลค่าหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเพิ่มสูงขึ้นกว่าเท่าตัวในช่วงเวลาไม่ถึง 10 ปี อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2549 พบว่า วัตถุประสงค์ที่ครัวเรือนก่อหนี้ ส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางของการซื้อที่อยู่อาศัย และเพื่อการลงทุน มากกว่าการอุปโภคบริโภค ซึ่งหนี้สองประเภทแรกเป็นหนี้ที่มีประโยชน์ เพราะเป็นการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีในอนาคต ส่วนหนี้เพื่ออุปโภคบริโภค แม้จะช่วยให้การใช้จ่ายของผู้กู้มีสภาพคล่อง และสัดส่วนหนี้ประเภทนี้มีไม่มากนัก แต่หนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ทำให้โอกาสที่จะชำระหนี้คืนเป็นไปได้ยาก

จะเห็นได้ว่า การเป็นหนี้มีทั้งผลดีและผลเสีย โดยอาจส่งผลทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี และมีความสุขได้ หากเป็นหนี้เพื่อนำเงินมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ ขณะเดียวกันก็อาจทำให้คนมีความเป็นอยู่แย่ลงหรือมีความทุกข์ หากไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า การเป็นหนี้ นั้นแท้ที่จริงแล้วทำให้คนมีความสุขหรือความทุกข์ และจะส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ที่เป็นหนี้ได้หรือไม่ อย่างไร ดังนั้น การวิจัยนี้จึงให้ความสนใจในการศึกษาผลกระทบของการเป็นหนี้ที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากร โดยมุ่งศึกษาภาวะหนี้ในประเด็นการกู้เงิน แห่เงินกู้ ประเภทของหนี้ และภาระในการชำระหนี้ ซึ่งในการศึกษารังนี้ ได้พิจารณาผลกระทบของภาวะหนี้ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ เนื่องจากความอยู่ดีมีสุขของประชากรอาจได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยอื่นๆ ด้วย อาทิ ปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 วิเคราะห์ภาวะหนี้ของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี
- 2.2 วิเคราะห์และประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี
- 2.3 พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหนี้กับระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจของโครงการ “วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก – การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ.2548” ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โครงการวิจัยดังกล่าวทำการสำรวจข้อมูลทั้งในระดับบุคคลและระดับครัวเรือน มีครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง 1,440 ครัวเรือน โดยการสำรวจระดับบุคคลจะถามทุกคนในครัวเรือนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งในการศึกษาภาวะหนี้กับความอยู่ดีมีสุขครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ในระดับบุคคล จึงใช้ข้อมูลของทุกคนที่ตอบแบบสอบถามเอง โดยได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 3,289 คน เป็นตัวแทนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี

ในการศึกษานี้ใช้ “ระดับความสุขเชิงอัตวิสัย” เป็นตัวชี้วัด “ความอยู่ดีมีสุข” ของกลุ่มตัวอย่าง ภายใต้ข้อสมมติว่า “การมีระดับความสุขสูงกว่า แสดงถึงการมีความอยู่ดีมีสุขมากกว่าของประชากร” ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสุขเชิงอัตวิสัยของโครงการวิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่ฯ ได้จากการรายงานระดับความสุขของประชากรเอง โดยการใช้ข้อถามถึงระดับความรู้สึในปัจจุบัน และที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต คำตอบมีระดับ 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 และ 10 โดยที่ 0 หมายถึง มีความทุกข์มากที่สุด 5 หมายถึง ไม่ทุกข์ไม่ทุกข์ และ 10 หมายถึง มีความสุขมากที่สุด

สำหรับการพิสูจน์ความสัมพันธ์ และคาดประมาณผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความอยู่ดีมีสุข ใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) ร่วมกับตัวแปรอื่นๆในแบบจำลอง ตัวแปรตาม คือ ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ภาวะหนี้เป็นตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย แหล่งเงินกู้ และภาระในการชำระหนี้ เป็นตัวแปรหุ่น และตัวแปรด้านประชากร สังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรร่วม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุด อาชีพหลัก อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน การเจ็บป่วย ทุนทางสังคม (ความไว้วางใจกัน การให้ความช่วยเหลือกัน และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน) การครอบครองที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ลักษณะที่อยู่อาศัย (วัสดุที่ใช้ในการทำตัวบ้าน) จำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือน รายได้ และความเพียงพอของรายได้ โดยตัวแปรอายุ อัตราส่วนพึ่งพิงในครัวเรือน และทุนทางสังคม เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ส่วนตัวแปรร่วมอื่นๆ เป็นตัวแปรหุ่น

4. ผลการวิจัย

4.1 ภาวะหนี้ของประชากรกาญจนบุรี

การศึกษาภาวะหนี้ของประชากรจังหวัดกาญจนบุรี ศึกษาจากบุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งพบว่า ร้อยละ 35.1 กู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ 28.7 ที่เห็นว่าการกู้เงินไม่เป็นภาระเมื่อถึงเวลาต้องชำระคืน ขณะที่ร้อยละ 71.3 ยอมรับว่า การกู้เงินนั้นเป็นภาระหนักพอสมควรถึงหนักมาก (ร้อยละ 46.4 คิดว่าเป็นภาระพอสมควร, ร้อยละ 13.7 คิดว่าเป็นภาระหนัก และอีกร้อยละ 11.2 คิดว่าเป็นภาระหนักมาก) จะเห็นว่า สัดส่วนของผู้ที่กู้เงินและคิดว่าเป็นภาระมีมากกว่าผู้ที่กู้เงินและไม่คิดว่าเป็นภาระค่อนข้างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรกาญจนบุรีส่วนใหญ่กู้ยืมเงินเกินกว่าความสามารถที่ตนจะชำระหนี้คืนได้

แหล่งเงินทุนสำหรับให้กู้ยืมที่สำคัญของกาญจนบุรี ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน โดยมีผู้กู้ยืมเงินมากที่สุด ประมาณร้อยละ 57.3 รองลงมา คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธกส.) และบุคคลภายนอกครัวเรือนหรือแหล่งเงินทุนนอกระบบ (ร้อยละ 24.0 และร้อยละ 12.5 ตามลำดับ) ส่วนแหล่งเงินทุนที่มีผู้กู้ยืมน้อยที่สุด ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีผู้กู้ยืมเงินจากแหล่งทุนดังกล่าว ประมาณร้อยละ 4.4

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการกู้เงินจากแหล่งที่มีคนกู้มากที่สุด นั่นคือ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน พบว่า ส่วนใหญ่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านฯเพื่อใช้ในการลงทุน ร้อยละ 75.8 โดยร้อยละ 32.0 นำเงินไปใช้ลงทุนทำธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร และอีกร้อยละ 43.8 นำเงินไปใช้ลงทุนด้านการเกษตร ซึ่งได้แก่ ซื้อวัสดุหรืออุปกรณ์เพื่อทำเกษตร ซื้อสัตว์มาเลี้ยงไว้เพื่อขายหรือใช้งาน และซื้อที่ดินเพื่อทำเกษตร นอกจากนี้ ยังมีบางส่วนกู้เงินไปเพื่อใช้อุปโภคบริโภค ได้แก่ ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาล และซื้อสินทรัพย์ถาวร (เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ จักรยานยนต์) โดยคิดเป็นร้อยละ 18.8 และส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5.4 กู้เงินกองทุนหมู่บ้านฯไปเพื่อใช้จ่ายในด้านอื่นๆ ได้แก่ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ใช้จ่ายเพื่อการศึกษา และให้กู้ยืมต่อ

สำหรับรูปแบบการคิดดอกเบี้ย และอัตราดอกเบี้ยของการกู้ยืมเงินจากบุคคลภายนอกครัวเรือนหรือแหล่งทุนนอกระบบ พบว่า ดอกเบี้ยเงินกู้ของการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีรูปแบบการคิดดอกเบี้ยทั้งแบบรายวัน รายเดือน และรายปี โดยส่วนมากชาวกาญจนบุรีนิยมกู้เงินแบบเสียดอกเบี้ยเป็นรายเดือน (ร้อยละ 87.3) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบมีตั้งแต่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ถึงมากกว่าร้อยละ 7,300 ต่อปี ซึ่งการคิดดอกเบี้ยแบบรายวันนั้นมีอัตราสูงมาก อัตราสูงสุดอยู่ที่มากกว่าร้อยละ 20 ต่อวัน หรือมากกว่าร้อยละ 7,300 ต่อปี โดยมีลูกหนี้ของแหล่งทุนนอกระบบ ร้อยละ 2.2 ที่เสียดอกเบี้ยเป็นรายวันในอัตราที่สูงเช่นนี้

4.2 ความสุขของประชากรกาญจนบุรี

การประเมินระดับความสุขของประชากร พบว่า ระดับความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบันของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป เท่ากับ 5.8 (จาก 0 – 10) ในขณะที่ระดับความสุขเฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เท่ากับ 7.2 ซึ่งมากกว่าระดับความสุขในปัจจุบัน และประชากรส่วนใหญ่คาดว่าจะตนเองจะมีความสุขเพิ่มขึ้นในอนาคต (ร้อยละ 70.0) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรกาญจนบุรีค่อนข้างมีความสุขในปัจจุบัน และมีทัศนคติที่ดีต่อความเป็นอยู่ของตนในอนาคต โดยมีความคาดหวังว่าในอนาคตตนเองจะมีความสุขมากกว่าในปัจจุบัน

4.2.1 ความสุขกับคุณลักษณะต่างๆของประชากร

ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปในจังหวัดกาญจนบุรีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย โดยสัดส่วนของผู้หญิงคิดเป็นร้อยละ 55.4 ประชากรส่วนมากอยู่ในกลุ่มอายุ 30-44 และ 45-59 ปี (ร้อยละ 31.8 และร้อยละ 27.4 ตามลำดับ) และส่วนใหญ่สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 71.7 ขณะที่คนโสดอยู่ประมาณร้อยละ 15.6

สำหรับความสุขของประชากรที่มีคุณลักษณะต่างกัน จะพิจารณาเฉพาะความสุขในปัจจุบัน ซึ่งพบว่า ผู้ชายและผู้หญิงมีความสุขเฉลี่ยอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน (ชาย 5.9 และหญิง 5.7) วัยรุ่นและวัยแรงงานตอนต้น (กลุ่มอายุ 15-29 ปี) เป็นกลุ่มที่มีความสุขเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 6.2 ส่วนกลุ่มวัยอื่นๆมีความสุขไม่ต่างกันมากนัก (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 5.6-5.7) คนโสดเป็นกลุ่มที่มีความสุขมากที่สุด โดยมีความสุขเฉลี่ย เท่ากับ 6.3 ส่วนกลุ่มผู้ที่สมรสแล้ว และกลุ่มหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ ระดับความสุขเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากนัก (สมรส 5.7 และหม้าย/หย่า/แยก 5.6)

การศึกษาของประชากรกาญจนบุรีอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ส่วนใหญ่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.9 ในขณะที่ผู้จบการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป มีสัดส่วนน้อยกว่ามาก โดยมีผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ประมาณร้อยละ 12.7 และจบการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 17.3 ซึ่งการได้รับการศึกษาสูงส่งผลในทางบวกต่อความสุข เพราะค่าเฉลี่ยของระดับความสุขแสดงให้เห็นถึงระดับความสุขที่เพิ่มขึ้นตามระดับของการศึกษาที่สูงขึ้น

ทางด้านอาชีพหลักของประชากร พบว่า ส่วนมากประกอบอาชีพด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 26.6 ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 23.6) ผู้ประกอบอาชีพในด้านการเกษตร มีระดับความสุขเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 5.6 ขณะที่ผู้ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรมีความสุขเฉลี่ยเท่ากับ 5.8 และไม่ประกอบอาชีพ เท่ากับ 6.0

สำหรับภาวะสุขภาพของประชากร ในการศึกษาพิจารณาจากการมีอาการเจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ซึ่งพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ไม่มีอาการเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 81.1 การเจ็บป่วยส่งผลในทางลบต่อระดับความสุข เนื่องจากผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยมีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่เจ็บป่วย โดยระดับความสุขเฉลี่ยของผู้ที่มีอาการเจ็บป่วย เท่ากับ 5.3 ในขณะที่ระดับความสุขเฉลี่ยของผู้ไม่เจ็บป่วย เท่ากับ 5.9

ลักษณะครัวเรือนที่ชาวกาญจนบุรีอาศัยอยู่เป็นครัวเรือนขนาดกลาง มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 4 คน ครัวเรือนขนาดใหญ่มีสมาชิกมากที่สุดถึง 8 คน ในส่วนของการพึ่งพิงในครัวเรือน พิจารณาจากจำนวนสมาชิกวัยพึ่งพิงในครัวเรือน (อายุ 0-14 และ 60 ปีขึ้นไป) ต่อจำนวนสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด พบว่า ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีประชากรวัยพึ่งพิงไม่มากนัก กล่าวคือ ประชากรร้อยละ 38.7 อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีอัตราส่วนพึ่งพิงร้อยละ 34-66.9 และผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงสูงกว่ามีความสุขน้อยกว่า

ทุนทางสังคมของประชากรจังหวัดกาญจนบุรีจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ประชากรมีระดับทุนทางสังคมเฉลี่ย เท่ากับ 5.4 (จากระดับ 0-7) ทั้งนี้ทุนทางสังคมพิจารณาจาก 1) ระดับของความไว้วางใจกันในการหยิบยืมข้าวของ 2) ระดับของการให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยกระทันหัน และ 3) ระดับของความกังวลเกี่ยวกับปัญหาความปลอดภัย เช่น การลักขโมย การถูกประทุษร้าย เป็นต้น โดยผู้ที่มีทุนทางสังคมสูงกว่ามีความสุขมากกว่า สังเกตได้จากค่าเฉลี่ยที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของระดับความสุขที่เพิ่มขึ้นตามระดับทุนทางสังคมที่สูงขึ้น

ทางด้านการมั่นคงทางทรัพย์สินของครัวเรือนที่ประชากรอาศัยอยู่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง (ร้อยละ 72.1) ส่วนที่เหลืออาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่เป็นเจ้าของ (ร้อยละ 27.9) ลักษณะของที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปเป็นบ้านที่สร้างมาจากวัสดุแข็งแรงคงทน เช่น ปูนอิฐ หรือไม้ คิดเป็นร้อยละ 92.0 การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง ทำให้มีความสุขมากกว่าการอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ นอกจากนี้ พบว่า ลักษณะของที่อยู่อาศัยมีความสำคัญต่อระดับความสุขของคนในบ้าน โดยผู้ที่อยู่ในบ้านที่สร้างมาจากวัสดุแข็งแรงถาวร มีความสุขมากกว่าผู้ที่อยู่ในบ้านที่ไม่แข็งแรง

รายได้ของชาวกาญจนบุรีไม่สูงมากนัก ส่วนมากมีรายได้ระหว่าง 20,001-50,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 37.4) ผู้ที่มีรายได้ 50,001-100,000 บาทต่อปี มีร้อยละ 25.1 ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อปี มีร้อยละ 19.5 ซึ่งรายได้ที่สูงขึ้นส่งผลให้ประชากรมีความสุขเพิ่มขึ้น โดยประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (รายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อปี) มีระดับความสุขเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 6.2 และความสุขเฉลี่ยจะน้อยลงในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า โดยกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุด (รายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี) มีความสุขเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 5.2

ในส่วนของการเปรียบเทียบของรายได้ พบว่า สัดส่วนของผู้ที่คิดว่ามีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพมีมากกว่าผู้ที่คิดว่ามีรายได้ไม่เพียงพอเล็กน้อย (ร้อยละ 51.9 และร้อยละ 48.1 ตามลำดับ) ค่าเฉลี่ยของระดับความสุข จำแนกตามการเปรียบเทียบของรายได้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การเปรียบเทียบของรายได้มีผลทำให้ประชากรมีความสุข โดยค่าความสุขเฉลี่ยของผู้ที่คิดว่ารายได้เพียงพอ เท่ากับ 6.2 และรายได้ไม่เพียงพอ เท่ากับ 5.2

4.2.2 ภาวะหนี้กับความสุข

การศึกษาภาวะหนี้กับระดับความสุข พิจารณาความสุขทั้งในปัจจุบันและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการศึกษาภาวะหนี้ทางด้านการกู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา พบว่า ผู้ที่ไม่มีการกู้ยืมเงิน มีความสุขในปัจจุบันมากกว่าผู้ที่กู้ยืมเงินเล็กน้อย โดยระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันของผู้ที่ไม่กู้ยืมเงิน เท่ากับ 5.9 ซึ่งมากกว่าผู้ที่กู้ยืมเงินที่มีระดับความสุขในปัจจุบัน เท่ากับ 5.5 แต่ในส่วนของการเปรียบเทียบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต พบว่า ค่าเฉลี่ยความสุขของกลุ่มผู้ที่มีการกู้ยืมเงินและผู้ที่ไม่กู้ยืมเงินไม่มีความแตกต่างกันเลย โดยทั้งสองกลุ่มมีระดับความสุขเฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตเท่ากัน คือ 7.2

สำหรับการวิเคราะห์ความสุขของผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนต่างกัน พบว่า ระดับความสุขในปัจจุบันของผู้ที่กู้เงินจากบุคคลภายนอกครัวเรือนหรือแหล่งเงินทุนนอกระบบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 4.9 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์เล็กน้อย และมีค่าเฉลี่ยความสุขน้อยกว่าผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ และผู้ที่ไม่กู้เงิน ที่มีระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน (5.6 และ 5.9 ตามลำดับ) ทางด้านความสุขที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตก็เช่นกัน พบว่า ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบมีความสุขน้อยที่สุด โดยกลุ่มผู้ที่ไม่กู้เงิน และผู้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบ มีระดับความสุขเฉลี่ยในอนาคตเท่ากัน คือ 7.2 ในขณะที่ผู้กู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบมีความสุขเฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เท่ากับ 6.8

การกู้เงินที่ไม่เป็นภาระทำให้มีความสุขมากกว่าการไม่กู้เงิน โดยค่าเฉลี่ยของระดับความสุขชี้ให้เห็นว่า ความสุขของผู้ที่กู้เงินและไม่คิดว่าเป็นภาระ อยู่ในระดับสูงกว่าผู้ที่ไม่กู้และผู้กู้ที่คิดว่าเป็นภาระ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ปัจจุบัน 6.1 และอนาคต 7.5) และความสุขมีแนวโน้มลดลงตามภาระของการชำระหนี้ที่เพิ่มมากขึ้นทั้งปัจจุบันและอนาคต โดยระดับความสุข ณ ปัจจุบันของผู้ที่กู้เงินและคิดว่าเป็นภาระพอสมควร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.7 และระดับความสุขในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.4 ส่วนผู้ที่คิดว่าการกู้เงินเป็นภาระหนักถึงหนักมาก มีค่าเฉลี่ยของระดับความสุขน้อยที่สุดทั้งในปัจจุบันและอนาคตเช่นกัน (ปัจจุบัน 4.6 และอนาคต 6.4)

การพิจารณาความสุขเฉลี่ยของผู้ที่นำเงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ ไปใช้ประโยชน์ต่างกัน พบว่า ผู้ที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้านฯ มาเพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค มีระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันสูงสุด เท่ากับ 5.6 ทั้งนี้ อาจเพราะการกู้เงินมาเพื่อใช้อุปโภคบริโภคช่วยให้การใช้จ่ายของผู้ที่มีสภาพคล่องมากขึ้น ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันของกลุ่มดังกล่าว จึงสูงกว่ากลุ่มที่นำเงินไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ส่วนกลุ่มที่ระดับความสุขเฉลี่ยในปัจจุบันน้อยที่สุด คือ กลุ่มผู้ที่กู้เงินมาเพื่อลงทุนทำธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร มีความสุขเฉลี่ยในปัจจุบัน เท่ากับ 5.3 แต่ทางด้านความสุขที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตกลับพบว่า มีระดับสูงสุด เท่ากับ 7.2 นั้นอาจเพราะการกู้เงินมาเพื่อลงทุนทำธุรกิจ ไม่ได้ก่อให้เกิดความสุขหรือทำให้ผู้กู้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ในปัจจุบัน แต่อาจสร้างรายได้และผลกำไร อันจะส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขในอนาคตได้

4.3 การวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน

การศึกษาเพื่อคาดประมาณผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุข ใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อนของภาวะหนี้กับระดับความสุข ณ ปัจจุบัน ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยแบบจำลอง 7 แบบ แบบจำลอง 1 ใช้ตัวแปรด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุด และอาชีพหลัก แบบจำลอง 2 และ 3 เพิ่มตัวแปรด้านภาวะหนี้ ได้แก่ แหล่งเงินกู้ และภาระในการชำระหนี้ และแบบจำลอง 4, 5, 6 และ 7 ได้เพิ่มตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อระดับความสุขเข้าร่วมทดสอบในสมการ เพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุขเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ แล้ว และพิจารณาความสำคัญของตัวแปรหรือกลุ่มตัวแปรในการอธิบายระดับความสุขจากค่าเปรียบเทียบสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ของแต่ละแบบจำลอง

ผลการทดสอบในเบื้องต้น พบว่า แหล่งเงินกู้มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข โดยผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนทั้งในและนอกระบบมีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่กู้ ซึ่งผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีความสุขน้อยที่สุด แต่เมื่อเพิ่มตัวแปรภาระในการชำระหนี้เข้าในสมการ พบว่า แหล่งเงินกู้ไม่มีผลต่อระดับความสุขอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งตัวแปรทางด้านภาวะหนี้ มีเพียงตัวแปรการมีหนี้ที่เป็นภาระหนักถึงหนักมากที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความสุข โดยภาระหนี้ที่มากขึ้นส่งผลในเชิงลบต่อความสุข ส่วนตัวแปรการกู้เงินที่ไม่เป็นภาระ และเป็นภาระพอสมควร ไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งเมื่อทดสอบโดยควบคุมตัวแปรทุกตัวแล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองสุดท้ายแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่กู้เงินและเป็นภาระหนักถึงหนักมาก มีความสุขน้อยกว่าผู้ไม่กู้ถึง 1.348 ระดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การทดสอบผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุขเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆแล้วพบว่า เพศ สถานภาพสมรส การได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า อาชีพหลัก และจำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับการศึกษาสูง โดยผู้ที่จบการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นมีความสุขมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา สำหรับตัวแปรทางด้านสุขภาพ พบว่าการเจ็บป่วยส่งผลในเชิงลบต่อระดับความสุข ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์มีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีอาการเจ็บป่วย ส่วนผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า นอกจากภาระหนี้แล้ว ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข ได้แก่ รายได้ และความเพียงพอของรายได้ โดยทั้งสองตัวแปรส่งผลในเชิงบวกต่อระดับความสุข กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้สูงกว่ามีความสุขมากกว่า และผู้ที่คิดว่าตนเองมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพมีความสุขมากกว่าผู้ที่คิดว่าตนเองมีรายได้ไม่เพียงพอ

ทางด้านปัจจัยในระดับครัวเรือน พบว่า การเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเองทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีความสุขมากกว่าการไม่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน และผู้ที่อยู่ในบ้านที่สร้างมาจากวัสดุแข็งแรงคงทน เช่น อิฐ ปูน หรือไม้ มีความสุขมากกว่าผู้ที่อยู่ในบ้านที่ไม่แข็งแรงคงทน นอกจากนี้ การอยู่ในครัวเรือนที่มีอัตราการพึ่งพิงมากกว่ามีความสุขน้อยกว่า แต่มีความแตกต่างกันไม่มากนัก สำหรับปัจจัยทางด้านสังคม พบว่า ผู้ที่อยู่ในสังคมที่มีทุนทางสังคมสูงมีความสุขมากกว่า กล่าวคือ การอยู่ในสังคมที่มีความไว้วางใจเชื่อใจกัน ให้ความช่วยเหลือกัน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูง มีความสุขมากกว่าการอยู่ในสังคมที่มีลักษณะด้อยกว่า นอกจากนี้ พบว่าจำนวนที่ดินถือครองเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความสุข ซึ่งอาจเพราะจำนวนที่ดินไม่มีความสำคัญต่อผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพด้านการเกษตร รวมทั้งที่ดินในแต่ละพื้นที่มีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจไม่เท่ากัน ดังนั้น การที่ครัวเรือนที่มีจำนวนที่ดินมากหรือน้อยจึงไม่มีผลกระทบต่อระดับความสุขของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนนั้น

การเปลี่ยนแปลงค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจของแต่ละแบบจำลอง ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุขของประชากร ซึ่งได้แก่ ภาระในการชำระหนี้ รายได้ และความเพียงพอของรายได้ แบบจำลองที่มีการเพิ่มตัวแปรดังกล่าว คือแบบจำลอง 3, 6 และ 7 มีการเปลี่ยนแปลงค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากกว่าในแบบจำลองอื่นๆ โดยมีความเปลี่ยนแปลง เท่ากับ 0.032, 0.040 และ 0.022 ตามลำดับ ในขณะที่แบบจำลองอื่นๆ มีความเปลี่ยนแปลงเพียง 0.012, 0.013 และ 0.016 แสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของกลุ่มตัวแปรด้านเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อระดับความสุขของประชากรที่มากกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ

5. สรุปและอภิปรายผล

สถานการณ์การกู้ยืมเงินหรือภาวะหนี้ของชาวกาญจนบุรี ยังอยู่ในขั้นที่ไม่น่าเป็นห่วงมากนักเมื่อเทียบกับสถานการณ์ระดับประเทศ เพราะมีประชากรเพียงประมาณ 1 ใน 3 ที่เคยกู้ยืมเงินในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แต่ทางด้านการสามารถในการชำระหนี้ของชาวกาญจนบุรียังคงน่าจับตามองเนื่องจากพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ก่อนนี้เกินกำลังความสามารถที่ตนจะชำระคืนได้ แหล่งเงินทุนในระบบที่สำคัญและเข้าถึงประชากรได้มากที่สุด ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน โดยผู้ที่กู้เงินกองทุนฯส่วนมากจะนำไปใช้ในการลงทุนทำเกษตร และลงทุนทำธุรกิจอื่นๆ แหล่งเงินทุนที่สำคัญรองลงมา คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และถึงแม้จะมีแหล่งเงินทุนในระบบอย่างกองทุนหมู่บ้านฯ และธกส. แต่ประชากรบางส่วนยังคงพึ่งพาแหล่งทุนนอกระบบอยู่ โดยการกู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่น้อยกว่าร้อยละ 1 ถึงมากกว่าร้อยละ 7,300 ต่อปี การคิดดอกเบี้ยมีทั้งแบบที่เป็นรายวัน รายเดือน และรายปี แต่ลูกหนี้ของแหล่งทุนนอกระบบส่วนมากเสียดอกเบี้ยเป็นรายเดือน

ในส่วนของการประเมินระดับความสุข พบว่า ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีค่อนข้างที่จะมีความสุขในปัจจุบัน และมีทัศนคติในเชิงบวกต่อความรู้สึกในอนาคต ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุข ซึ่งได้แก่ การไม่มีหนี้หรือการมีหนี้ที่ไม่เป็นภาระหนักมาก รวมทั้งการมีรายได้สูง และการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ นอกจากนี้ พบว่า มีปัจจัยอื่นๆอีกหลายปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับความสุข เช่น ปัจจัยระดับบุคคล ได้แก่ การได้รับการศึกษาสูง การไม่เจ็บป่วย และปัจจัยระดับครัวเรือนและสังคม ได้แก่ การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง การอาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างมาจากวัสดุแข็งแรงคงทน การอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีอัตราการพึ่งพิงต่ำ และการอยู่ในสังคมที่ดี มีความไว้วางใจ เชื่อใจกัน ให้ความช่วยเหลือกัน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูง

ข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การเป็นหนี้อาจส่งผลกระทบต่อเชิงลบต่อระดับความสุขของประชากรก็ได้ ซึ่งการประเมินระดับความสุขในปัจจุบันของผู้ที่มีภาวะหนี้ต่างกันทางด้านแหล่งเงินกู้ พบว่า ผู้ที่กู้ยืมเงินจากแหล่งทุนนอกระบบมีความสุขน้อยที่สุด รองลงมา คือ ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ และผู้ที่ไม่กู้เงินตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า การกู้เงินหรือการเป็นหนี้ส่งผลในเชิงลบต่อระดับความสุข เพราะผู้ที่กู้เงินไม่ว่ากู้จากแหล่งทุนในระบบหรือแหล่งทุนนอกระบบ ก็มีความสุขน้อยกว่าผู้ที่ไม่กู้เงิน แต่เมื่อพิจารณาจากภาระในการชำระหนี้จะพบว่า การกู้เงินหรือการเป็นหนี้ส่งผลต่อระดับความสุขได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบตามที่คาดการณ์ไว้ เพราะผู้ที่กู้เงินและไม่คิดว่าเป็นภาระมีความสุขมากกว่าผู้ไม่กู้ ในขณะที่บางคนผู้ที่ไม่กู้แต่มีหนี้ที่เป็นภาระมีระดับความสุขน้อยกว่าผู้ที่มีหนี้ที่ไม่เป็นภาระ และผู้ไม่กู้

ดังนั้น การกู้เงินหรือการเป็นหนี้จึงไม่ได้ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อระดับความสุขของผู้ที่กู้เงินนั้นเสมอไป ถ้าการกู้เงินไม่เป็นภาระต่อผู้กู้ แต่ในทางกลับกัน หากการกู้เงินนั้นสร้างภาระให้แก่ผู้กู้มากขึ้น การกู้เงินหรือการเป็นหนี้ก็จะส่งผลกระทบในเชิงลบต่อระดับความสุขได้ เพราะเมื่อผู้กู้มีภาระในการชำระหนี้มากขึ้นความสุขจะลดลงตามลำดับ โดยผู้ที่กู้เงินและคิดว่ามีหนี้ที่เป็นภาระมากกว่ามีความสุขน้อยกว่า

ผลการพิสูจน์ในแบบจำลองสมการถดถอยเชิงซ้อน ยืนยันข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ภาระหนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข เพราะเมื่อควบคุมปัจจัยอื่นแล้ว การกู้เงินที่ไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระไม่มาก ไม่ทำให้มีความสุขต่างจากการไม่กู้ แต่การกู้เงินที่เป็นภาระหนักถึงหนักมาก ทำให้มีความสุขน้อยกว่าไม่กู้ ในส่วนของแหล่งเงินกู้ การทดสอบเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ แล้ว พบว่า การกู้เงินจากแหล่งทุนในระบบหรือนอกระบบ ไม่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข กล่าวคือ ไม่ว่าจะกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ประเภทใดก็ไม่ทำให้มีความสุขต่างจากการไม่กู้ แต่มิได้หมายความว่าแหล่งเงินกู้ไม่มีความสำคัญ แต่นั่นเพราะการกู้เงินจากแหล่งทุนในระบบหรือนอกระบบ ไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระดับความสุข แต่อาจส่งผลกระทบโดยผ่านภาระหนี้ก็เป็นได้ เพราะการกู้เงินโดยเฉพาะจากแหล่งทุนนอกระบบ จะมีอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบ มีภาระหนี้มากกว่าผู้ที่กู้เงินจากแหล่งทุนในระบบ ความสามารถในการชำระหนี้จึงน้อยกว่าตามไปด้วย ดังนั้น การกู้เงินจากแหล่งทุนนอกระบบหรือแหล่งทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงจึงทำให้ผู้กู้มีภาระในการชำระหนี้มาก และส่งผลให้ไม่มีความสุขได้

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ในการศึกษาผลกระทบของภาวะหนี้ที่มีต่อระดับความสุขของประชากร ไม่ควรมองภาวะหนี้เฉพาะประเด็นการเป็นหนี้หรือไม่เป็นหนี้ แต่จำเป็นต้องพิจารณาถึงรายละเอียดของการเป็นหนี้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเงินกู้ อัตราดอกเบี้ย หรือภาระในการชำระหนี้ เพราะแต่ละปัจจัยส่งผลกระทบต่อระดับความสุขในเชิงบวกหรือเชิงลบแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการที่มีภาระหนี้สูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ดังนั้น รัฐมีหน้าที่ที่จะทำอะไรให้ประชาชนเป็นหนี้ได้โดยที่ไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระน้อยที่สุด และไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อความสุขและความอยู่ดีมีสุข

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า ภาระหนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลกระทบต่อระดับความสุข ดังนั้น นโยบายของรัฐต้องให้ความสำคัญกับการประเมินความเสี่ยงที่จะเป็นหนี้ และความสามารถในการชดเชยหนี้ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำ เช่น เกษตรกร และกลุ่มอาชีพอื่นที่ไม่มีความมั่นคงทางรายได้ เช่น อาชีพรับจ้างทั่วไป และกรรมกร เป็นต้น เพราะกลุ่มอาชีพดังกล่าวมีความเสี่ยงต่อการเป็นหนี้มากกว่า และมีภาระในการชำระหนี้สูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่มี การสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ ในระยะสั้น ต้องมีการแนะนำวิธีประเมินความเสี่ยง โดยให้การศึกษาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงิน การออมเพื่อใช้จ่ายในอนาคต และการออมเพื่อชำระหนี้สะสม ซึ่งผลการวิจัย พบว่า สัดส่วนผู้ที่เป็หนี้ส่วนใหญ่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ และ ธกส. ดังนั้น หน่วยงานทั้งสองแห่งต้องเป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความรู้แก่ผู้ที่จะขอกู้เงินและลูกหนี้ ในระยะยาว จำเป็นต้องให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป โดยให้มีการเรียนการสอนในระดับพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงิน ผลของการเป็นหนี้ การประเมินความเสี่ยงและความสามารถในการชำระหนี้ และการออม เป็นต้น โดยกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว

ในการประเมินความสามารถในการชำระหนี้ หากกลุ่มเสี่ยงไม่สามารถประเมินตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐมีหน้าที่ในการลดปัญหาการมีภาระหนี้ที่มากเกินไป ด้วยการกำหนดนโยบายควบคู่กับการให้ความรู้ โดยการจำกัดเพดานหนี้ เช่น ส่งเสริมการปล่อยสินเชื่อระยะสั้นหรือระยะกลาง (เช่น ไม่เกิน 3 ปี) หรือจำกัดวงเงินกู้ให้สอดคล้องกับความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ของลูกหนี้ โดยพิจารณาวงเงินกู้จากรายได้ และอาชีพของผู้กู้ รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินด้วย และควรมีการกำหนดสัดส่วนสินเชื่อแต่ละประเภทให้เหมาะสม โดยเน้นส่งเสริมการปล่อยสินเชื่อประเภทที่สร้างรายได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้กู้ชำระหนี้คืนได้ง่ายขึ้น และต้องมีระบบตรวจสอบการนำเงินกูไปใช้ด้วยว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ใน การขอกู้หรือไม่ เพื่อเป็นการประเมินความสามารถในการชำระหนี้คืนของลูกหนี้ ทั้งนี้เพื่อทำให้การเป็นหนี้สามารถส่งผลกระทบทางบวกต่อความอยู่ดีมีสุขของประชากรต่อไปในอนาคต

DEBT OBLIGATION AND SUBJECTIVE WELL-BEING : A CASE STUDY IN KANCHANABURI PROVINCE OF THAILAND

NATTAKAN SASING 4836678 PRPR/M

M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORS : PUNGPOD RUKUMNUAYKIT, Ph.D., ROSSARIN GRAY, Ph.D.

EXECUTIVE SUMMARY

1. Rationale

In the last decade, particularly after the 1997 economic crisis, debts of Thai people, in terms of number and amount of money, were likely to increase. Over half of Thai households were indebted and the average debt per household doubled in amount in ten years. In 2006, as reported by households, their major reasons for indebtedness were the purchase of houses and investments for the security and well-being in the future. A lesser number of debtors took out loans for daily consumptions that could ease debtors' financial difficulties. However, these loans produced neither income nor profits and put borrowers in a hard situation to settle.

Indebtedness derives advantages as well as happiness if they are effectively exploited by the borrowers. On the other hand, debts possibly make debtors' life a misery for the inability to pay off. With advantages and disadvantages, indebtedness is interesting to be explored further. This study, therefore, aims to explore the effects of debts on people's well-being with the focus on debt obligation through loaning, the sources of loan, categories of debts and the repayment burden. In the study, factors relating to people's well-being are included, for instance, population and socio-economic factors.

2. Objectives

- 2.1 To analyze debt obligation of population living in Kanchanaburi
- 2.2 To analyze and assess the level of well-being of the population living in Kanchanaburi
- 2.3 To examine the relationship between debt obligation and well-being

3. Research methodology

This quantitative research uses the secondary data from the project on ‘The Well-being Indicator: Western Study in Thailand’ conducted by the Institute for Population and Social Research, Mahidol University in 2005. Under the project, surveys at individual and household levels were conducted. The survey included 3,289 people of over 15 years old from 1,440 households in Kanchanaburi.

The indicator of the ‘well-being’ is ‘the subjective happiness level’ of the sample group. The researcher hypothesized that ‘a higher level of happiness implied better well-being of the population’. Data on the subjective happiness level were taken from the report on individual happiness level. In the survey, people were inquired about the level of their happiness in the present and future. The level was judged on a scale of 0 to 10. To further identify, 0 meant the least happiness, 5 meant the moderate happiness and 10 meant the most happiness.

The multiple regression analysis was performed to assess the effects of debt obligation on the well-being level and to investigate their inter-relationship. Other control variables were also incorporated in the models. The dependent variable used in the analysis is the level of happiness at the present time. Debt obligation is the main explanatory variable of interest. Other interested independent variables are the source of loan and the repayment burden. Other covariate variables are sex, age, marital status, education level, occupation, dependency ration in households, illness, social capital (trust, help and security), property ownership, characteristics of houses (construction materials), number of land holding, and income and its sufficiency. The dependency ratio and social capital are continuous variables, while the rest are represented by dummy variables.

4. Results

4.1 Debt obligation

Among people aged 20 years and over who were interviewed, 35.1 percent of them took out loans in the past one year. However, only 28.7 percent felt not being burdened with loan repayment. There were a greater proportion of debtors that perceived the repayment as a burden. 46.4 percent saw it a moderate burden, 13.7 percent thought it was heavy burden and 11.2 percent thought of their debts as a very heavy burden. This greater percentage reveals that most of the people were overburdened with the repayment.

The main source of their loans is the Thai Government Village Fund, contributed by 57.3 percent of the total surveyed individuals. The second source is the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, followed by non-household lenders or non-institutional lenders which are accounted for 24.0 percent and 12.5 percent respectively. Loans from commercial banks contribute the smallest percentage, at only 4.4 percent.

About 75.8 percent of the Fund's borrowers used their loans for investments. In this group, around 32.0 percent invested in non-agricultural productions while 43.8 percent spent on agricultural purposes, for example to purchase farming equipments, livestock and lands. 18.8 percent took out loans for daily purposes (such as health treatments) and for the purchase of fixed assets (such as fridges, telephones and motorcycles). Only 5.4 percent of the total Fund's borrowers used loans for other purposes, for instance, house renovation, education and making loans.

Considering the interest charged by non-institutional lenders, these lenders offered a wide range of daily, monthly and annual interest rates. However, most of their debtors chose monthly interest rates (87.3 percent). The rate was ranged from 1 percent to 7,300 per year. Only 2.2 percent of debtors chose to pay daily rates and the rate ranged from 20 percent to 7,300 percent per year.

4.2 The happiness of people living in Kanchanaburi

The average level of happiness at the present time of people aged 15 and over is 5.8. The mean expected happiness in the future is 7.2. From these findings, we can see that people living in Kanchanaburi felt happy at the present time while having good attitude towards their life in the future.

4.2.1 Happiness and population's characteristics

In the group of surveyed people aged 15 and over, females outnumber males, at 55.4 percent. Most individuals in the survey are in the 30–44 age group and the 45–59 age group, or 31.8 percent and 27.4 percent respectively. In addition, 71.7 percent of them are married and only 15.6 percent were single.

Males and females have similarities in the happiness level at 5.9 and 5.7 respectively. People in teen ages and early working-ages (15–29 years) are the happiest group, at the mean happiness level of 6.2. Other age groups have similar happiness levels from 5.6 to 5.7. Comparing happiness at present of married people (including the divorced, widowed and separated) to the unmarried, the latter is happier. Groups of married people have similar happiness levels, ranged between 5.6 (the widowed, divorced and separated) and 5.7 (the married).

Considering education levels, most people completed their education at elementary schools which is accounted for 39.9 percent. The percentage of people with higher education is much lesser. 12.7 percent of them graduated from secondary schools. 17.3 percent of the sample are people with upper secondary education. Higher levels of education are associated with higher levels of happiness. Most of surveyed individuals are agricultural workers (26.6 percent). This percentage is similar to the percentage of people working in other areas (23.6 percent). However, people in agricultural sector are found with the least happiness level at 5.6. People of other occupations have a similar average happiness level at 5.8. The highest level of happiness belongs to non-working group.

About 81.1 percent of individuals interviewed did not experience any health problem in one month prior to the interview. For people with health problems, their happiness level was lower than people in better health conditions (5.3 and 5.9 respectively).

The average household size is medium, consisting of 4 household members. The largest size is households of 8 members. The household dependency ratio was examined using proportion of the number of members in dependency ages (0–14 years and 60 years or over) over the total number of household members. The majority of people were found not residing with household members of dependency ages. 38.7 percent were living with members who were in dependency ages. Data reveal that people in households with high dependency ratio felt less happy.

Social capital in general was found high at the level of 5.4 (ranging from 0 to 7). The social capital level was measured according to: 1) Trust in lending to others; 2) Helps in time of accidents or sudden illnesses; and 3) Anxiety over security-related problems such as robberies, assaults, etc. The level of social capital varies according to the happiness level. Data reveals that most individual lived in own houses and land (72.1 percent). The rest was living in residences owned by others (27.9 percent). Most of residences were built using durable materials, for example, cement, bricks and woods (92 percent). The study reveals that people living in their own houses were happier than those living in others' houses. It is also found that types of residences are associated with the happiness level of household members. People residing in houses built of durable materials were found happier than those residing in non-durable houses.

The income of people living in Kanchanaburi is not high. About 37.4 percent of the people surveyed had income ranging from 20,001–50,000 Baht a year. 25.1 percent of people had income of 50,001–100,000 Baht a year. People having an income of over 100,000 Baht per year are accounted for 19.5 percent. People who belonged to the highest income group had the highest happiness level at 6.2, contrasting with 5.2 of those with the lowest income of under 20,000 Baht per year.

In terms of the sufficiency of income, 51.9 percent of individual reported that their income was sufficient for them while 48.1 percent thought their income was not quite enough for current living. This sufficiency affects the level of happiness. People with sufficient income had the average happiness level at 6.2 while the happiness level of those earning insufficient income is at only 5.2.

4.2.2 Debt obligation and happiness

People were questioned about money borrowing in the past year. Non-debtors felt happier than those being slightly in debt, with the happiness level at 5.9 and 5.5 respectively. The level of future happiness of both groups is not different, both at about 7.2.

Sources of money borrowed are associated with the level of happiness. Debtors taking out loans from non-institutional moneylenders have the least happiness level at 4.9, just below the moderate happiness. This feeling level is lower than the feeling of debtors of institutional lenders and non-debtors. Their feeling levels are close to each other, at 5.6 and 5.9 respectively. Their expected happiness in the future is at the same level, 7.2. The future happiness level of debtors of non-institutional lenders is the lowest, at 6.8.

Comparing people with unburdened loans to people who are non-debtors, the present and future happiness level of the former is greater (6.1 represents present happiness and 7.5 represents future happiness). The happiness trend at present and in the future changes according to repayment burdens. For people thinking debt repayment as a heavy burden, their present happiness and their future happiness levels are 5.7 and 7.4 respectively. For people perceiving their repayment burdens were moderate to very heavy, the present happiness level is only 4.6 while the happiness level in the future is 6.4.

Debtors taking out money from the Thai Government Village Fund to pay for daily consumption were presently happier than those using the loan for other purposes. The liquidity made the Fund borrowers happier at present. The group with the least happiness is those who used their loan to invest in non-agricultural business. However, those who used their loan to invest in non-agricultural business has the highest happiness level in the future, at 7.2. This finding suggest that the investment is likely to yield benefits in the future rather than in the present time.

4.3 Multiple regression analysis

In this analysis, seven regression models are used to analyze the effects of debt obligation on happiness. The first model uses population variables (sex, age, marital status, education level and occupation) as explanatory variables. The second and third models include also debt obligation (the source of loans and repayment burdens). The fourth, fifth, sixth and seventh models include other related variables. After the comparison of coefficient of determination (R^2), the researcher then analyzes the changes of debt obligation effects on the happiness level.

From the results obtained, the source of loans has a statistically significant effect on the happiness level. Money borrowers, either of non-institutional or institutional sources of loans, felt less happy than non-borrowers. Debtors owing non-institutional lenders were least happy. However, the source of loans is insignificant effect on the happiness level after controlling for the repayment burden. The heavier burden poses negative effects on happiness. There is no significant difference in the happiness level among borrowers feeling unburdened and slightly burdened. Borrowers with moderate to heavy repayment burdens felt less happy than people without any loan.

Results from the analysis reveal that happiness level is not significantly associated with sex, marital status, education at secondary level or lower, occupation and the amount of land holding. However, education level has statistically significant effects on happiness level. People completed secondary education experienced a happier feeling than people with no schooling.

In terms of health conditions, the respondents who experienced health problems in the past one month felt less happy than those in good health. These illnesses may have had impact upon economic status. Similarly, income and its sufficiency had statistically significant effects on happiness level. In other words, people with higher income were happier than those with lower income and those feeling their incomes sufficient were happier than those who felt their incomes were not sufficient .

From the analysis, property ownership has positive effects on happiness level. Also people whose houses were built of durable materials were happier than those living in impermanent-built houses. In terms of the relationship between happiness and the dependency ratio in the household, the happiness level of people living in families with a higher dependency ration is not much different from that of people living household with lesser dependency ratio.

The amount of land holding has insignificant effects on happiness level. This finding should be interpreted with caution because land are valued differently for non-agricultural workers, which are included in our sample.

Social capital poses differences in the happiness level. People living in societies with higher levels of trust, helps, and security in life and property had a higher level of happiness than those living in societies with lower levels of these social capital.

The difference in the coefficient of determinations in Model 3, 6 and 7 reveals that economic factors are significant to people's happiness. The R-squared for these estimations are 0.032, 0.040 and 0.022 respectively.

5. Summary

Comparing to the overall situation of debt obligation in Thailand, people residing in Kanchanaburi were experiencing a better situation. Only one in three people borrowed money in the past year. However, what to be concerned is their repayment ability. The main source of their loans is the Thai Government Village Fund whose money was lent to invest in agricultural production and other businesses. The Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives is the second most common source of loan. Despite the existence of formal institutions, some people chose to borrow from informal or non-institutional lenders. All of the lenders in this study offered a wide range of interest rates, from less than 1 percent to 73 percent a year calculated on daily, monthly and annual basis. Most of their borrowers opted to pay monthly interest charges.

Generally, Kanchanaburi people felt happy in the present time. At the same time, they had positive attitudes towards the future. Economic factors, namely the sufficient income, being slightly unburdened by debt repayments and living without loans, are significant for a happy life. Personal factors, for instance, high education level, good health and household characteristics, also yield positive effects on happiness.

Another important finding from this study is that, indebtedness can impact on people's happiness in both positive and negative ways. Overall, debtors of either institutions or non-institutions felt less happy than non-debtors. The least happiness level was found among borrowers of non-institutional lenders. The more happiness belongs to borrowers of institutional lenders and non-debtors respectively. However, debtors with unburdened repayment were happier than non-debtors. This implies that indebtedness is not always a bad status. Rather, being overburdened with debts is likely to yield unhappiness upon the borrowers.

Results from the multiple regression analysis show that debt obligation has effects on happiness. Being unburdened with debts affects happiness similarly to living without debts. Money lending from institutions or non-institutions has an no significance for the happiness level. However, debt obligation from non-institutions poses direct impacts on debtors' happiness. The impact of high interest rates imposed by these lenders possibly result in the repayment ability and, certainly, the depression of their borrowers.

To explore the effects of debt obligation on happiness, characteristics of indebtedness should not be overlooked. Such characteristics include the source of loans, interest rates, debt burdens, etc. Each of them bears upon positive and negative results.

6. Recommendations

Risk assessment is important for the government to assess the possibility of indebtedness and the repayment ability, especially of people with low income. Farmers and daily-wage workers in particular are in a greater risk and possibly face heavy debt burdens.

To cope with this in a short term, this low-income group should be informed of risk assessment, expense management, the future income saving and saving for accumulated-debt repayment. Being main sources of loans, the Thai Government Village Fund and the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives should play important roles in distributing this information to people asking for loans and their borrowers.

In a long term, general public should be educated on expenditure, debt obligation results, risk assessment, the repayment ability and saving. The major players taking these responsibilities should be the Ministry of Education and the Ministry of Social Development and Human Security.

The government also should help ease problems of over-indebtedness of debtors who are unable to assess their repayment ability. To cope with this, policy implementation and education must focus on debt limitation, for instance, imposing a limit on short term and long term loan (e.g. not over three years) and a limit on debt amount with respect to borrowers' income, occupation and loaning objectives. It is also important to proportionate loan categories, particularly the income-generating loan that eases debtors' repayment burdens. However, to effectively implement loan management, tracking system is essential to examine whether loaning objectives are met as well as to assess debtors' ability to pay off the loans. Under this systematic management, indebtedness will help produce positive effects on people's happiness and well-being in the future.

บรรณานุกรม

กาญจนา หงษ์ทอง. (24 เมษายน 2549). กรุงเทพธุรกิจ. 5 หนึ่ดี ที่ไม่บั่นทอนสุขภาพทางการเงิน.

จาก http://www.bangkokbiznews.com/fundamental/20060404/news.php?news=column_20300137.html. [27 กันยายน 2549].

กำธร พันธูลภ. 2529. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กุสุมา เวชชกุล และคณะ. มปป. การบริหารเครดิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จิตขยงค์ ยมาภัย และคณะ. 2549. อำนาจซื้อในมือคุณ อำนาจทุบในมือเรา. เอกสารประกอบ
การประชุมวิชาการภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนา เรื่อง วัฒนธรรมหนี้ในสังคมไทย
วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2549. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล. [อัดสำเนา].

คาริณี ดันทวิเชฐ. 2542. การบริหารการเงินส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดำรงค์ ฐานดี. 2536. วัฒนธรรมและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คุชฎี กาพอ่อนศรี และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2530. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม
และวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน ศึกษากรณีหมู่บ้านชาวเขอ. ภาควิชาสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

คุชฎี อายุวัฒน์ และคณะ. 2549. การย้ายถิ่น : วิถียังชีพเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนอีสาน.

วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 23 (2) : 80-111. จาก

http://www.wed-thailand.org/th/data_pdf/concept_wellbeing.pdf. [4 ธันวาคม 2549].

เทอดศักดิ์ ศรีสุรพล. 2543. เศรษฐศาสตร์มหภาค1. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2547. ผลการสำรวจทัศนคติของครัวเรือนต่อการก่อหนี้และการออม.

เอกสารประกอบงานสัมมนาวิชาการประจำเดือน วันที่ 17 กันยายน 2547. จาก

http://www.bot.or.th/BOTHomepage/DataBank/Econcond/seminar/monthly/9-17-2004-Th-i-1/HADS_MonthlyWorkshop.pdf. [11 สิงหาคม 2549].

นันทนา วงศ์สวัสดิ์กุล. 2548. ภาวะความอยู่ดีมีสุขของแรงงานในภาคเกษตร เขตบางขุนเทียน

กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บัวพันธ์ พรหมพักพิง. 2549. ความอยู่ดีมีสุข : แนวคิดและประเด็นการศึกษาวิจัย. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 23 (2) : 2-31. จาก http://www.wed-thailand.org/th/data_pdf/concept_wellbeing.pdf. [4 ธันวาคม 2549].

บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ. 2549. ทรัพยากรความจำเป็น และความผาสุกโดยรวม ของครัวเรือนอีสาน. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 23 (2) : 112-145. จาก http://www.wed-thailand.org/th/data_pdf/concept_wellbeing.pdf. [4 ธันวาคม 2549].

ปิยะลักษณ์ พงศ์วัฒนากุล. 2541. *การบัญชี 1*. กรุงเทพฯ : ศูนย์รวมหนังสือกรุงเทพ.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). 2535. *จดหมายจากสวนโมกข์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2542. *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

-----, มปป. *ความสุข 5 ขั้น*. จาก <http://www.budpage.com/ba32.shtml>. [7 ตุลาคม 2549].

รศรินทร์ เกรย์, ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. 2549. ความสุขบนความพอเพียง : ความมั่นคงในบั้นปลายชีวิต. ใน *กฤตยา อาชวนิจกุล และวรชัย ทองไทย (บรรณาธิการ), ประชากรและสังคม 2549 : ภาวะการตาย ภาพสะท้อนความมั่นคงของประชากร*. (หน้า 114-124). นครปฐม : สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.

วรชัย ทองไทย. 2548. ความสุขที่วัดได้ : ฐานคิดใหม่ในการวัด. ใน *การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2548*. (หน้า 443-463). นครปฐม : สมาคมนักประชากรไทย.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. 2549. คุณภาพชีวิตและความสุขของวัยรุ่นในจังหวัดกาญจนบุรี. ใน *การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2549*. (หน้า 178-192). นครปฐม : สมาคมนักประชากรไทย.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. 2548. ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิต ครอบครัว. *เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติปี 2548 วันที่ 7-8 กรกฎาคม 2548*. จาก <http://www.cf.mahidol.ac.th/Thai/timage/fw48.pdf>. [21 ธันวาคม 2549].

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. มปป. *ดัชนีความสุขจังหวัดกาญจนบุรี*. นนทบุรี : สหพัฒนไพศาล.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. มปป. *นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง*. จาก <http://www.villagefund.thaigov.go.th/info02.htm>. [15 ธันวาคม 2549].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. *ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย : 5 ปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ*. นนทบุรี : เพชรรุ่งการพิมพ์.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2549. *สรุปผลเบื้องต้นการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน*
ปี 2549. จาก http://service.nso.go.th/nso/g_service/s_survey_49/socio_49.pdf.
[21 พฤษภาคม 2550].
- , 2550. *สำนักงานสถิติแห่งชาติแถลงผลการสำรวจรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน*
ปี 2549. จาก http://servic.nso.go.th/nso/g_service/s_survey_49/socio_income49.pdf.
[9 มิถุนายน 2550].
- สุณี ศักรนนท์. 2535. ลักษณะและบทบาทของการบริหารสินเชื่อ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสินเชื่อ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อนงค์นุช เทียนทอง และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา. 2541. *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมกับการถือครองพื้นที่ดิน*. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนิสา เซ็นนันท์. 2547. *เงินทองของมีค่าช่วงชั้นที่ 4*. กรุงเทพฯ : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- อภิชัย พันธเสน. 2547. *พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์*
สาขาต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.
- อภิสิทธิ์ ชำรงวรารกุล. 2546. กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย.
เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัดทุนทางสังคม
วันที่ 1 สิงหาคม 2546. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
[อัดสำเนา].
- อัมมาร สยามวาลา. 2531. *ตลาดสินเชื่อในชนบทไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- เอี่ยม ทองดี. 2549. *วัฒนธรรมหนี้ในสังคมไทย. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการภาษาวัฒนธรรม และการพัฒนา เรื่อง วัฒนธรรมหนี้ในสังคมไทย* วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2549.
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. [อัดสำเนา].
- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent Findings on Subjective Well-Being. *Indian Journal of Clinical Psychology*. from <http://www.psych.uiuc.edu/~ediener/hottopic/paper1.html>.
[December 14, 2006].

ภาคผนวก

ตาราง 9 จำนวน ร้อยละ และการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามภาวะหนี้

ภาวะหนี้	จำนวน	ร้อยละ
การกู้เงิน (ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา)		
ไม่กู้	1,959	64.6
กู้	1,072	35.4
รวม	3,031	100.0
ภาระในการชำระหนี้		
ไม่คิดว่าเป็นภาระ	304	28.7
เป็นภาระหนักพอสมควร	491	46.4
เป็นภาระหนัก	145	13.7
เป็นภาระหนักมาก	119	11.2
รวม	1,059	100.0
แหล่งเงินกู้* (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน	614	57.3
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)	257	24.0
บุคคลภายนอกครัวเรือน	134	12.5
สหกรณ์ออมทรัพย์หรือสวัสดิการของหน่วยงาน	117	10.9
สถาบันการเงินและแหล่งเงินทุนอื่น	100	9.3
ธนาคารอาคารสงเคราะห์หรือธนาคารออมสิน	56	5.2
ธนาคารพาณิชย์	47	4.4

*หมายเหตุ : การคำนวณร้อยละของแหล่งเงินกู้ ใช้การคำนวณจากสัดส่วนของผู้กู้ทั้งหมด คือ 1,072 คน เนื่องจากคำตอบของแหล่งเงินกู้ อาจมีมากกว่า 1 แหล่ง

ตาราง 9 จำนวน ร้อยละ และการกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามภาวะหนี้ (ต่อ)

ภาวะหนี้	จำนวน	ร้อยละ*
การนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมมาใช้จ่ายประโยชน์		
เพื่อลงทุนทำธุรกิจที่ไม่ใช่เกษตร	196	32.0
ซื้อวัสดุ/อุปกรณ์เพื่อทำการเกษตร	187	30.6
ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	108	17.7
ซื้อสัตว์มาเลี้ยงเพื่อขาย/ใช้งาน	68	11.1
ปรับปรุงที่อยู่อาศัย	20	3.3
ซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตร	13	2.1
ใช้จ่ายเพื่อการศึกษา	11	1.8
ใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาล	4	0.7
ซื้อสินทรัพย์ถาวร เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ จักรยานยนต์	3	0.5
ให้กู้ยืมต่อ	2	0.3
รวม	612	100.0

ตาราง 10 การกระจายร้อยละของประชากร จำแนกตามระดับความสุข ณ ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงระดับความสุข

ระดับความสุข	การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข*			รวม
	ลดลง	เท่าเดิม	เพิ่มขึ้น	
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน				
0 มีความทุกข์ที่สุด	0.0	10.9	89.1	100.0
1 - 4	6.0	10.7	83.3	100.0
5 ไม่สุขไม่ทุกข์	2.8	21.4	75.8	100.0
6 - 9	11.3	23.3	65.4	100.0
10 มีความสุขที่สุด	26.0	74.0	0.0	100.0
รวม	22.8	7.2	70.0	100.0

* หมายเหตุ : การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข = ระดับความสุขในอนาคต - ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

ตาราง 11 การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตาม การกู้เงิน แหล่งเงินกู้ และระดับความสุข

ระดับความสุข	การกู้เงินและแหล่งเงินกู้			
	ไม่กู้	กู้รวม	กู้ในระบบ	กู้นอกระบบ
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน				
0 มีความทุกข์ที่สุด	1.3	2.1	2.0	4.5
1 - 4	8.7	12.3	11.3	20.3
5 ไม่ทุกข์ไม่ทุกข์	45.3	48.8	48.3	53.4
6 - 9	40.6	34.6	36.1	21.1
10 มีความสุขที่สุด	4.1	2.2	2.3	0.8
ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน	5.9	5.5	5.6	4.9
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.8	1.8	1.8	1.8
ระดับความสุขในอนาคต				
0 มีความทุกข์ที่สุด	0.6	0.2	0.2	0.0
1 - 4	4.6	5.9	5.8	9.0
5 ไม่ทุกข์ไม่ทุกข์	16.2	14.5	14.5	13.5
6 - 9	67.2	68.1	67.9	70.7
10 มีความสุขที่สุด	11.5	11.3	11.6	6.8
ความสุขเฉลี่ยในอนาคต	7.2	7.2	7.2	6.8
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.9	1.9	1.9	1.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวน	1,799	1,043	966	133

ตาราง 12 การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุข จำแนกตามการใช้ประโยชน์จากเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน/กองทุนต่อยอดเงินล้าน

ระดับความสุข	การนำเงินที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านมาใช้ประโยชน์*				รวม
	อุปโภคบริโภค	ทำเกษตร	ทำธุรกิจ	อื่นๆ	
การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข**					
ลดลง	9.7	8.4	5.2	9.4	7.7
ไม่เปลี่ยนแปลง	25.4	18.3	15.6	18.8	18.8
เพิ่มขึ้น	64.9	73.3	79.2	71.9	73.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน	5.6	5.5	5.3	5.5	5.5
(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	(2.0)	(1.8)	(1.5)	(1.6)	(1.7)
ความสุขเฉลี่ยในอนาคต	7.0	7.1	7.2	6.8	7.1
(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	(2.1)	(1.9)	(1.9)	(1.4)	(1.9)

* การนำเงินที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านมาใช้ประโยชน์ ด้านอุปโภคบริโภค ได้แก่ ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาล และซื้อสินทรัพย์ เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ จักรยานยนต์, ใช้จ่ายทำเกษตร ได้แก่ ซื้อที่ดินเพื่อทำเกษตร ซื้อสัตว์มาเลี้ยงเพื่อขายหรือใช้งาน และซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตร, ใช้จ่ายด้านอื่นๆ ได้แก่ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ใช้จ่ายเพื่อการศึกษา และให้กู้ยืมต่อ

** การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข = ระดับความสุขในอนาคต – ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

ตาราง 13 การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุข จำแนกตาม การกู้เงินและภาระในการชำระหนี้

ระดับความสุข	การกู้เงินและภาระในการชำระหนี้				รวม
	ไม่กู้	กู้และไม่คิด ว่าเป็นภาระ	กู้และคิดว่า เป็นภาระหนัก พอสมควร	กู้และคิดว่า เป็นภาระหนัก/ หนักมาก	
ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน					
0 มีความทุกข์ที่สุด	1.3	0.0	0.8	6.6	1.6
1 - 4	8.7	5.1	11.3	22.4	10.0
5 ไม่สุขไม่ทุกข์	45.3	45.8	50.0	51.0	46.7
6 - 9	40.6	45.1	36.1	19.3	38.4
10 มีความสุขที่สุด	4.1	4.1	1.7	0.8	3.4
ความสุขเฉลี่ย ณ ปัจจุบัน	5.9	6.1	5.7	4.6	5.7
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.8	1.5	1.6	2.0	1.8
ระดับความสุขในอนาคต					
0 มีความทุกข์ที่สุด	0.6	0.0	0.0	0.8	0.4
1 - 4	4.6	2.7	4.2	12.7	5.1
5 ไม่สุขไม่ทุกข์	16.2	14.2	11.3	20.5	15.6
6 - 9	67.2	69.5	73.3	57.9	67.6
10 มีความสุขที่สุด	11.5	13.6	11.1	8.1	11.3
ความสุขเฉลี่ยในอนาคต	7.2	7.5	7.4	6.4	7.2
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.9	1.7	1.7	2.2	1.9
การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข					
ลดลง	7.2	7.1	6.5	7.7	7.1
เท่าเดิม	26.1	24.1	16.2	17.8	23.4
เพิ่มขึ้น	66.7	68.8	77.3	74.5	69.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวน	1,799	295	476	259	2,829

หมายเหตุ : การเปลี่ยนแปลงระดับความสุข = ระดับความสุขในอนาคต – ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน

**ตาราง 14 ร้อยละ ค่าเฉลี่ยความสุข ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตาม
ลักษณะทางประชากรและสังคม และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน**

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน					ความสุขเฉลี่ย/ (ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน)		จำนวน
	ทุกข์ ที่สุด	ทุกข์	ไม่สุข ไม่ทุกข์	สุข	สุข ที่สุด			
เพศ								
ชาย	1.1	9.1	44.7	41.2	3.9	5.9	(1.8)	1,324
หญิง	1.9	10.4	46.1	38.6	3.1	5.7	(1.8)	1,727
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
อายุ								
15 - 29	0.5	6.8	38.2	51.4	3.2	6.2	(1.7)	650
30 - 44	1.1	8.2	49.1	38.7	2.9	5.7	(1.7)	984
45 - 59	2.2	11.1	48.6	34.9	3.2	5.6	(1.9)	856
60 ปีขึ้นไป	2.3	14.3	43.0	35.5	5.0	5.7	(2.0)	561
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
สถานภาพสมรส								
โสด	0.7	6.3	33.6	56.5	2.9	6.3	(1.7)	444
สมรส	1.2	10.0	48.2	37.2	3.4	5.7	(1.7)	2,235
หม้าย/หย่า/แยก	4.6	12.9	43.3	35.0	4.3	5.6	(2.2)	372
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
การศึกษาสูงสุด								
ไม่ได้รับการศึกษา	4.2	17.0	48.1	28.2	2.6	5.3	(2.1)	312
ต่ำกว่าประถม	2.0	11.5	51.1	31.8	3.7	5.6	(1.8)	1,230
ประถมศึกษา	0.9	9.0	49.4	38.2	2.5	5.7	(1.6)	591
มัธยมต้น	0.3	6.7	38.3	50.0	4.7	6.3	(1.7)	386
สูงกว่ามัธยมต้น	0.6	5.1	31.8	59.2	3.4	6.4	(1.6)	532
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
อาชีพหลัก								
ไม่ประกอบอาชีพ	1.6	11.1	39.4	42.5	5.3	6.0	(2.0)	682
ภาคเกษตร	1.7	9.7	50.6	34.8	3.3	5.6	(1.7)	823
นอกภาคเกษตร	1.4	9.4	45.6	41.0	2.6	5.8	(1.8)	1,529
รวม	1.5	9.9	45.6	39.7	3.4	5.8	(1.8)	3,034

**ตาราง 14 ร้อยละ ค่าเฉลี่ยความสุข ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตาม
ลักษณะทางประชากรและสังคม และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน (ต่อ)**

ลักษณะทางประชากร และสังคม	ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน					ความสุขเฉลี่ย/ (ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน)		จำนวน
	ทุกข์ ที่สุด	ทุกข์	ไม่สุข ไม่ทุกข์	สุข	สุข ที่สุด			
การเจ็บป่วย (ในรอบ 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์)								
ไม่เจ็บป่วย	1.0	8.4	45.4	41.7	3.5	5.9	(1.7)	2,499
เจ็บป่วย	3.8	16.3	46.0	31.0	2.9	5.3	(2.0)	552
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
อัตราส่วนพึงพิง* (ร้อยละ)								
0	1.1	7.7	44.0	43.5	3.8	6.0	(1.8)	718
1 – 33.9	0.5	7.3	46.5	43.1	2.7	5.9	(1.6)	831
34 – 66.9	1.8	12.6	46.1	36.3	3.2	5.6	(1.9)	1,175
67 – 99.9	7.8	14.6	35.0	38.8	3.9	5.3	(2.2)	103
100.0	2.2	9.4	48.2	34.4	5.8	5.9	(2.0)	224
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
ทุนทางสังคม**								
0	0.0	37.5	25.0	37.5	0.0	5.6	(2.7)	8
1	0.0	10.0	70.0	20.0	0.0	5.2	(0.8)	10
2	4.1	15.3	38.8	36.7	5.1	5.5	(2.8)	98
3	2.2	12.3	50.4	32.5	2.6	5.5	(1.8)	268
4	1.4	12.0	49.0	35.0	2.6	5.6	(1.8)	351
5	1.9	11.2	46.3	37.7	2.9	5.7	(1.8)	697
6	0.9	8.6	45.3	41.8	3.5	5.9	(1.7)	570
7	1.2	7.4	43.0	44.1	4.3	6.0	(1.8)	988
รวม	1.5	9.8	45.5	39.7	3.4	5.8	(1.8)	2,990

* อัตราส่วนพึงพิงในครัวเรือน = (จำนวนประชากรอายุ 0-14 และ 60 ปีขึ้นไปในครัวเรือน / จำนวนสมาชิกครัวเรือน) × 100

** ทุนทางสังคมมีระดับ 0 – 7 ได้จากการรวมคะแนนของ 3 องค์ประกอบ คือ

- (1) ความไว้วางใจในการหยิบยืมข้าวของ (ไม่สามารถหยิบยืม = 0, หยิบยืมได้บ้างเป็นครั้งคราว = 1 และหยิบยืมได้ตามสบาย = 2)
- (2) การให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยกระทันหัน (ไม่ให้ความช่วยเหลือ=0 ช่วยเหลือพอสมควร=1, และช่วยเหลือเป็นอย่างดี=2)
- (3) ความกังวลกับปัญหาความปลอดภัย (กังวลมาก = 0, กังวลปานกลาง = 1, กังวลน้อย = 2 และไม่กังวล = 3)

**ตาราง 15 ร้อยละ ค่าเฉลี่ยความสุข ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนประชากร จำแนกตาม
ฐานะทางเศรษฐกิจ และระดับความสุข ณ ปัจจุบัน**

ฐานะทางเศรษฐกิจ	ระดับความสุข ณ ปัจจุบัน					ความสุขเฉลี่ย/ (ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน)		จำนวน
	ทุกข์ ที่สุด	ทุกข์	ไม่สุข ไม่ทุกข์	สุข	สุข ที่สุด			
การครอบครองที่อยู่อาศัย								
ไม่เป็นเจ้าของบ้านและ หรือที่ดิน	1.8	12.8	47.7	35.4	2.4	5.5	(1.8)	845
เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน	1.4	8.7	44.7	41.4	3.8	5.9	(1.8)	2,206
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
ลักษณะที่อยู่อาศัย								
วัสดุไม่แข็งแรง	3.4	18.1	50.2	26.2	2.1	5.2	(1.9)	237
วัสดุแข็งแรง	1.4	9.1	45.1	40.9	3.5	5.8	(1.8)	2,814
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
จำนวนที่ดินถือครองทำการเกษตร								
ไม่มีที่ดินทำเกษตร	1.4	10.9	44.7	39.8	3.2	5.8	(1.8)	1,327
1 - 10 ไร่	1.5	8.9	45.8	39.8	4.1	5.8	(1.8)	913
11 - 25 ไร่	1.3	10.2	46.7	37.4	4.5	5.8	(1.8)	471
มากกว่า 25 ไร่	2.1	7.9	46.2	42.9	0.9	5.8	(1.8)	340
รวม	1.5	9.8	45.5	39.8	3.4	5.8	(1.8)	3,051
รายได้								
ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี	3.5	16.4	51.0	26.3	2.9	5.2	(1.9)	342
20,001 - 50,000 บาทต่อปี	1.7	9.7	51.0	35.1	2.3	5.6	(1.7)	704
50,001 - 100,000 บาทต่อปี	0.9	9.6	41.9	44.7	3.0	6.0	(1.7)	468
มากกว่า 100,000 บาทต่อปี	0.3	4.3	40.9	50.5	4.0	6.2	(1.6)	372
รวม	1.5	9.8	46.8	38.9	2.9	5.7	(1.8)	1,886
ความเพียงพอของรายได้								
ไม่เพียงพอ	2.7	13.4	53.5	28.5	1.8	5.2	(1.7)	1,139
เพียงพอ	0.3	5.8	41.5	48.6	3.8	6.2	(1.6)	1,228
รวม	1.5	9.5	47.2	39.0	2.9	5.7	(1.8)	2,367

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวณัฐกาญจน์ สาสึงห์
วัน เดือน ปีเกิด	15 พฤศจิกายน 2524
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ, 2547 บริหารธุรกิจบัณฑิต (ภาษาอังกฤษธุรกิจ) เกียรตินิยมอันดับ 1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548 เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)
ทุนการศึกษา	พ.ศ. 2548-2549 ทุนอุดหนุนการศึกษาจาก The William and Flora Hewlett Foundation